

RiR 2007:11

Statens företagsfrämjande insatser

När de kvinnor och personer med utländsk bakgrund?

ISBN 978 91 7086 111 0

RiR 2007:11

Tryck: Riksdagstryckeriet, Stockholm 2007

Till regeringen
Arbetsmarknadsdepartementet
Näringsdepartementet

Datum 2007-05-28
Dnr 31-2006-0089

Statens företagsfrämjande insatser

Når de kvinnor och personer med utländsk bakgrund?

Riksrevisionen har granskat vilket genomslag riksdagens prioritering av kvinnor och personer med utländsk bakgrund har fått i statens företagsfrämjande insatser. Resultatet av granskningen redovisas i denna granskningsrapport. Företrädare för Regeringskansliet, Verket för näringslivsutveckling (Nutek), Almi Företagspartner AB och Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) har fått tillfälle att faktagranska och i övrigt lämna synpunkter på utkast till slutrapport.

Rapporten överlämnas till regeringen i enlighet med 9 § lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. Samtidigt överlämnas rapporten till Riksrevisionens styrelse. Eftersom rapporten innehåller slutsatser och rekommendationer som avser Nutek, Almi Företagspartner AB och AMS överlämnas rapporten också till dessa.

Riksrevisor *Lennart Grufberg* har beslutat i detta ärende. Granskningen har genomförts av revisionsdirektör *Viveka Karlestrand* (föredragande) och revisionsledare *Anders Widholm*. Revisionschef *Hans Folkesson* har medverkat i den slutliga handläggningen.

Lennart Grufberg

Viveka Karlestrand

För kännedom:

Verket för näringslivsutveckling (Nutek)

Almi Företagspartner AB

Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS)

Innehåll

Sammanfattning	7
1 Riksrevisionens granskning	11
1.1 Motiv för granskning	11
1.2 Frågeställningar	12
1.3 Bedömningsgrunder	13
1.4 Inriktning och avgränsning	15
1.5 Granskningens genomförande	16
2 Nutek	19
2.1 Nuteks verksamhet	19
2.2 Styrningen mot de prioriterade grupperna	20
2.3 Prioriteringens genomslag	23
2.4 Återrapportering till regeringen och riksdagen	26
2.5 Iakttagelser	27
3 Almi	29
3.1 Almis verksamhet	29
3.2 Styrningen mot de prioriterade grupperna	31
3.3 Prioriteringens genomslag	33
3.4 Återrapportering till regeringen och riksdagen	35
3.5 Iakttagelser	37
4 Stöd till start av näringsverksamhet	39
4.1 Stödets utformning	39
4.2 Styrningen mot de prioriterade grupperna	41
4.3 Prioriteringens genomslag	42
4.4 Återrapportering till regeringen och riksdagen	45
4.5 Iakttagelser	45
5 Särskilda satsningar	47
5.1 Insatser för kvinnor	47
5.2 Insatser för personer med utländsk bakgrund	51
5.3 Iakttagelser	53
6 Slutsatser och rekommendationer	55
6.1 Prioriteringen får litet genomslag	55
6.2 Regeringen har inte förtydligat prioriteringen	58
6.3 Särskilda satsningar har begränsad betydelse	61
6.4 Riksrevisionens rekommendationer	61
Bilaga 1 – Nuteks program	65
Bilaga 2 – Statistik om Almis lånefinansiering	85
Bilaga 3 – Statistik om starta eget-bidraget	91
Referenser	95

Sammanfattning

Riksrevisionen har granskat om riksdagens prioritering av kvinnor och personer med utländsk bakgrund har fått genomslag i statens företagsfrämjande insatser. Granskningen har omfattat regeringen, Verket för näringslivsutveckling (Nutek), det statliga bolaget Almi Företagspartner AB med sina 21 regionala dotterbolag samt Arbetsmarknadsverket (AMV) vad gäller stödet till start av näringsverksamhet (det s.k. starta eget-bidraget).

Riksdagen har uttalat att nyföretagandet i Sverige bör öka. Kvinnor och personer med utländsk bakgrund ses som en delvis outnyttjad potential för att åstadkomma fler och växande företag. Flera studier har också visat att dessa grupper möter särskilda hinder i sitt företagande, t.ex. vid ansökan om lån. Riksdagen har därför vid flera tillfällen ställt sig bakom uttalanden om att statens företagsfrämjande insatser ska inriktas mot kvinnor och personer med utländsk bakgrund.

Prioriteringen får litet genomslag

Granskningen visar att den prioritering av kvinnor och personer med utländsk bakgrund som riksdagen ställt sig bakom fått ett litet genomslag. Riksrevisionen anser att staten inte till fullo har utnyttjat den tillväxtpotential som finns i dessa gruppers företagande och att det finns utrymme för att i större utsträckning inkludera kvinnor och personer med utländsk bakgrund i statens företagsfrämjande insatser.

Nutek når i sina program de prioriterade grupperna i mycket liten utsträckning. Flera av Nuteks program har utformats på ett sätt som i praktiken gör det svårt att inkludera kvinnor och personer med utländsk bakgrund. Verket har dessutom endast för ett fåtal av sina program formulerat tydliga mål för dessa målgrupper och man har heller inte konsekvent följt upp gruppernas deltagande.

Almi når i sin lånefinansiering kvinnor och personer med utländsk bakgrund motsvarande ungefär den andel dessa grupper utgör bland företagen. Almi har således uppnått proportionalitet på nationell nivå. Riksrevisionen anser dock att Almi i större utsträckning skulle kunna underlätta företagandet för kvinnor och personer med utländsk bakgrund genom sin lånefinansiering. Almis affärsutveckling – dvs. rådgivning och projektverksamhet riktad till företag – omfattar drygt 60 procent av koncernens samlade personalresurser. Trots detta följer

Almi inte upp i vilken utsträckning man i affärsutvecklingen når kvinnor och personer med utländsk bakgrund.

Stöd till start av näringsverksamhet når i förhållandevis stor utsträckning kvinnor och personer med utländsk bakgrund. Resultatet beror däremot inte på en prioritering av grupperna. Då anslaget för arbetsmarknadspolitiska åtgärder minskats kraftigt från år 2007 menar Riksrevisionen att andelen kvinnor och personer med utländsk bakgrund som får del av stödet riskerar att minska.

Regeringen har inte förtydligat prioriteringen

En viktig orsak till att prioriteringen fått ett litet genomslag är enligt Riksrevisionen att varken den tidigare eller nuvarande regeringen har förtydligat prioriteringen. Riksrevisionen kan konstatera att den prioritering som riksdagen ställt sig bakom i flera avseenden är otydlig och svår för de granskade organisationerna att tillämpa. Det blir svårt för de granskade organisationerna att veta om prioriteringen ska ses som ett medel för att skapa tillväxt eller om den ska ses som ett mål i sig.

Riksrevisionen anser att det i flera fall är otydligt hur prioriteringen dels ska förhålla sig till andra mål, dels ska genomföras i praktiken. Målgrupperna är inte heller tydligt definierade, något som framför allt gäller gruppen personer med utländsk bakgrund. Riksrevisionen kan också konstatera att integrationspolitiken förutsätter att personer och grupper inte ska pekas ut utifrån sin härkomst. Insatser ska i stället anpassas utifrån olika individers behov.

Riksrevisionens granskning visar också att regeringen inte har ställt tillräckligt tydliga krav på Nutek, Almi och Arbetsmarknadsverket att inrikta verksamheten mot kvinnor och personer med utländsk bakgrund. Den nya regeringen har emellertid fr.o.m. 2007 ställt större krav på Nutek och Almi att inrikta verksamheten mot dessa målgrupper. Riksrevisionen anser att det är viktigt att regeringen också förtydligar hur prioriteringen ska tolkas.

Särskilda satsningar har begränsad betydelse

De särskilda satsningarna – satsningar som specifikt riktas mot kvinnor och personer med utländsk bakgrund – har haft ett värde för dem som deltagit. Riksrevisionen menar dock att satsningarna endast får en marginell betydelse för de prioriterade gruppernas företagande.

För det första är satsningarna relativt små till omfattningen. Regeringen har visserligen avsatt 80 miljoner kronor för kvinnors företagande

fr.o.m. 2007 och 20 miljoner kronor för invandrades företagande fr.o.m. 2008. Det är en markant ökning jämfört med tidigare år, men är ändå lite i förhållande till de allmänt företagsfrämjande insatserna. För det andra riskerar den verksamhet som stöds med särskilda satsningar att bli beroende av de öronmärkta pengarna. När medlen är slut upphör i många fall också satsningen. Detta har framkommit i tidigare utvärderingar av satsningarna.

Riksrevisionen anser därför att kvinnor och personer med utländsk bakgrund i större utsträckning måste inkluderas i de allmänna satsningarna för att prioriteringen ska få genomslag. Att initiera särskilda satsningar kan inte ses som den huvudsakliga metoden att få till stånd prioriteringen.

Riksrevisionens rekommendationer

Regeringen bör

- ✓ tydliggöra hur prioriteringen av kvinnor och personer med utländsk bakgrund ska förhålla sig till andra inriktningar och mål i uppdragen till Nutek, Almi Företagspartner AB och Arbetsmarknadsverket.
- ✓ vara tydlig med vilken målgrupp som avses för en viss satsning i uppdragen till Nutek, Almi Företagspartner AB och Arbetsmarknadsverket. En inriktning bör bygga på en analys av just den målgruppens behov.
- ✓ överväga om stödet till start av näringsverksamhet bör få en tydligare inriktning mot prioriterade grupper.
- ✓ löpande följa upp i vilken mån statens samlade företagsfrämjande insatser kommer de prioriterade grupperna till del. Det är viktigt för att riksdagen ska få information om hur prioriteringen som helhet får genomslag.

Verket för näringslivsutveckling (Nutek) bör

- ✓ analysera behovet hos de prioriterade målgrupperna innan man initierar ett program.
- ✓ följa upp andelen deltagande kvinnor och personer med utländsk bakgrund i alla program som riktar sig till företag eller företagare.

Almi Företagspartner AB bör

- ✓ tydliggöra hur prioriteringen i praktiken ska genomföras för Almis långivning.
- ✓ analysera orsakerna till att man beviljar och avslår lån samt orsakerna bakom branschfördelningen bland Almis låntagare. Detta är viktigt för att säkerställa att kvinnor och personer med utländsk bakgrund inte diskrimineras i långivningen.
- ✓ följa upp i vilken utsträckning man når kvinnor och personer med utländsk bakgrund i affärsutvecklingsverksamheten.

1 Riksrevisionens granskning

Riksrevisionen har granskat vilket genomslag riksdagens prioritering av kvinnor och personer med utländsk bakgrund har fått i de företagsfrämjande insatserna. Granskningen har omfattat regeringen, Verket för näringslivsutveckling (Nutek), det statliga bolaget Almi Företagspartner AB med sina 21 regionala dotterbolag samt Arbetsmarknadsverket (AMV) när det gäller stödet till start av näringsverksamhet (det s.k. starta eget-bidraget).

1.1 Motiv för granskning

Ett starkt näringsliv är enligt regeringen och riksdagen en förutsättning för att skapa tillväxt och sysselsättning. Både den nuvarande och den tidigare regeringen har gjort bedömningen att företagsklimatet i Sverige generellt sett är bra för stora och väletablerade företag. För nya och små företag är tillväxtförutsättningarna dock betydligt sämre, något som framkommer i internationella jämförelser och forskningsrapporter.

De flesta företagen i Sverige är relativt små. Omkring 99 procent av företagen klassas som små, dvs. har mindre än 50 anställda. Omkring 25 procent av alla företag drivs av kvinnor och andelen har varit i stort sett oförändrad sedan 1997.¹ Andelen företagare födda utomlands är omkring 12 procent.²

Av de nya företagen år 2005 startades omkring en tredjedel av kvinnor och knappt en femtedel av personer med utländsk bakgrund. Under 2005 startades 82 procent av de nya företagen inom tjänstesektorn. Bland dessa startades en relativt stor andel av kvinnor eller personer med utländsk bakgrund. Dessa grupper var dock underrepresenterade när det gällde att starta företag inom industribranschen.³

Riksdagen har ställt sig bakom uttalanden om att statens insatser för att främja företagandet ska inriktas mot grupper som är underrepresenterade som företagare eller som kan tänkas möta särskilda hinder när det gäller att starta eller driva företag. Framför allt har kvinnor och personer med utländsk bakgrund identifierats som prioriterade grupper. Dessa gruppers företagande har setts som en outnyttjad potential för att skapa fler och växande företag.

¹ SCB:s företagsdatabas för 2004. Uppgifterna publicerade på Nuteks hemsida.

² Nutek R2005:10, Företagens villkor och verklighet 2005, s.13-14. Enligt Integrationsverkets statistikrapport från 2005 är personer med utländsk bakgrund företagare i något större utsträckning än personer med svensk bakgrund.

³ ITPS S2006:005.

Flera studier har dessutom visat att kvinnor och personer med utländsk bakgrund möter särskilda hinder i sitt företagande, t.ex. vid ansökan om lån.⁴ Mot denna bakgrund har Riksrevisionen granskat genomslaget av riksdagens och regeringens prioritering av dessa gruppers företagande.

1.2 Frågeställningar

Granskningen utgår från den övergripande frågan:

Får riksdagens prioritering av kvinnor och personer med utländsk bakgrund genomslag i de statligt finansierade företagsfrämjande insatserna?

För att svara på den övergripande frågan har information inhämtats inom följande områden:

- Är styrningen anpassad till de prioriterade gruppernas företagande?

Riksrevisionen bedömer här om regeringen i sin styrning tar hänsyn till de prioriterade gruppernas företagande. Dessutom bedömer Riksrevisionen om Nutek, Almi och Arbetsmarknadsverket har anpassat sina insatser till de prioriterade grupperna. Bedömningen grundar sig på om regeringen ställer krav på dessa och om de granskade organisationerna i sina styrdokument tar hänsyn till gruppernas behov. Dessutom baseras bedömningen på om regeringen ställer några krav på återrapportering samt vilken information regeringen redovisar för riksdagen.

- När staten kvinnor och personer med utländsk bakgrund i de företagsfrämjande insatserna?

Riksrevisionen bedömer här i vilken utsträckning Nuteks, Almis och Arbetsmarknadsverkets insatser faktiskt når de prioriterade grupperna.

- Initieras särskilda satsningar för prioriterade gruppers företagande på tydliga grunder?

Majoriteten av de statliga insatserna för att främja företagande motiveras utifrån olika sakfrågor i näringslivet, t.ex. behovet av produktutveckling eller lånefinansiering. Det finns dock ett antal statliga insatser som snarare motiveras utifrån att de riktar sig mot en viss grupp, t.ex. kvinnor eller personer med utländsk bakgrund. Ett exempel på en sådan särskild satsning är Nuteks program för kvinnors företagande. Bedömningen av de särskilda satsningarna grundar sig på hur de motiveras, genomförs, följs upp och omprövas.

⁴ Se t.ex. Nutek R2006:05, *Kapitalförsörjning i småföretag*.

1.3 Bedömningsgrunder

Riksdagens näringsutskott har vid upprepade tillfällen anfört att företagsfrämjande insatser ska inriktas mot kvinnors och invandrares företagande. Insatser för dessa grupper har setts som ett sätt att nå målet för näringspolitiken. Målet är att främja en hållbar tillväxt och ökad sysselsättning genom insatser för fler och växande företag samt ökad konkurrenskraft. Även den regionala utvecklingspolitiken syftar bl.a. till att främja företagande. Målet är här fungerande och hållbara lokala arbetsmarknadsregioner med en god servicenivå i alla delar av landet. Med det menas att arbetsmarknadsregionerna ska vara attraktiva för män, kvinnor och företag.⁵

Kvinnor och personer med utländsk bakgrund ses av riksdagen och regeringen som en outnyttjad potential när det gäller att få fler och växande företag. Genom att underlätta företagandet för dessa grupper har riksdagen menat att gruppernas nyföretagande kan öka och att deras företag kan växa och bli mer livskraftiga.

Tillväxt och sysselsättning är således områdenas övergripande mål vilket också framgår av reglerna för statligt stöd till näringslivet.⁶ Staten ska emellertid vara återhållsam med de direkt företagsfrämjande insatserna. En grundläggande restriktion är att insatserna ska vara marknadskompletterande, dvs. att staten inte ska tillhandahålla tjänster som finns tillgängliga på den privata marknaden. Åtgärderna ska dessutom löpande följas upp, utvärderas och omprövas. Antalet åtgärder bör efterhand minska och hanteringen förenklas.⁷

1.3.1 Prioriterade grupper

Riksdagen beslutade 2001 om inriktningen för den regionala utvecklingspolitiken och delar av näringspolitiken.⁸ Regeringen skrev i propositionen att prioriteringarna i ett nationellt perspektiv borde göras tydligare: "Generellt sett bör insatserna riktas till företag och företagare i tidiga skeden, till grupper som har högre trösklar till företagande och till företag i regioner där marknaden inte fungerar tillfredställande." Vidare skrev regeringen att "åtgärderna skall utgå från de nationella jämställdhetsmålen och således komma kvinnor och män till lika stor del".⁹

⁵ Se budgetproposition för 2007 (prop. 2006/07:1) utg.omr. 19, s. 17 samt utg.omr. 24, s. 20.

⁶ 4 § förordning (1988:764) om statligt stöd till näringslivet. Av reglerna framgår att staten bara ska lämna stöd till näringslivet om verksamheten bedöms vara eller kunna bli lönsam från en företagsekonomisk synpunkt.

⁷ Prop. 2001/02:4, s. 157.

⁸ Prop. 2001/02:4, bet. 2001/02:NU4, rskr. 2001/02:118. Beslut 2001-12-12.

⁹ Prop. 2001/02:4, s. 157.

Riksdagens näringsutskott betonade i samband med beslutet att kapitalförsörjning var av central betydelse inom näringspolitiken och den regionala utvecklingspolitiken. Utskottet konstaterade också att kapitalförsörjning var ett problem för samtliga nyföretagare och småföretagare. I samband med att utskottet behandlade Almis låneformer skrev utskottet emellertid följande:

Samtidigt skall de tidigare prioriterade grupperna kvinnor, ungdomar och invandrare ges fortsatt förtur. Det är därför viktigt att lånen följs upp genom statistik över låntagarna, så att hanteringen av olika gruppers låneansökningar och lån kan utvärderas.¹⁰

Utskottet har vid senare tillfällen upprepat inriktningen mot kvinnor och personer med utländsk bakgrund. I mars 2006 anförde näringsutskottet t.ex. följande:

Som utskottet i andra sammanhang gett uttryck för är statsmakternas insatser inom det näringspolitiska området för att bistå olika grupper som är underrepresenterade när det gäller företagande eller som på andra sätt kan tänkas möta särskilda hinder en prioriterad fråga.¹¹

Utskottet syftade här på kvinnor och personer med utländsk bakgrund.¹² Att stödja företagandet för personer med utländsk bakgrund ansåg utskottet vara viktigt både ur ett näringspolitiskt perspektiv och ett integrationsperspektiv.¹³

Ordet invandrare, som använts av både regering och riksdag, saknar definition. I denna granskning används uttrycket *person med utländsk bakgrund* för att beteckna inriktningen av de företagsfrämjande insatserna som riksdagen beslutat om. Med detta avses personer som på grund av språkliga eller kulturella skillnader möter problem i sitt företagande. Olika skrivningar av näringsutskottet stöder också denna tolkning.¹⁴ När det gäller myndigheternas verksamhet och uppföljning används dock de termer som respektive aktör använder i det aktuella sammanhanget.

¹⁰ Bet. 2001/02:NU4, s. 73.

¹¹ Bet. 2005/06:NU13, s. 24. Se även bet. 2006/07:NU6, s. 32.

¹² I samband med beslutet behandlades också insatser riktade mot ungdomar som prioriterade. Dessa insatser skulle dock snarare syfta till att skapa attityder till företagande än att direkt stödja nyföretagande och existerande företag.

¹³ Bet. 2005/06:NU13, s. 25.

¹⁴ Se t.ex. bet. 2004/05:NU9, s.10 där utskottet menar att man måste motverka de problem som personer med utländsk bakgrund möter rörande bl.a. språket, mindre utvecklade kontaktnät och svårigheter att få krediter.

1.3.2 Diskriminering, integration och jämställdhet

Förutom inriktningen av näringspolitiken och den regionala utvecklingspolitiken har riksdagen också ställt sig bakom mer generella uttalanden och beslut om diskriminering samt integrations- och jämställdhetspolitik.

Lagen om förbud mot diskriminering (2003:307) syftar till att motverka diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder. I lagen förbjuds diskriminering vid olika tillfällen, bl.a. i samband med start och bedrivande av näringsverksamhet.¹⁵

Riksdagen beslutade 1997 om inriktningen för den nya integrationspolitiken.¹⁶ Denna ska motverka ett synsätt där människor grupperas efter etnisk härkomst. Invandrares behov, precis som andras behov, ska beaktas inom ramen för den generella politiken. Säråtgärder riktade mot invandrare som grupp ska begränsas till introduktion av nyanlända flyktingar.¹⁷ Denna inriktning av integrationspolitiken förutsätter således att personer inte behandlas som en prioriterad grupp utifrån härkomst.

Även jämställdhetspolitiken ska bygga på att ett perspektiv ska integreras i alla politikområden. Riksdagen beslutade våren 2006 att s.k. jämställdhetsintegrering även i fortsättningen skulle vara strategin för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen.¹⁸ Till skillnad från integrationspolitiken bygger dock jämställdhetspolitiken på att särskilda, riktade, insatser kan göras för att nå målen. Enligt riksdagens arbetsmarknadsutskott står jämställdhetsintegreringen inte i motsatsställning till vare sig "möjligheterna att pröva olika metoder och arbetsformer för att nå de uppsatta målen eller till möjligheten att göra särskilda insatser för att främja jämställdhet".¹⁹

1.4 Inriktning och avgränsning

Staten kan indirekt främja företagande på ett övergripande plan t.ex. genom att satsa på utbildningsnivån i samhället eller utforma skattesystem och olika regler. Denna granskning behandlar emellertid de mer direkta insatser som staten gör för att främja företagande. Insatserna kan t.ex. innebära att

¹⁵ "Diskriminering som har samband med kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder är förbjuden i fråga om ekonomiskt stöd, tillstånd, registrering eller liknande som behövs eller kan ha betydelse för att en enskild person skall kunna starta eller bedriva näringsverksamhet." (6 §)

¹⁶ Prop. 1997/98:16, bet. 1997/98:SfU6, rskr. 1997/98:68.

¹⁷ För en utförligare beskrivning av integrationspolitikens inriktning, se RiR 2005:5, *Från invandrarpolitik till invandrarpolitik*.

¹⁸ Prop. 2005/06:155, bet. 2005/06:AU11, rskr. 2005/06:257.

¹⁹ Bet. 2005/06:AU11, s. 49.

staten ger lånefinansiering till företag eller ger stöd för kompetensutveckling och utveckling av nya produkter.

De företagsfrämjande insatserna genomförs i ett komplicerat system där initiativen främst tas inom näringspolitiken, den regionala utvecklingspolitiken, arbetsmarknadspolitiken och forskningspolitiken. Insatser finansieras dessutom ofta från flera av dessa utgiftsområden samtidigt. Områdena har liknande mål, men med olika betoning och förutsättningar. Också EU har styrt inriktningen av de företagsfrämjande insatserna genom bl.a. struktur-fondsmedel och regleringar.

Det finns sammantaget en mängd offentliga och privata aktörer, framför allt regionalt och lokalt, som arbetar med att främja näringslivets utveckling genom information, rådgivning och finansiering. De statliga insatserna genomförs ofta i samarbete med dessa. Statliga medel förmedlas dels nationellt genom framför allt Nutek, dels regionalt genom länsstyrelserna.

Valet av vilka insatser som ska granskas har utgått från följande huvudprinciper:

- Insatserna ska helt eller delvis finansieras av staten på nationell nivå.
- Insatserna ska vara inriktade mot att direkt främja och underlätta företagandet, dvs. nyföretagande och utveckling av existerande företag.²⁰
- Insatserna ska vara inriktade mot eller möjliga att rikta mot de prioriterade gruppernas företagande.

Det innebär att granskningen omfattar Nuteks företagsfrämjande program, Almis verksamhet i form av utlåning och affärsutveckling samt stödet till start av näringsverksamhet som hanteras av Arbetsmarknadsverket. Dessutom omfattas de särskilda satsningar som finansieras från nationell nivå i form av Nuteks program för kvinnors respektive invandras företagande, satsningen på resurscentrum för kvinnor samt rådgivning till företagare med utländsk bakgrund inom ramen för rådgivningsorganisationen IFS.

1.5 Granskningens genomförande

Granskningen bygger på information som främst inhämtats genom dokumentstudier och intervjuer, men den bygger även på bearbetningar av statistiskt material från Almi och Arbetsmarknadsverket. Dokumentstudierna omfattar riksdagsbeslut och författningar samt rapporter och andra skrifter från de granskade organisationerna. Interna styrdokument har också utgjort en viktig del.

²⁰ Det innebär att granskningen t.ex. inte omfattar satsningar på forskning och innovation eller rent attitydskapande åtgärder, dvs. insatser för att få fler personer att vilja bli företagare.

Intervjuer har genomförts med företrädare för Näringsdepartementet, Nutek, Almi Företagspartner AB och Arbetsmarknadsverket samt fyra regionala Almi-bolag (Örebro, Östergötland, Uppsala och Väst).²¹

Parallellt med denna granskning har Riksrevisionen granskat Almis samhällsuppdrag. Inom ramen för granskningen av Almis samhällsuppdrag har en enkät skickats till samtliga regionala Almi-bolag. Enkätundersökningen har även använts som underlag i denna granskning.

Dessutom har en enkät skickats till samtliga länsarbetsnämnder med frågor om hur man valt att inrikta stödet till start av näringsverksamhet.

Därutöver har intervjuer genomförts med företrädare för flera icke-statliga aktörer som Nyföretagarcentrum, kvinnliga resurscentrum, IFS och Föreningen Kooperativ utveckling.

²¹ Almi Örebro besöktes under förstudien. Östergötland och Uppsala valdes utifrån att de haft en hög respektive låg utlåning till kvinnor eller personer med utländsk bakgrund. Almi Väst besöktes utifrån att man valt en särlösning för integrationen mellan Almi och IFS. Dessutom särskiljer sig Almi Väst genom att man har två regionala ägare i stället för en.

2 Nutek

I detta kapitel behandlas granskningens första och andra delfråga med avseende på Nuteks nationella program. Den första frågan handlar om hur regeringen styrt verksamheten mot de prioriterade grupperna. Bedömningen grundar sig här på om regeringen uttryckt någon inriktning mot de prioriterade grupperna i sin allmänna styrning av Nutek eller för respektive program.

Den andra frågan handlar om i vilken utsträckning Nutek nått de prioriterade grupperna i sina nationella program. Bedömningsgrunderna är olika beroende på programmens karaktär. För de program där Nutek arbetat för att stödja enskilda företag och företagare gäller bedömningen i vilken utsträckning man faktiskt nått kvinnor och personer med utländsk bakgrund. För program som mer syftat till att påverka strukturer i näringslivet gäller bedömningen om Nutek tagit hänsyn till gruppernas intressen och behov.

Nuteks arbete med programmen beskrivs i detta kapitel på en övergripande nivå. I bilaga 1 redovisas varje program mer utförligt.

2.1 Nuteks verksamhet

Nutec ska arbeta för att stärka näringslivets förutsättningar och främja den regionala tillväxten.²² Det innebär att Nutek huvudsakligen verkar inom två politikområden – näringspolitik och regional utvecklingspolitik.

Nuteks företagsfrämjande insatser består till stor del av att man fördelar medel till tidsbegränsade projekt som genomförs av olika statliga och icke-statliga aktörer. Projekten drivs inom ramen för större program. Ett program kan definieras som en i tiden avgränsad samling projekt med ett gemensamt syfte. Granskningen omfattar 19 av Nuteks pågående och nyligen avslutade program. När det gäller avslutade program omfattar granskningen sådana som startats 2001 eller senare. Av de pågående programmen har fyra avgränsats bort. Avgränsningen redovisas närmare i bilaga 1.

Förutom den programbundna verksamheten ger Nutek också viss information och rådgivning till enskilda företagare per telefon (den s.k. Startlinjen) samt via Internet (Företagarguiden). Inom den regionala utvecklingspolitiken arbetar Nutek med att ge stöd till regionernas utvecklingsarbete. Nutek beslutar också om vissa regionalpolitiska företagsstöd. Dessutom är Nutek ansvarig myndighet för främjandet av turistnäringen.

²² Förordning (2000:1178) med instruktion för Verket för näringslivsutveckling.

Nuteks nationella program

Nutek driver program framför allt för att

- stödja enskilda företag eller företagare,
- stödja vissa företag i nätverk eller kluster samt
- påverka strukturer.

Program där Nutek stöder enskilda företag eller företagare kan innebära att Nutek fördelar bidrag eller lån till företag. Det kan också handla om att Nutek stöder kompetensutvecklingsinsatser som gynnar enskilda företagare. Nio program kan sägas tillhöra denna kategori.

Utöver att arbeta med enskilda företag eller företagare kan Nutek också stödja företag i nätverk eller kluster. Totalt kan fyra program räknas till denna kategori. Nutek finansierar i dessa fall en projektledare som håller samman nätverket. Finansieringen kan också användas för att ge de deltagande företagen möjlighet att avsätta tid för samverkan.

Den tredje typen av program är där Nutek arbetar för att påverka strukturerna i näringslivet och således förutsättningarna för företagandet. Det kan t.ex. handla om att utveckla metoder för näringslivsutveckling. Sammanlagt kan sex program sägas tillhöra denna kategori.

Ett program startas vanligen i dialog mellan Nutek och Näringsdepartementet. Upprinnelsen kan vara en utredning som Nutek genomfört och oftast ger regeringen sedan Nutek ett uppdrag att genomföra det överenskomna programmet. Till sådana regeringsbeslut kopplas ofta särskilda medel. Det förekommer också att regeringen på egen hand tar initiativ till en satsning, ibland på uppmaning av t.ex. olika branschorganisationer. Att Nutek helt på egen hand initierar program är dock mycket ovanligt. Av de 19 granskade programmen är det endast satsningen på regionala kluster som helt initierats av Nutek. En förklaring är att regeringen före 2007 bundit upp det mesta av anslaget i regleringsbrevet och därmed lämnat ett mycket begränsat utrymme för Nutek att genomföra insatser på eget initiativ.

2.2 Styrningen mot de prioriterade grupperna

I detta avsnitt behandlas i vilken utsträckning regeringen och Nutek styr verksamheten mot kvinnor och personer med utländsk bakgrund.

2.2.1 *Regeringens uppdrag till Nutek*

Regeringen har gett Nutek ett övergripande uppdrag att främja integration och jämställdhet.²³ Bara i några få fall har dock regeringen ställt särskilda krav på att Nutek ska inrikta programmen mot kvinnor eller personer med utländsk bakgrund. Av de 19 program som granskats har 17 initierats genom beslut av regeringen – antingen genom ett särskilt beslut eller i regleringsbrevet.²⁴ För 3 av dessa 17 program har regeringen skrivit någonting om kvinnor eller personer med utländsk bakgrund.²⁵ I besluten om dessa program har regeringen angett att programmen ska bidra till hållbar tillväxt och att detta bl.a. inkluderar ett mångfalds- och jämställdhetsperspektiv. Regeringen har dock inte uttryckligen angett att kvinnor eller personer med utländsk bakgrund ska prioriteras i något av de program som initierats inom det näringspolitiska området.²⁶

I budgetpropositionen för år 2007 skriver den nuvarande regeringen att det är angeläget att generella program för att främja entreprenörskap och företagande redan från början utformas för att nå kvinnliga företagare och möta även deras behov.²⁷ Dessutom skriver regeringen i Nuteks regleringsbrev för 2007 att Nutek för samtliga program ska redovisa hur insatserna anpassats till olika målgruppers behov – särskilt kvinnor och personer med utländsk bakgrund.

2.2.2 *Nuteks inriktning av programmen*

För 10 av de 19 granskade programmen har Nutek formulerat en inriktning mot kvinnor eller personer med utländsk bakgrund.²⁸ I vissa fall är skrivningarna emellertid mycket övergripande och abstrakta. Nutek skriver t.ex. att hållbar tillväxt, jämställdhet och mångfald ska beaktas i programmet. För 5 program finns tydligare formuleringar. Det kan handla om att projekt med uttalade jämställdhets- eller mångfaldsperspektiv ska prioriteras vid bedöm-

²³ 1 § andra stycket 4 förordning (2000:1178) med instruktion för Verket för näringslivsutveckling.

²⁴ Programmet för utveckling av regionala kluster är ett eget initiativ från Nutek och de s.k. Startprogrammen är biståndspolitiska program initierade av Sida.

²⁵ Baltic 21 Näringsliv, programmet för kluster och innovationssystem (Visanu) samt programmet för utveckling av träkluster.

²⁶ Baltic 21 Näringsliv var ett uppdrag från Utrikesdepartementet medan de övriga två programmen genomfördes inom ramen för den regionala utvecklingspolitiken.

²⁷ Budgetpropositionen för 2007, utg.omr. 24, s. 31.

²⁸ Dessa program är IT-satsningen för småföretag (IT.SME) samt den regionala IT-satsningen (REG-IT), programmet för kluster och innovationssystem Visanu, Träklusterprogrammet, Baltic 21 Näringsliv, det nationella entreprenörskapsprogrammet, produktutveckling i små företag, det regionala klusterprogrammet, programmet Handlingskraft med IT samt programmet för leverantörer i fordonsindustrin.

ningen av projektansökningar.²⁹ I andra program uttrycks det som ett uttalat mål att nå ut till samtliga företagare oavsett kön eller bakgrund.³⁰

För ett av de granskade programmen har Nutek formulerat ett konkret mål för i vilken utsträckning man bör nå ut till kvinnor eller personer med utländsk bakgrund. Det gäller programmet för leverantörer i fordonsindustrin. Som ett av fyra mål skriver Nutek att i 5 procent av projekten ska kvinnor ha tagit del av programmet. Målet ska ses mot bakgrund av att mycket få kvinnor har ledande positioner inom företag som är underleverantörer i fordonsindustrin.

Under granskningen har intervjuer genomförts med de ansvariga för tio av de granskade programmen. Det har då framkommit att man inom flera program bedömt det som lönlöst att försöka inrikta sig mot kvinnor eller personer med utländsk bakgrund. Inom flera av de områden som programmen riktar sig mot bedöms andelen företag som drivs av kvinnor eller personer med utländsk bakgrund vara liten eller obefintlig. Med den inriktning som regeringen eller Nutek beslutat kan programmen således ha mycket svårt att nå de målgrupperna. Exempel på sådana program är Leverantörsprogrammet, Träklusterprogrammet och programmet för leverantörer i fordonsindustrin. Det är värt att notera att just Träklusterprogrammet är ett av de tre program där regeringen gjort uttalanden om att programmet ska rikta sig mot kvinnor och personer med utländsk bakgrund.

I vissa fall har Nutek inte velat komplicera en insats som redan bedömts som komplicerad genom att lägga till ytterligare mål och inriktningar. Av den anledningen har man ibland varit försiktig med att också inrikta programmen mot kvinnor och personer med utländsk bakgrund. En annan orsak har varit att det funnits så många mål för satsningen att Nutek resursmässigt inte kunnat prioritera alla. I stället har Nutek valt att koncentrera sig på det som man sett som huvudsyftet. Exempel på sådana program är Visanu, Lokal näringslivsutveckling och programmet för kreditgarantiföreningar.

Särskilda satsningar inom programmen

Inom ramen för 6 av de 19 granskade programmen har Nutek drivit vad som kan kallas särskilda satsningar för kvinnor eller personer med utländsk bakgrund.

I programmet för produktutveckling i små företag har Nutek använt medel från anslagsposten för kvinnors och invandrares företagande för att särskilt stimulera dessa grupperas deltagande i programmet. Under 2005 och 2006 avsattes 4 miljoner kronor årligen för detta syfte (motsvarande 6,5 procent av programmets totala budget). Under 2007 avsattes 8 miljoner

²⁹ Programmen IT.SME och Handlingskraft med IT.

³⁰ Det nationella entreprenörskapsprogrammet och programmet för produktutveckling i små företag.

kronor som endast fick användas för kvinnor (motsvarande 12,5 procent av programmets totala budget).

I programmet Visanu fördelades stöd till 33 olika klusterinitiativ. Av programmets budget på 70 miljoner kronor avdelades 1 miljon kronor för att särskilt stödja jämställdhetsarbete i några klusterinitiativ. Fem initiativ fick dela på 750 000 kronor till sitt jämställdhetsarbete. Resterande 250 000 kronor användes till seminarier och erfarenhetsutbyten kring jämställdhetsfrågor. Av de fem initiativ som fick pengar för jämställdhetsarbete avbröt två av initiativen sitt arbete i förtid.

I ytterligare fyra av de granskade programmen har Nutek beviljat medel till projekt som särskilt riktat sig till kvinnor eller personer med utländsk bakgrund. Det gäller programmen IT.SME, Lokal näringslivsutveckling, Träklusterprogrammet samt Ägarskiften i små företag.

2.3 Prioriteringens genomslag

I detta avsnitt behandlas hur Nutek har nått kvinnor och personer med utländsk bakgrund. Bedömningen måste här göras på olika sätt beroende på om programmet varit inriktat på att stödja enskilda företag eller påverka strukturer i näringslivet.

2.3.1 *Genomslaget i de företagsinriktade programmen*

För de program där Nutek stöder enskilda företag eller företagare – antingen med insatser direkt till företaget eller genom olika nätverksinitiativ – är det relevant att se i vilken utsträckning kvinnor och personer med utländsk bakgrund har deltagit. Av de 19 granskade programmen kan 13 sägas vara direkt företagsinriktade.

Avslutade program

- **IT.SME** (2001–2002) var en satsning på kompetensutveckling i IT. Nutek gjorde ingen uppföljning av andelen deltagande kvinnor eller personer med utländsk bakgrund. I en enkätundersökning riktad till 1 000 av de deltagande företagarna var emellertid 35 procent av de svarande kvinnor. Det är emellertid svårt att utifrån den uppgiften dra slutsatsen att 35 procent av dem som deltog i programmet var kvinnor. Detta eftersom det saknas säkra uppgifter om hur många som totalt deltagit i programmet.

- **Leverantörsprogrammet** (2001–2003) riktade sig till underleverantörer i verkstadsindustrin. I inget av de 20 projekt som finansierades ingick företag som drevs av kvinnor eller personer med utländsk bakgrund.
- **Miljödriven affärsutveckling** (2001–2005) engagerade omkring 400 små och medelstora företag. I uppföljningen konstaterades att 17 procent av kontaktpersonerna i de deltagande företagen var kvinnor. Det gjordes dock ingen uppföljning av andelen personer med utländsk bakgrund.
- **Reg-IT** (2002–2004) var en regional satsning på kompetensutveckling i IT. Nutek finansierade 66 projekt, men följde inte upp hur många av de deltagande företagen som drevs av kvinnor eller personer med utländsk bakgrund.
- **Träklusterprogrammet** (2002–2004) omfattade 10 projekt med företag inom trämanufakturbranschen. Nutek följde inte upp andelen kvinnor eller personer med utländsk bakgrund. Nutek uppskattar emellertid andelen deltagande kvinnor till 9 av 71 deltagande (dvs. 13 procent). Bland deltagarna fanns ingen företagare med utländsk bakgrund.

Pågående program

- **Kooperativt företagande** (pågår tills vidare) består av att Nutek fördelar statsbidrag till lokala kooperativa utvecklingscentrum. I de kooperativ som år 2005 startades med hjälp av dessa centrum var 55 procent av medlemmarna kvinnor. Andelen personer med utländsk bakgrund följs inte upp.
- **Startprogrammen** (pågår tills vidare) består av lån till svenska företag för att de ska etablera sig i de länder där Sida bedriver utvecklingsarbete. Det finns inga uppgifter om i vilken utsträckning lånen har tillfallit kvinnliga företagare eller företagare med utländsk bakgrund.
- **Kreditgarantiföreningar** (2005–2007) omfattar stöd av 18 kreditgarantiföreningar. Programmet har ännu inte följts upp, men man arbetar inte med någon uttalad inriktning mot vare sig kvinnor eller personer med utländsk bakgrund.
- **Produktutveckling i små företag** (2005–2007) är ett relativt omfattande program (184 miljoner kronor under tre år) som stöder produktutveckling av såväl varor som tjänster. Nutek följer löpande upp andelen kvinnor och personer med utländsk bakgrund. År 2006 var 16 procent av deltagarna kvinnor och 5 procent var personer med utomnordisk bakgrund.
- **Ägarskiften i små företag** (2005–2007) har ännu inte följts upp. Programmet har ingen uttalad inriktning mot vare sig kvinnor eller personer med utländsk bakgrund. Vissa deltagande Almi-bolag har emellertid drivit projekt särskilt för kvinnor.

- **Handlingskraft med IT** (2005–2009) har ännu inte följts upp. Programmet ska prioritera projekt som innehåller insatser för att främja jämställdhet, hållbarhetsaspekter och etnisk mångfald. Den nya regeringen har 2007 beslutat att Nutek i programmets utformning ska göra särskilda ansträngningar för att kvinnor och personer med utländsk bakgrund ska få del av insatserna.
- **Svensk-norskt näringslivssamarbete** (2005–2010) finansierar samverkansprojekt mellan svenska och norska småföretag. Programmet har ännu inte följts upp, men har ingen uttalad inriktning mot vare sig kvinnor eller personer med utländsk bakgrund.
- **Leverantörer i fordonsindustrin** (2006–2010) har ännu inte följts upp. Som ett av fyra mål har Nutek skrivit att i 5 procent av projekten ska kvinnor ha tagit del av programmet.

Sammanfattningsvis har Nutek följt upp andelen kvinnor och personer med utländsk bakgrund i ett av de granskade programmen – Produktutveckling i småföretag. I ytterligare två program – Miljödriven affärsutveckling och Kooperativt företagande – har Nutek följt upp andelen deltagande kvinnor.

I sex av de pågående programmen har Nutek ännu inte gjort någon uppföljning. För tre av de programmen finns emellertid konkreta planer på att följa upp andelen kvinnor och personer med utländsk bakgrund: Ägarskiften i små företag, Handlingskraft med IT och Leverantörer i fordonsindustrin.

I program som Leverantörsprogrammet har det enligt den programansvarige varit svårt att inrikta sig mot kvinnor och personer med utländsk bakgrund eftersom de i mycket liten utsträckning är verksamma inom området. Men även i bredare program som riktar sig till företagare i alla branscher har det alltså varit svårt att nå de målgrupperna. Ett genomgående problem som framkommit under intervjuer med de programansvariga är svårigheterna att komma i kontakt med de båda målgrupperna. Framför allt har man upplevt svårigheter att få kontakt med företagare med utländsk bakgrund.

Det är sällan Nutek som har den direkta kontakten med företagarna. I de flesta fall stöder Nutek olika projekt med en projektledare som i sin tur engagerar företagarna. I andra fall kan Nutek arbeta med regionala eller branschvisa partner, t.ex. regionala Almi-bolag, som i sin tur engagerar enskilda företagare. En viktig faktor för att nå kvinnor och personer med utländsk bakgrund är således vilken genomförare som väljs och vilka krav Nutek ställer på denne.

Vid intervjuer med de programansvariga på Nutek nämndes också svårigheter att engagera kvinnor och personer med utländsk bakgrund. I de fall man fått kontakt med målgrupperna kan det vara svårt att övertyga dem att delta.

2.3.2 *Genomslaget i de strukturpåverkande programmen*

De strukturpåverkande program som Nutek driver riktar sig inte direkt till företag eller företagare. Här är syftet i stället att påverka näringslivets strukturer och på så vis indirekt främja företagandet. Det är således inte relevant att bedöma dessa program utifrån hur många kvinnor eller personer med utländsk bakgrund som varit mottagare av insatserna. För att bedöma dessa program krävs i stället en diskussion om i vilken utsträckning Nutek tagit hänsyn till kvinnors och personer med utländsk bakgrunds behov.

Av de 19 granskade programmen kan 6 sägas ha ett syfte som huvudsakligen är strukturpåverkande. Tre av dessa är avslutade: Lokal näringslivsutveckling, Baltic 21 Näringsliv och Visanu. Det enda program som redovisat att man arbetat med jämställdhetsfrågor är Visanu. Inom ramen för programmet arbetade man bl.a. med att ta fram metoder för hur man kan arbeta med jämställdhetsfrågor i klusterinitiativ.³¹

Programmet för lokal näringslivsutveckling hade ingen uttalad inriktning mot mångfald eller integration. Ett av de projekt som stöddes handlade emellertid om integrationsfrågor i tillväxtarbetet.

2.4 Återrapportering till regeringen och riksdagen

Den tidigare regeringen har i regleringsbrev begärt att Nutek ska redovisa hur jämställdhetsintegreringen genomförts i den löpande verksamheten. Däremot hade regeringen inte ställt något generellt krav på att Nutek ska visa i vilken mån verkets insatser når kvinnor eller personer med utländsk bakgrund. För 2007 har den nuvarande regeringen emellertid skrivit att Nutek för samtliga program ska redovisa hur insatserna anpassats till de prioriterade grupperna.

De granskade programmen är fördelade på Nuteks verksamhetsgrenar Entreprenörskap, Företagsutveckling respektive Stöd till program och processer. Ett mål för verksamhetsgrenen Entreprenörskap är enligt regleringsbrevet att "minst 80 procent av kvinnor respektive män, samt övriga aktörer som deltagit i Nuteks insatser skall anse att insatserna lett till att deltagarna fått en mer positiv inställning till, och ökad förståelse för, företagande". Tre av de granskade programmen, Nationellt entreprenörskapsprogram, Ägarskiften i småföretag respektive Kooperativ utveckling, nämns i årsredovisningen, men inte i något fall finns en könsuppdelad återrapportering. Nationellt entreprenörskapsprogram och Ägarskiften i småföretag ska emellertid avslutas först 2007.

³¹ Se t.ex. Nutek (Rapport 2004:3) Olikhet som drivkraft samt Nutek (Rapport 2005:13) Jämställdhet som drivkraft.

För de två övriga verksamhetsgrenarna finns inga mål eller återrapporteringskrav om en fördelning efter kön eller utländsk bakgrund. Däremot finns mer allmänna skrivningar om att redovisningen ska innefatta en beskrivning av hur hållbar utveckling integrerats i utvecklingsarbetet. Produktutvecklingsprogrammet, som ligger under verksamhetsgrenen Företagsutveckling, har redovisat att "av de beviljade projekten har 16 procent av företagsledarna varit kvinnor och 84 procent män. 15 företagsledare har utländsk härkomst, varav fyra är kvinnor". I produktutvecklingsprogrammet har en sådan uppföljning varit en planerad del av programmet.

I budgetpropositionen för 2007 nämns de flesta av programmen som ingår i granskningen, men inte heller här finns någon redovisning av hur insatserna är fördelade på kön eller utländsk bakgrund. Ett undantag är kooperativt företagande där regeringen redovisar att könsfördelningen är jämn bland dem som startade kooperativ.

2.5 Iakttagelser

Är styrningen riktad mot de prioriterade grupperna?

- För 3 av de 17 granskade program som initierats genom regeringsbeslut har den tidigare regeringen ställt krav på att Nutek ska inrikta programmen mot kvinnor eller personer med utländsk bakgrund. Kraven är i dessa fall tämligen övergripande och icke konkretiserade.
- Den tidigare regeringen har inte formulerat några mål eller återrapporteringskrav i Nuteks regleringsbrev som gäller hur insatserna ska komma kvinnor eller personer med utländsk bakgrund till del. För 2007 har den nuvarande regeringen emellertid skrivit att Nutek för samtliga program ska redovisa hur insatserna anpassats till de prioriterade grupperna.
- Regeringen har inte redovisat för riksdagen i vilken utsträckning Nuteks insatser nått kvinnor och personer med utländsk bakgrund.
- Nutek har för 10 av 19 granskade program formulerat mål eller inriktningar för kvinnor eller personer med utländsk bakgrund. I 5 av dessa program är skrivningarna emellertid relativt otydliga.
- I årsredovisningen redovisar Nutek i mycket liten utsträckning hur man nått kvinnor och personer med utländsk bakgrund i sin programverksamhet.

När Nutek de prioriterade grupperna?

- Andelen kvinnor som deltagit i de program som riktats direkt till företag eller företagare har, med några undantag, varit låg och andelen personer med utländsk bakgrund har varit ännu lägre. I de två fall där det finns uppgifter om personer med utländsk bakgrund har andelen varit 5 respektive 0 procent.
- I 3 av de 13 program som riktar sig direkt till företag och företagare har Nutek följt upp andelen deltagande kvinnor eller personer med utländsk bakgrund. Alla program som granskats är emellertid inte avslutade. För ytterligare tre program finns konkreta planer på att följa upp andelen kvinnor och personer med utländsk bakgrund.
- Av de sex avslutade strukturpåverkande programmen har ett – Visanu – redovisat resultat i ett jämställdhetsperspektiv. Nuteks pågående entreprenörskapsprogram arbetar utifrån ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv men är ännu inte avslutat.

3 Almi

I detta kapitel behandlas granskningens första och andra delfråga om regeringens styrning av Almi är anpassad till de prioriterade grupperna och i vilken utsträckning Almi nått kvinnor och personer med utländsk bakgrund. Den första frågan grundar sig på om regeringen i ägardirektivet till Almi prioriterar kvinnor och personer med utländsk bakgrund och vilken uppföljningsinformation som regeringen efterfrågar. Den andra frågan utgår från om Almi har prioriterat kvinnor och personer med utländsk bakgrund i sin verksamhet och i vilken utsträckning man nått grupperna.

3.1 Almis verksamhet

Almi är en statlig koncern med moderbolaget Almi Företagspartner AB och 21 regionala dotterbolag. Dotterbolagen ägs till 51 procent av staten och till 49 procent av ett eller flera regionala organ, framför allt landsting eller regionala självstyrelseorgan.

Almi har två huvudsakliga verksamhetsgrenar: lånefinansiering till små och medelstora företag samt affärsutveckling. Koncernen ska fungera marknadskompletterande och erbjuda finansiering och affärsutveckling som dessa företag inte kan få på den privata marknaden.

Verksamheten finansieras främst genom anslag från staten och de regionala ägarna, men också till en mindre del genom kundintäkter. De statliga medlen består av ett årligt anslag som går via Nutek och som enligt Nuteks regleringsbrev för år 2007 bör uppgå till 135 miljoner kronor. Anslaget gäller förvaltningskostnader för moderbolaget samt statens finansiering av de regionala bolagen.

Regeringen ger årligen ett ägardirektiv till Almi moderbolag där staten som ägare formulerar övergripande mål för verksamheten, verksamhetens grundläggande inriktning samt krav på åiterrapportering.

De regionala ägarna tar i samverkan med moderbolaget också fram direktiv till dotterbolagen. Dessa regionala ägardirektiv uppdateras olika ofta. Under 2006 och 2007 har regeringen tillsammans med moderbolaget och de regionala ägarna arbetat fram nya ägardirektiv för samtliga regionala bolag. Dessa ägardirektiv förväntas börja gälla från sommaren 2007.

Ett samverkansavtal träffades våren 2004 mellan IFS och Almi om att Insamlingsstiftelsen IFS Rådgivningscentrum som erbjuder rådgivning till personer med utländsk bakgrund skulle integreras i Almi.

3.1.1 *Lånefinansiering*

Almi erbjuder olika låneformer till både nya och etablerade företag. Den marknadskompletterande rollen innebär att Almi förväntas ta större risker än vad bankerna gör. Det betyder att Almis lån generellt ska ha en högre ränta än bankernas lån.

Utlåningen görs med medel från en särskild lånefond vars kapital ska hållas intakt. Lånefonden uppgår till omkring 3,5 miljarder kronor och består av medel som staten avsatt. Finansieringsverksamheten är dessutom mer reglerad från statens sida jämfört med den affärsutveckling som Almi också bedriver. I en särskild förordning regleras hur utlåningen ska bedrivas och vilka låneformer som kan finnas.³²

3.1.2 *Affärsutveckling*

Verksamhetsgrenen affärsutveckling omfattar rådgivning till företagare och olika utvecklingsprojekt. Enklare rådgivning och information till småföretagare är kostnadsfri medan mer omfattande affärsutveckling är avgiftsbelagd.

Affärsutvecklingen handlar också om att driva eller medverka i regionala projekt. Det är t.ex. vanligt att de regionala Almi-bolagen driver projekt inom ramen för Nuteks program. Almi-bolagen har en viktig roll inom programmen för produktutveckling och ägarskiften i små företag.

Även Almis affärsutvecklingsverksamhet ska vara marknadskompletterande. Man ska således bara erbjuda konsultinsatser där utbudet på den privata marknaden inte är tillfredsställande. Detta innebär att varje regionalt Almi-bolag anpassar verksamheten efter det regionala behovet och resurstillgången.

I storstäderna dominerar finansieringsverksamheten medan affärsutvecklingsdelen är omfattande i de delar av landet där konsultmarknaden inte är lika etablerad. Om man studerar hur personalresurserna fördelas på affärsutveckling respektive finansiering ägnade det genomsnittliga Almi-bolaget 63 procent av resurserna åt affärsutveckling år 2006. Variationen är dock mycket stor. Almi Gotland lade 92 procent av sina personalresurser på affärsutveckling medan Stockholm endast använde 20 procent till den verksamheten. År 2005 var variationen mellan dotterbolagen ännu större.³³

³² Förordning (1994:1100) om statlig finansiering genom ALMI Företagspartner AB och dess dotterbolag.

³³ Uppgifter från Almi Företagspartner AB.

3.2 Styrningen mot de prioriterade grupperna

I detta avsnitt behandlas i vilken utsträckning regeringen och Almi styr verksamheten mot kvinnor och personer med utländsk bakgrund.

3.2.1 Regeringens allmänna styrning av Almi

Regeringen har i ägardirektivet till moderbolaget angett att verksamheten ska utgå från vissa grundläggande riktlinjer. Bland annat skriver regeringen: ”I verksamheten skall representativitet eftersträvas avseende kön och utländsk bakgrund.”³⁴

I en enkät till samtliga dotterbolag har Riksrevisionen frågat hur denna skrivning har tolkats och om den har konkretiserats. Svaren visar att elva av dotterbolagen tolkar skrivningen som att representativitet ska eftersträvas både bland den egna personalen och bland kunderna. Sex bolag bedömer att skrivningen endast gäller representativitet bland kunderna. Tre dotterbolag tolkar skrivningen som att personalsammansättningen helst ska motsvara kundernas fördelning på kön och etnisk bakgrund.

Riksrevisionen har också undersökt ägarnas gemensamma direktiv till dotterbolagen. I 8 av 17 undersökta direktiv nämns att kvinnor eller personer med utländsk bakgrund är en prioriterad grupp i verksamheten. Prioriteringarna formuleras dock inte i mätbara termer, i allmänhet inte heller som att arbetet inriktat mot dessa grupper nödvändigtvis måste öka.

I regeringens nya ägardirektiv som presenterades i samband med Almis bolagsstämma den 23 april 2007 betonas några nya mål, bl.a. följande:

- Almis utlåning både avseende antal lån och lånebelopp till kvinnor och invandrare ska vara högre än den procentuella andel som gäller för företagsstocken och nyföretagandet bland dessa grupper.
- Fördelning av kunderna avseende kvinnor och invandrare inom rådgivningsverksamheten ska vara högre än den procentuella andel som gäller för företagsstocken och nyföretagandet bland dessa grupper.

3.2.2 Inriktningen av lånefinansieringen

Av regeringens ägardirektiv till moderbolaget framgår att Almi i finansieringsverksamheten ska sträva efter att ha en jämn könsfördelning mellan kunderna. Riksrevisionens enkät innehåller frågor om hur skrivningen har tolkats och om den har konkretiserats. I enkätsvaren redovisar de flesta bolagen sina insatser för att öka andelen kvinnor som ansöker om och får

³⁴ Regeringskansliet 2006-04-12, Information till styrelsen för Almi Företagspartner AB.

finansiering. Dotterbolagen anger en medveten satsning på branscherna service, tjänster och handel där kvinnor utgör en större del av kundgruppen.

Endast något enstaka bolag har angett en konkret målsättning som rör kvinnor och invandrades andel av finansieringsverksamheten. Ett bolag har svarat att antalet lån bör spegla andelen företag som drivs av kvinnor medan ett annat bolag har svarat att målet ytterst är att fördelningen ska spegla befolkningen i länet.

I en särskild förordning reglerar regeringen vilka låneformer Almi kan erbjuda. Här nämns sju låneformer, varav en är företagarlån.³⁵ Lånet får uppgå till högst 250 000 kronor och får lämnas till den som startar eller driver ett mindre företag. Enligt förordningen ska Almi ge särskild prioritet till kvinnor och ungdomar vid företagarlån.³⁶ Sedan 2005 finns också låneformen minilån som ingår i låneformen företagarlån. Ett minilån får beviljas med maximalt 50 000 kronor. En höjning av detta belopp till 100 000 kronor har aviserats i budgetpropositionen för 2007. Vid handläggningen av lånen ska, enligt Almi, särskild prioritet ges till kvinnor, ungdomar och invandrare.

Riksrevisionen har i enkäten frågat dotterbolagen hur de arbetar för att prioritera kvinnor och personer med utländsk bakgrund. I enkätsvaren framkommer att bolagen har svårt att i praktiken prioritera grupperna. Detta är exempel på typiska svar:

Vi prioriterar i första hand affärsidéer, entreprenörer och marknadsförut-sättningar. ... En ständigt pågående diskussion om frågan gör att vi i praktiken är väldigt positiva till de ärenden som kommer in från dessa målgrupper. Men det är alltid en avvägning – motivet till att vi beviljar en kredit måste alltid vara att det är en hållbar affärsidé med en tillfredsstäl-lande lönsamhet.

I regeringens ägardirektiv från 2006 infördes ett nytt återrapporteringskrav om att det av resultaten av finansieringsverksamheten ska framgå skillnader mellan olika regioner, mellan kvinnor och män samt mellan inrikes och utrikes födda. Näringsutskottet har också betonat vikten av att lånen följs upp med statistik över låntagarna, så att hanteringen av olika gruppers lånean-sökningar och lån kan utvärderas.

3.2.3 Inriktningen av affärsutvecklingen

För affärsutvecklingen finns ingen särskild uttalad inriktning mot kvinnor eller personer med utländsk bakgrund. I budgetpropositionen för 2007 uttalade regeringen dock att en grundläggande riktlinje för Almis verksamhet är

³⁵ 6 § förordning (1994:1100) om statlig finansiering genom ALMI Företagspartner AB och dess dotterbolag.

³⁶ 31 a § andra stycket förordning (1994:1100) om statlig finansiering genom ALMI Företagspartner AB och dess dotterbolag.

att representativitet ska eftersträvas när det gäller kön och utländsk bakgrund. Det innebär enligt regeringen att rådgivningskompetensen samt alla verktyg och program måste vara väl anpassade till alla målgruppers behov.

Det finns inga gemensamma återrapporteringskrav för de regionala Almi-bolagen som gäller hur affärsutvecklingsverksamheten har nått företag som ägs av kvinnor eller personer med utländsk bakgrund. Däremot görs en viss uppföljning i Almis kundundersökning. I regeringens ägardirektiv från 2006 framgår att resultaten av undersökningen ska redovisas så att skillnader mellan regioner, mellan kvinnor och män samt mellan inrikes och utrikes födda framgår.

3.3 Prioriteringens genomslag

I detta avsnitt behandlas hur Almi faktiskt har nått kvinnor och personer med utländsk bakgrund. Uppgifter om lånefinansieringen redovisas i detta kapitel på en övergripande nivå. Mer utförlig statistik redovisas i bilaga 2.

3.3.1 *Genomslaget i lånefinansieringen*

Kvinnor

För hela koncernen 2006 gick 23 procent av utlåningen till kvinnliga företagare, mätt i utlånat belopp. Ser man i stället till antalet lån gick knappt 33 procent till kvinnor. Skillnaden kan förklaras med att kvinnor i genomsnitt lånar mindre belopp än män. Andelen lån som går till kvinnor ökade från 17 till 23 procent mellan åren 2005 och 2006. Resultatet kan jämföras med att omkring 25 procent av alla landets företag drivs av kvinnor och att kvinnor utgör omkring en tredjedel av alla nyföretagare.

Variationen mellan de regionala bolagen är relativt stor. År 2006 låg Gotland i topp med 59 procent och i botten låg Jämtland med knappt 12 procent, mätt i utlånat belopp till kvinnor. När det gäller hur många av lånen som gick till kvinnor var variationen från knappt 63 procent på Gotland till drygt 25 procent i Blekinge.

För företagarlånen finns det uttalat i förordningen att kvinnor ska prioriteras. Av uppgifterna från Almi framgår att kvinnor i relativt hög grad har fått företagarlån. I genomsnitt gick knappt 43 procent av beloppet till kvinnor under 2006. Även för den här låneformen är variationen emellertid stor. På Gotland gick drygt 69 procent av företagarlånen till kvinnor och i Blekinge drygt 23 procent.

En branschvis sammanställning av Almis utlånade medel visar att 30 procent av utlåningen under 2006 gick till parti- och detaljhandeln och

28 procent till tillverkning. Av lånen till dessa branscher gick knappt 32 respektive 14 procent till kvinnliga företagare. Branschen samhällliga och personliga tjänster är den bransch där kvinnor fick den största andelen av lånen, 41 procent. Branschen svarar för 5 procent av Almis totala utlåning.

Personer med utländsk bakgrund

För hela koncernen år 2006 gick drygt 7 procent av utlåningen till personer med utländsk bakgrund, mätt i utlånat belopp. Högst var andelen i Sörmland med 18 procent och lägst på Gotland med ingen utlåning alls.

Även när det gäller personer med utländsk bakgrund var andelen lån högre än andelen utlånat belopp. I genomsnitt gick drygt 14 procent av lånen till denna grupp, men även här är variationen stor. Störst andel hade Östergötland med knappt 22 procent och lägst andel hade Gotland som under året inte hade någon utlåning till personer med utländsk bakgrund.

En undersökning från Nutek har visat att andelen företagare födda utomlands i riket är omkring 12 procent. Det finns emellertid inga säkra uppgifter om andelen företagare med utländsk bakgrund, varken nationellt eller länsvis. Därför går det inte att avgöra hur väl respektive Almi-bolag nått företagare med utländsk bakgrund.

Den branschvisa granskningen av Almis utlåning visar att personer med utländsk bakgrund fick 7 respektive 4 procent av medlen som lånades ut till parti- och detaljhandeln respektive tillverkning. Dessa två är också de volymmässigt största branscherna. Totalt gick 30 procent av lånen till hotell- och restaurangbranschen till personer med utländsk bakgrund. Branschen svarar för drygt 6 procent av Almis totala utlåning.

3.3.2 Genomslaget i affärsutvecklingen

Det har inte varit möjligt att få fram säkra uppgifter om hur stor del av Almis insatser för affärsutvecklingen som kommer kvinnor och personer med utländsk bakgrund till del.

I oktober 2006 skickade moderbolaget ut en enkät till samtliga dotterbolag för att kartlägga vilka insatser inom koncernen som riktas till kvinnors företagande. Av enkätsvaren framgår att de flesta av dotterbolagen deltar på olika sätt i utvecklingsprojekt riktade till kvinnor – genom att Almi-bolaget är projektägare eller genom att delta som partner i olika regionala projekt. I princip alla dotterbolag uttrycker att de ser ett behov av särskilda insatser för kvinnor.

I Skåne finns projektet Styrkan där kvinnor deltagit i kurser i styrelsearbete. Projektet drivs av Almi tillsammans med Resurscentrum för kvinnor i Skåne och Styrelse-Akademien. Almi Gotland har genomfört ett coaching- och affärsutvecklingsprogram med de övergripande målen kompetensutveckling

hos de deltagande företagen samt utökat samarbete och kontaktnät med sikte på lönsammare företag och tillväxt. I Östergötland finns det s.k. Entréprojektet som handlar om att utveckla rådgivnings- och finansieringssystem för blivande småföretagare, bryta könssegregeringen och att öka antalet kvinnliga företagare. Dessa projekt har samtliga delfinansierats av Nutek inom ramen för programmet för kvinnors företagande.

Det finns dock inga uppgifter om i vilken mån affärsutvecklingen kommer personer av utländsk bakgrund till del. Under intervjuerna har det emellertid framkommit att det inte är vanligt att Almi-bolagen driver projekt med fokus på företagare med utländsk bakgrund.

3.4 Återrapportering till regeringen och riksdagen

Almis kundundersökning och effektmätning

Almi låter årligen ett externt konsultföretag genomföra en kundundersökning riktad till ett urval kunder. Urvalet i undersökningen stratifieras efter län, målgrupp och affärsområde. Resultatet redovisas däremot inte fördelat efter kön eller utländsk bakgrund.³⁷

Almi har sedan 1998 också låtit Statistiska centralbyrån (SCB) göra effektmätningar av insatserna i kundföretagen. Avsikten är att få en uppfattning om utvecklingen i de företag som varit föremål för någon form av insats från Almi. Effekterna av verksamheten mäts tre år efter insatsen och i mätningarna jämförs Almis kundföretag med en kontrollgrupp av företag som sammanställs av SCB. Effektmätningen omfattar både finansierings- och affärsutvecklingskunder.

Effektmätningen tillåter ingen uppdelning efter kön eller utländsk bakgrund. Trots detta innehåller redovisningen vissa könsuppdelade uppgifter som bygger på uppgifter hämtade från Almis kundundersökning. Kundundersökningen görs dock inte utifrån ett slumpmässigt urval utan enligt ett stratifierat urval efter län, målgrupp och affärsområde. Därför kan man utifrån kundundersökningens urval inte dra slutsatser om andelen kvinnor i populationen, dvs. samtliga Almis kunder.

Bland annat konstateras att företag som drivs av kvinnor hade en större omsättningsökning än företag som drivs av män, 54 mot 32 procent. Likaså konstateras att omsättningen för gruppen företagare med utländsk bakgrund ökade med 40 procent, vilket var en något större ökning än för de övriga som ökade med 34 procent.

³⁷ Almi Företagspartner AB, Kund 2005 Koncernrapport Version 2006-04-24.

Almis årsredovisning

I årsredovisningen redovisar Almi antalet beviljade lån till kvinnor respektive personer med utländsk bakgrund. Av årsredovisningen för 2005 framgår att av det totala antalet beviljade lån gick 33 procent till företag som ägdes eller leddes av kvinnor. Motsvarande uppgifter för företagare med utländsk bakgrund är 13 procent.³⁸ Det finns ingen återkoppling till ägardirektivets skrivningar om att Almi ska eftersträva representativitet i verksamheten eller hur koncernen har lyckats med detta uppdrag.

Almi-koncernens årsredovisning innehåller ingen redovisning av i vilken utsträckning de affärsutvecklande insatserna har nått kvinnor och personer med utländsk bakgrund. Detta trots att affärsutveckling är den dominerande verksamheten mätt i personalresurser. Däremot nämns att vissa projekt kan ha fokus på prioriterade grupper. Ett exempel är den s.k. Ägarskiftesgruppen som arbetar för att särskilt uppmärksamma kvinnor på möjligheterna att ta över ett befintligt företag.³⁹ Denna verksamhet bedrivs inom ramen för Nuteks program för ägarskiftet i små företag.

Regeringens budgetproposition

Regeringen redovisar i budgetpropositionen för 2007 att andelen beviljade lån till personer med invandrabakgrund var drygt 13 procent av den totala lånestocken 2005, vilket var en ökning med 6 procentenheter jämfört med 2004. Insamlingsstiftelsen IFS Rådgivningscentrum har integrerats i Almi, och enligt regeringen visar ökningen att även IFS kunder fått en närmare koppling till Almis lånefinansiering.

I budgetpropositionen för 2007 beskriver regeringen en del av insatserna som riktas mot de prioriterade grupperna inom Almis affärsutveckling. Där emot behandlas resultaten och fördelningen av Almis affärsutvecklingsinsatser endast mycket kortfattat. I budgetpropositionen skriver regeringen emellertid att 28 procent av Almis samtliga rådgivningsinsatser gick till kvinnor under 2006.⁴⁰ Uppgiften är hämtad ur Almis kundundersökning men gäller egentligen könsfördelningen bland de svarande affärsutvecklingskunderna. Vissa av de svarande är också både finansierings- och affärsutvecklingskunder. Med tanke på att urvalet dessutom är stratifierat efter andra variabler än kön kan man inte använda denna undersökning för att dra den slutsats som regeringen gör.

Regeringen skriver vidare att andelen som tar lån generellt sett är lägre bland kvinnor än bland män som driver företag. En förklaring är, enligt regeringen, att kvinnor ofta söker så små lån att de kommersiella aktörerna inte

³⁸ Årsredovisning 2005 Almi Företagspartner, s. 41.

³⁹ Årsredovisning 2005 Almi Företagspartner, s. 16.

⁴⁰ Prop. 2006/07:1, utg.omr. 24, s 30.

bedömer dem som lönsamma. I budgetpropositionen påpekas att Almi utökade sin utlåning till kvinnor under 2005 genom att 33 procent av det totala antalet beviljade lån gick till företag som ägdes eller leddes av kvinnor. Det var en ökning med sju procentenheter jämfört med 2004.

Regeringen påpekar dock att även om andelen företag i kundstocken med kvinnlig ledning ökar, står kvinnor fortfarande för en relativt liten andel av lånestocken. En möjlig förklaring är att kvinnor ofta söker mindre lån. För att öka andelen är det enligt regeringen angeläget att noga följa kapitalmarknaden för kvinnliga företagare och se vilken typ av låneprodukter som de efterfrågar. Slutligen konstaterar regeringen att särskilt kvinnor har efterfrågat minilånen som Almi lanserade 2005.

3.5 Iakttagelser

Är styrningen riktad mot de prioriterade grupperna?

- Av regeringens ägardirektiv till Almis moderbolag framgår att Almi ska eftersträva representativitet i verksamheten när det gäller kön och utländsk bakgrund. Varken regeringen eller Almis moderbolag har dock förtydligat vad representativiteten ska innebära. Granskningen visar att de regionala bolagen tolkat skrivningen olika.
- Enligt ägardirektivet ska Almi eftersträva en jämn könsfördelning mellan kunderna i finansieringsverksamheten. Varken regeringen eller moderbolaget har konkretiserat vad detta innebär i praktiken. Enstaka dotterbolag har dock konkretiserat skrivningen.
- Förutom formuleringen i moderbolagets ägardirektiv om att representativitet ska eftersträvas i verksamheten finns inget sagt om prioriterade grupper när det gäller affärsutvecklingen som är den dominerande verksamheten i vissa län. Det ställs heller inga krav på återslag av hur affärsutvecklingsverksamheten nått de prioriterade grupperna.
- Regeringen och Almi Företagspartner AB har förhandlat fram ett nytt ägardirektiv som innehåller två nya mål om att i större utsträckning inrikta verksamheten mot de prioriterade grupperna. Direktivet presenterades på Almis bolagsstämma i april 2007.
- Ungefär hälften av dotterbolagets ägardirektiv innehåller en prioritering av kvinnor eller personer med utländsk bakgrund. Prioriteringen är dock inte i något fall konkretiserad.
- I Almis kundundersökning finns inga resultat fördelade efter kön eller utländsk bakgrund.

- I budgetpropositionen finns ingen redovisning av i vilken utsträckning koncernen har uppnått representativitet avseende kön och utländsk bakgrund.
- Utifrån Almis kundundersökning redovisar regeringen i budgetpropositionen att 28 procent av rådgivningsinsatserna gått till kvinnor. Det går emellertid inte att dra den slutsatsen utifrån informationen i kundundersökningen.

När Almi de prioriterade grupperna?

- Andelen av Almis lån som går till kvinnor och personer med utländsk bakgrund har ökat under de senaste åren. Beloppsmässigt svarar dessa grupper dock fortfarande för en liten del av utlåningen.
- Hur stor del av utlåningen som tillfallit kvinnor och personer med utländsk bakgrund varierar mellan de regionala Almi-bolagen. Almi har inte gjort någon analys av orsakerna till detta.
- När Almi beslutar om företagarlån ska kvinnor och ungdomar särskilt prioriteras. Kvinnornas andel av lånen överstiger totalt sett andelen kvinnliga företagare i landet, men den regionala variationen är stor.
- Andelen lån som kommer kvinnor och personer med utländsk bakgrund till del varierar mellan olika branscher.
- De regionala Almi-bolagen svarar i Riksrevisionens enkät att man har svårt att i praktiken prioritera kvinnor eller personer med utländsk bakgrund i finansieringsverksamheten. Eftersom resurserna räcker till de flesta sökande är det endast affärsidéns bärkraft som är avgörande.
- Det saknas uppgifter om hur Almis insatser för affärsutveckling kommer kvinnor och personer med utländsk bakgrund till del. Ändå är affärsutveckling mätt i personalresurser den dominerande verksamheten inom koncernen.
- Många av de regionala Almi-bolagen driver särskilda projekt för kvinnors företagande. Det är däremot mer ovanligt att bolagen driver insatser som är specifikt inriktade mot personer med utländsk bakgrund.

4 Stöd till start av näringsverksamhet

I detta kapitel behandlas granskningens första och andra delfråga med avseende på Arbetsmarknadsverkets hantering av stöd till start av näringsverksamhet, det s.k. starta eget-bidraget. Den första frågan handlar om hur regeringen, Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) och länsarbetsnämnderna styr verksamheten mot de prioriterade grupperna. Bedömningen grundar sig här på om man uttryckt någon inriktning mot dessa grupper. Den andra frågan gäller om man nått de prioriterade grupperna.

Arbetsmarknadsverket består av AMS, 20 länsarbetsnämnder (LAN) samt drygt 300 arbetsförmedlingar som sorterar under sina respektive länsarbetsnämnder.⁴¹ Regeringen har i mars 2007 lämnat ett förslag till förändrad myndighetsstruktur för Arbetsmarknadsverket. Förslaget innebär bl.a. att AMS och länsarbetsnämnderna avvecklas och en ny sammanhållen myndighet bildas.⁴²

4.1 Stödets utformning

Stöd till start av näringsverksamhet fungerar som ett tillskott till företagarens försörjning när denne bygger upp sitt företag. Det är ett s.k. aktivitetsstöd som betalas ut med samma belopp som arbetslöshetsersättningen, dock lägst 320 kronor per dag, fem dagar i veckan för den som tidigare arbetat heltid. En person som inte är berättigad till arbetslöshetsersättning får stöd med 223 kronor per dag.⁴³

Stödet kan som mest betalas ut under sex månader.⁴⁴ Fram till 1998 kunde kvinnor eller invandrare få förlängt stöd.⁴⁵ Mellan 1998 och 2005 kunde förlängning ges endast om det fanns särskilda skäl.⁴⁶ Från den 1 juli 2005 inskränkte regeringen möjligheterna att få förlängning. I dag kan stödet bara förlängas om mottagaren blivit sjuk eller om ett tillstånd från en myndighet som behövs för verksamheten har blivit försenat.⁴⁷ Regeringen menade att

⁴¹ Gotland har ingen länsarbetsnämnd. Här har länsstyrelsen de uppgifter som länsarbetsnämnden annars skulle ha.

⁴² Prop. 2006/07:89. Riksdagen planerar att behandla regeringens proposition under maj 2007.

⁴³ 5 § fjärde stycket förordning (1996:1100) om aktivitetsstöd.

⁴⁴ Undantag kan göras vid sjukdom eller om en myndighets tillstånd som behövs för verksamheten blivit försenat. Se 7 § andra stycket förordning (2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program.

⁴⁵ Detta reglerades i en tidigare lydelse av 9 § i förordningen (1996:1100) om aktivitetsstöd. Lydelsen upphävdes fr.o.m. 1999.

⁴⁶ Detta reglerades mellan 1998 och 2000 i 33 § förordning (1998:1784) om arbetsmarknadspolitiska aktiviteter, samt mellan 2000 och 2005 i 7 § förordning (2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program.

⁴⁷ 7 § förordning (2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program.

längre stödperioder minskade stödets effektivitet och riskerade att snedvrida konkurrensen.⁴⁸

Stödet är en arbetsmarknadspolitisk insats och ges endast till personer som är eller riskerar att bli arbetslösa. Personer som är bosatta inom stöd-område A eller B kan emellertid få stöd även om de inte är eller riskerar att bli arbetslösa.⁴⁹ Arbetsförmedlingen måste emellertid också ta näringspoli-tiska hänsyn. För att få stöd måste mottagaren kunna visa att affärsidén är så lönsam att den kan ge varaktig sysselsättning och försörjning. Stödet får heller inte snedvrida konkurrensen på marknaden.

Landets arbetsförmedlingar sköter hanteringen av stödet. För att kunna bedöma om affärsidén är tillräckligt lönsam och att konkurrensen inte sned-vids köper arbetsförmedlingarna in tjänster från olika konsulter. Dessa kon-sulter kommer ofta från det regionala Almi-bolaget.

Stödets omfattning

Stöd till start av näringsverksamhet är en budgetmässigt stor insats i jämfö-relse med de flesta företagsfrämjande insatserna. För 2006 var kostnaden för stödet 840 miljoner kronor.⁵⁰ Det kan jämföras med att hela anslaget för näringspolitiska insatser samma år uppgick till 275 miljoner kronor, dvs. motsvarande en knapp tredjedel av kostnaden för stöd till start av närings-verksamhet.⁵¹

Andelen nyföretagare som startar företag med hjälp av stödet är däremot relativt låg. Enligt den årliga undersökning av nyföretagandet som Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS) gör fick mellan 10 och 15 procent av nyföre-tagarna år 2005 stöd till start av näringsverksamhet.⁵² Andelen varierar dock kraftigt över landet. I storstadsregionerna där det startas ett stort antal före-tag varje år får en relativt liten andel av nyföretagarna stöd. Till exempel fick 7 procent av nyföretagarna i Stockholms län stöd år 2005. Andelen nyföreta-gare som får stöd är däremot betydligt högre i främst Norrlandslänen. Av samtliga nyföretagare i Norrbottens län 2005 fick 41 procent stödet (se bila-ga 3). En orsak till detta är de särskilda regler som gäller i stödområdena.

För 2007 har den nya regeringen kraftigt minskat anslaget till arbets-marknadspolitiska program med aktivitetsstöd där bl.a. stödet till start av

⁴⁸ Prop. 2004/05:100, s. 57. Riksdagen beslutade om denna inriktning: bet. 2004/05:FiU21, rskr. 2004/05:303.

⁴⁹ 18 § förordning (2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program. Vilka geografiska områden som avses framgår av förordning (1999:1382) om stödområden för vissa regionala företagsstöd. Stöd-område A omfattar främst kommuner i Norrland medan stödområde B även omfattar glesbygds-kommuner i södra delarna av Sverige.

⁵⁰ Uppgifter från AMS 2007-05-22.

⁵¹ Anslag 38:2 under utgiftsområde 24. För 2007 uppgår anslaget till 374,5 miljoner kronor.

⁵² ITPS S2006:005, *Nyföretagandet i Sverige 2004 och 2005*, s. 20 och 86. Uppgifterna baseras på en enkätundersökning och är osäkra. I undersökningen ställer ITPS två frågor om bidraget och får oli-ka svar på andelen nyföretagare som får stödet (uppgifter från ITPS 070319).

näringsverksamhet ingår. Anslaget har minskats från 13 till 7 miljarder kronor och har således nästan halverats.⁵³ Programverksamheten minskar därför över lag fr.o.m. 2007, vilket även förväntas påverka omfattningen av stödet till start av näringsverksamhet.

4.2 Styrningen mot de prioriterade grupperna

I detta avsnitt behandlas hur regeringen, Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) och länsarbetsnämnderna formulerat inriktningen av stödet.

4.2.1 Regeringens uppdrag till Arbetsmarknadsverket

Regeringen har inte angivit någon närmare inriktning eller prioritering för stöd till start av näringsverksamhet. Bestämmelserna om stödets utformning kan emellertid tolkas som en inriktning. Personer som bor i stödområden ska således ha lättare att få stödet. Tidigare fanns också bestämmelser om att stödet kunde förlängas utöver de reglerade sex månaderna om stödmottagaren var kvinna eller invandrare.

För den arbetsmarknadspolitiska verksamheten i stort har regeringen angett att huvuduppgiften bl.a. är att underlätta för personer med svag ställning på arbetsmarknaden att få arbete. Verksamheten ska också motverka en könsuppdelad arbetsmarknad och på andra sätt bidra till ökad jämställdhet och mångfald i arbetslivet.⁵⁴

Den tidigare regeringen poängterade också i regleringsbrevet till Arbetsmarknadsverket att man skulle bidra till att nå målen för integrations- och jämställdhetspolitiken. Verket skulle bl.a. tydligare prioritera de arbets sökande som hade svårt att få arbete och som var födda utomlands.⁵⁵

4.2.2 Arbetsmarknadsstyrelsen inriktning

Inte heller AMS har angett någon särskild inriktning eller prioritering för stödet. När AMS följer upp programverksamheten hade man före 2007 som måttstock att vissa prioriterade grupper borde utgöra en minst lika stor andel i verkets insatser som de utgör bland de arbetslösa.⁵⁶ Detta mätte man i förhållande till verkets alla program – inte för enskilda insatser. Dessa prioriterade grupper bestod av personer som hade svårt att få arbete och som

⁵³ Se Arbetsmarknadsverkets regleringsbrev för 2006 (2006-12-14) och 2007 (2006-12-21).

⁵⁴ 3 § förordning (2000:628) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.

⁵⁵ Regleringsbrev för budgetåret 2006 avseende Arbetsmarknadsverket (AMV och anslag inom utgiftsområde 13 Arbetsmarknad (2006-12-14), s. 7.

⁵⁶ AMS Ure 2006:1, *Arbetsmarknadspolitiska program Årsrapport 2005*, s. 1.

länge varit arbetslösa. AMS identifierade särskilt personer med funktionshinder, personer med utländsk bakgrund, ungdomar och långtidsarbetslösa som sådana prioriterade grupper.

4.2.3 Länsarbetsnämndernas prioriteringar

Länsarbetsnämnderna har relativt stor frihet att själva inrikta den arbetsmarknadspolitiska verksamheten efter regionala förhållanden. Styrningen från AMS består huvudsakligen av att man följer upp länsarbetsnämndernas verksamhet.

Riksrevisionen har i en enkät till samtliga länsarbetsnämnder frågat om den regionala inriktningen av stödet.⁵⁷ I stort sett samtliga länsarbetsnämnder svarar att man för stöd till start av näringsverksamhet inte haft någon särskild inriktning mot kvinnor eller personer med utländsk bakgrund. Ett vanligt svar är att det inte är relevant att prioritera utifrån kön eller härkomst. Det avgörande är den sökandes affärsidé och hur man bedömer hans eller hennes möjligheter att livnära sig på sitt företag.

Det kraftigt minskade anslaget för programverksamheten för 2007 har inneburit att flera länsarbetsnämnder väljer att prioritera bland insatserna och målgrupperna. I Skåne och Stockholm väljer man att bl.a. prioritera funktionshindrade. Skåne har också valt att prioritera nyanlända invandrare när de beviljar stödet.

Av enkätundersökningen framkommer också att stöd till start av näringsverksamhet är en insats som prioriteras av länsarbetsnämnderna när anslaget minskas. För 2007 har 15 av de 20 svarande länsarbetsnämnderna valt att låta stödet utgöra en större andel av länets programverksamhet jämfört med föregående år. För ytterligare 3 av länsarbetsnämnderna är stödets andel i stort sett oförändrad. Stockholms och Norrbottens län har valt att minska stödets andel av den totala programverksamheten.

4.3 Prioriteringens genomslag

I detta avsnitt behandlas i vilken utsträckning kvinnor och personer med utländsk bakgrund fått del av stödet. AMS färdigställer och publicerar statistik för det föregående året före sommaren. De mest aktuella siffrorna för denna granskning gäller alltså 2005. Utförligare statistik om stödet till start av näringsverksamhet presenteras i bilaga 3.

⁵⁷ Alla länsarbetsnämnderna utom Uppsala har svarat.

Under 2005 fick sammanlagt 8 446 personer stöd till start av näringsverksamhet.⁵⁸ Av dessa var knappt 40 procent kvinnor och drygt 18 procent var födda utanför Norden. Av alla företag som startas med hjälp av stödet var drygt 80 procent tjänsteföretag.⁵⁹

4.3.1 *Genomslaget för kvinnor*

AMS konstaterar i sin årsrapport för programverksamheten 2005 att könsfördelningen för stödet var ojämn i förhållande till andelen kvinnor bland de arbetslösa.⁶⁰ Däremot är andelen kvinnor som fått stöd något högre än andelen kvinnor bland nyföretagarna. Detta framgår också av tabellen nedan.

Tabell 1: Andel kvinnor som fått stöd till start av näringsverksamhet

	2004	2005
Andel kvinnor bland dem som fick stöd	36,2 %	39,8 %
Andel kvinnor bland de arbetslösa	43,5 %	45,3 %
Andel kvinnor bland nyföretagarna	32,8 %	33,7 %

Källa: Uppgifter från AMS 070305 och ITPS S2006:005.

Som redovisats ovan är det generellt en liten andel nyföretagare som får stöd till start av näringsverksamhet. Däremot är andelen kvinnliga nyföretagare som får stödet genomgående något högre än andelen manliga. Under 2005 fick omkring 20 procent av de kvinnliga nyföretagarna stödet jämfört med omkring 12 procent av de manliga.⁶¹

Andelen kvinnor som får stöd varierar mellan länen och på länsnivå varierar den också över tid. År 2005 utgjorde kvinnorna nästan 53 procent av dem som fick stödet i Uppsala län medan motsvarande andel i Hallands län var drygt 37 procent. Exempel på län där en liten andel kvinnor fått stödet 2004 och 2005 i förhållande till andelen bland de arbetslösa är Halland, Västra Götaland och Blekinge. Dessa har i sina svar på Riksrevisionens enkätundersökning kommenterat sina resultat. Man menar att den relativt låga andelen kvinnor som får stödet beror på att så få kvinnor söker stödet. Västra Götalands länsarbetsnämnd menar också att en ökning av andelen kvinnor skulle kunna innebära orimligt hög press på arbetssökande med affärsidéer som egentligen inte bär.

Flera län har också framhållit arbetsmarknadens könsuppdelade struktur som en orsak till den relativt låga andelen kvinnor som får stödet. Personer

⁵⁸ AMS Ure 2006:1, s. 133. Uppgiften avser antalet personer som under 2005 påbörjade sin stödperiod.

⁵⁹ ITPS S2006:005, s. 63.

⁶⁰ AMS Ure 2006:1, s. 133.

⁶¹ ITPS S2006:005, s. 65.

som startar företag gör det ofta inom områden där man tidigare varit yrkesverksam. Kvinnor arbetar i stor utsträckning inom den offentliga sektorn där det är sämre förutsättningar för att driva ett eget företag.

4.3.2 *Genomslaget för personer med utländsk bakgrund*

AMS redovisar uppgifter för personer födda utanför Norden samt personer med utländskt medborgarskap.⁶² Man redovisar således inga uppgifter som stämmer med uttrycket personer med utländsk bakgrund så som Statistiska Centralbyrån definierat det. Anledningen till att AMS valt en avvikande definition är dels att man inte velat försvara framtagandet av tidsserier genom att förändra några definitioner, dels möjligheten att få fram tillförlitliga uppgifter.⁶³

Andelen personer födda utanför de nordiska länderna som fått stöd till start av näringsverksamhet var 2004 och 2005 något lägre än andelen bland de arbetslösa. Detta framgår av tabellen nedan.

Tabell 2: Andel födda utanför Norden som fått stöd till start av näringsverksamhet

	2004	2005
Andel födda utanför Norden som fick stöd	17,2 %	17,6 %
Andel födda utanför Norden bland de arbetslösa	22,3 %	23,2 %

Källa: Uppgifter från AMS 070305.

Även för denna grupp är variationen relativt stor mellan länen och över tid. I Örebro län utgjorde gruppen utrikesfödda drygt 7 procent av dem som fick stöd 2005. Det ska dock jämföras med att andelen utrikesfödda bland de arbetslösa samtidigt var knappt 10 procent. Exempel på län där en låg andel utrikesfödda fått stödet 2004 och 2005 i förhållande till andelen bland de arbetslösa är Halland, Jönköping och Blekinge. Det kan också konstateras att andelen utrikesfödda som fått stödet i vissa län ligger högre än andelen utrikesfödda bland de arbetslösa. Exempel på sådana län är Västerbotten, Jämtland och Dalarna.

I Riksrevisionens enkätundersökning har flera län kommenterat sin relativt låga andel stödmottagare med utländsk bakgrund. För att inte snedvrida konkurrensen är man t.ex. generellt sett försiktig med att ge stöd till start av näringsverksamhet inom populära branscher där det redan finns flera företag. Exempel på sådana typer av företag är restauranger och taxiverksamhet.

Eftersom AMS endast redovisar uppgifter för personer födda utanför Norden samt personer med utländskt medborgarskap är det svårt att göra

⁶² De två begreppen utesluter inte varandra. AMS skriver i sin årsrapport för programverksamheten att begreppet utländsk medborgare bara omfattar en del av gruppen utlandsfödda (Ure 2006:1).

⁶³ Uppgifter från AMS 2007-02-28.

jämförelser med uppgifter om t.ex. nyföretagandet från ITPS. Enligt ITPS undersökning hade år 2005 drygt 18 procent av nyföretagarna utländsk bakgrund. Gruppen personer med utländsk bakgrund är dock definitionsmässigt större än antalet personer födda utanför Norden. ITPS konstaterar emellertid i sin undersökning att det är mycket liten skillnad mellan andelen nyföretagare med svensk och utländsk bakgrund som fick stödet.⁶⁴

4.4 Åtterrapporering till regeringen och riksdagen

Regeringen konstaterar i budgetpropositionen för 2007 att i genomsnitt fick 5 700 personer per månad stöd till start av näringsverksamhet under 2005. Könsfördelningen bland deltagarna var emellertid ojämn: 40 procent kvinnor och 60 procent män. Regeringen konstaterar vidare att utrikes födda fortfarande är underrepresenterade i stöd för start av näringsverksamhet i förhållande till andelen av de arbetssökande.

4.5 Iakttagelser

Är styrningen riktad mot de prioriterade grupperna?

- För den arbetsmarknadspolitiska verksamheten i stort har regeringen angett att huvuduppgiften bl.a. är att underlätta för personer med svag ställning på arbetsmarknaden att få arbete. Däremot har varken regeringen eller AMS uttryckligen prioriterat kvinnor eller personer med utländsk bakgrund när det gäller stöd till start av näringsverksamhet.
- AMS redovisar årligen andelen kvinnor och personer födda utanför Norden som får stöd till start av näringsverksamhet.
- AMS hade före 2007 det interna målet att personer med funktionshinder, personer med utländsk bakgrund, ungdomar och långtidsarbetslösa skulle utgöra lika stor andel i programverksamheten som bland de arbetslösa.
- Av de 20 länsarbetsnämnder som svarat på Riksrevisionens enkät angav alla utom en att man inte haft någon inriktning mot kvinnor eller personer med utländsk bakgrund i stödet. Flertalet länsarbetsnämnder svarar i stället att det avgörande är den sökandes affärsidé och möjlighet till försörjning.

⁶⁴ ITPS S2006:005, s. 20.

När AMV de prioriterade grupperna?

- Knappt 40 procent av dem som 2005 fick stöd till start av näringsverksamhet var kvinnor. Detta är lägre än andelen kvinnor bland de arbetslösa men högre än andelen kvinnor bland nyföretagarna.
- Knappt 20 procent av alla kvinnor som startade företag 2005 gjorde det med stöd till start av näringsverksamhet. Det kan jämföras med att 12 procent av männen som startade företag fick stödet.
- Drygt 17 procent av dem som 2005 fick stöd till start av näringsverksamhet var födda utanför Norden. Det är lägre än andelen utomnordiskt födda personer bland de arbetslösa.
- AMS redovisar inte andelen deltagare med utländsk bakgrund enligt SCB:s rekommendationer. I stället redovisar man antalet personer födda utanför Norden samt antalet utländska medborgare. Av den anledningen går det inte att jämföra uppgifterna från AMS med t.ex. statistiken över nyföretagandet som ITPS tar fram.
- Enligt ITPS är det mycket liten skillnad mellan andelen nyföretagare med svensk och utländsk bakgrund som fick stödet.
- Andelen kvinnor och utomnordiskt födda personer bland dem som får stöd varierar kraftigt mellan län och över tid.

5 Särskilda satsningar

I detta kapitel behandlas granskningens tredje delfråga om de särskilda satsningar som genomförs för kvinnors och invandrades företagande initieras på tydliga grunder. Bedömningen grundar sig på hur satsningarna motiveras, följs upp och omprövas.

De granskade satsningarna är Nuteks program för kvinnors respektive invandrades företagande, Resurscentrum för kvinnor samt Insamlingsstiftelsen IFS rådgivningscentrum som erbjuder rådgivning riktad till personer med utländsk bakgrund. De särskilda satsningarna är relativt sett små till omfattningen. Under 2006 användes 64 miljoner kronor till särskilda satsningar. Regeringen har 2007 tilldelat Nutek 80 miljoner kronor för ett program för kvinnors företagande.

Tabell 3: Medel för särskilda satsningar 2006 och 2007 (tkr)

	2005	2006	2007
Program för kvinnors företagande	3 000	6 500	80 000
Resurscentrum	36 000	51 000	36 000
Program för invandrades företagande	–	–	1 500
Nuteks bidrag till IFS	6 500	6 500	2 500
Totalt	45 500	64 000	120 000

Att bidraget till IFS minskar för 2007 beror på att verksamheten håller på att integreras med Almi. Huvuddelen av IFS verksamhet ska därför finansieras genom Almis förvaltningsanslag.

Medlen för de särskilda satsningarna kan jämföras med kostnaden för Nuteks nationella program som ingår i denna granskning. Den summan uppgår till omkring 215 miljoner kronor årligen för 2006 och 2007. Almis totala utlåning till företag var 2006 omkring 1,2 miljarder kronor och kostnaden för stöd till start av näringsverksamhet uppgick till 840 miljoner kronor.

5.1 Insatser för kvinnor

På nationell nivå finns två insatser för att främja kvinnors företagande. Inom näringspolitiken har Nutek sedan 1993 drivit ett program för att främja kvinnors företagande och inom den regionala utvecklingspolitiken har verket sedan mitten av 1990-talet stött verksamheten med resurscentrum för kvinnor.

5.1.1 Nuteks program för kvinnors företagande

Nuteks arbete med att främja kvinnors företagande började som ett regeringsuppdrag 1993 och medel tilldelades med olika periodicitet. Riksdagen beslutade 2001 att under perioden 2002–2004 avsätta 42 miljoner kronor för att främja kvinnors och invandrares företagande.⁶⁵ Den perioden förlängdes i samband med budgetpropositionen för 2005.⁶⁶ Under 2005 och 2006 användes medel från anslagsposten även för insatser inom ramen för entreprenörskapsprogrammet och programmet för produktutveckling i små företag för att nå fler kvinnor och personer med utländsk bakgrund i de programmen. Det innebär att Nutek 2005 och 2006 spenderade drygt 3 respektive 6 miljoner kronor på programmet för kvinnors företagande.⁶⁷

Programmet 2002–2006

Det program som Nutek drev mellan 2002 och 2006 skulle främja kvinnors företagande genom att ta bort diskriminerande regler, motverka diskriminerande attityder samt synliggöra kvinnor som företagare. Dessutom menade Nutek att programmet visserligen var en riktad insats mot kvinnor, men att programmet också skulle verka för att stärka kvinnors företagande i stort och öka kunskapen inom området. Kunskaperna skulle tas fram inom programmet och integreras både i den ordinarie verksamheten hos de inblandade aktörerna (framför allt Nyföretagarcentrum) och i Nuteks egna program.⁶⁸

Programmet bestod främst av en satsning på affärsrådgivning där Nutek finansierade ett antal projekt hos redan existerande rådgivningsaktörer. Målet med satsningen var att få dessa aktörer att arbeta mer för att främja kvinnors företagande. Framför allt har projektpengarna gått till olika nyföretagarcentrum, men även till regionala Almi-bolag, universitet och högskolor samt sammanslutningar av företag. Under perioden 2002–2004 fördelade Nutek drygt 24 miljoner kronor för sådana projekt.⁶⁹ Almi-bolagen fick närmare 5 miljoner kronor för affärsrådgivning till kvinnor, trots att den verksamheten kan sägas ingå som en del i koncernens kärnverksamhet. Almi menar att affärsrådgivning visserligen kan ses som en av koncernens kärnverksamheter, men att insatserna mot vissa grupper har kunnat utökas med detta stöd.

För att stimulera affärsrådgivarnas kompetensutveckling har Nutek också upphandlat två kortare högskoleutbildningar med genusperspektiv. Under

⁶⁵ Prop. 2001/02:1 (utg.omr. 24), bet. 2001/02:NU1, rskr. 2001/02:109–111. I beslutet ingick att anslaget skulle ökas stegvis med 9 miljoner kronor för 2002, 14 miljoner kronor för 2003 samt 19 miljoner kronor för 2004.

⁶⁶ Prop. 2004/05:1 (utg.omr. 24), bet. 2004/05:NU1, rskr. 2004/05:117–119. Anslagna medel för kvinnors och invandrares företagande skulle således även i fortsättningen uppgå till 19 miljoner kronor årligen.

⁶⁷ Uppgifter från Nutek 2007-03-30.

⁶⁸ Nutek (R2005:23), *Att främja kvinnors företagande*, s. 2–3.

⁶⁹ Uppgifter från Nutek, april 2007.

perioden 2002–2004 hade dessa kurser drygt 40 deltagare.⁷⁰ Utöver satsningen på affärsrådgivning har programmet omfattat satsningar på forskning och information om kvinnors företagande.

Programmet kvinnors företagande utvärderades 2005 för perioden 2002–2004. Utvärderingen gjordes av ett fristående konsultföretag. I utvärderingen bedömde konsultföretaget att verksamheten haft stor betydelse för de kvinnor som fått rådgivning. För de rådgivande organisationerna, främst Nyföretagarcentrum och Almi, noteras att satsningarna varit uppskattade och efterfrågade. Samtidigt konstaterar konsultföretaget att arbetet med kvinnors företagande i stor utsträckning beror på vissa nyckelpersoners engagemang samt på de öronmärkta pengarna. För att arbetet med kvinnors företagande skulle få fäste i de rådgivande organisationerna skulle det således fortsatt krävas finansiering med öronmärkta pengar.⁷¹

Programmet har inte utvärderats utifrån hur det integrerats i Nuteks övriga verksamhet. I utvärderingen från 2005 konstaterades kortfattat att man inte alltid lyckats i denna integration.⁷²

Förslag till nytt program för 2007–2013

Regeringen har 2007 tilldelat Nutek 80 miljoner kronor för ett program för kvinnors företagande. Efter ett förslag från Nutek har regeringen i maj 2007 beslutat om ett nytt program för kvinnors företagande.⁷³ Programmet ska bestå av fyra delprogram:

- Information, rådgivning och affärsutveckling. Delprogrammet bygger delvis på insatser som Nutek gjort inom tidigare program för kvinnors företagande.
- Insatser inom existerande nationella program, bl.a. entreprenörskapsprogrammet och programmet för ägarskiftet som Nutek driver.
- Finansiering.
- Attityder och förebilder.

Regeringen skriver i beslutet att programmet ska bidra till att minst 40 procent av samtliga nyföretagare ska vara kvinnor vid programperiodens slut.

5.1.2 Resurscentrum för kvinnor

Nutek började i mitten av 1990-talet medverka till att bygga upp lokala och regionala resurscentrum för kvinnor. Resurscentrum tillkom som en conse-

⁷⁰ Nutek (R2005:23), Att främja kvinnors företagande, s. 45–47.

⁷¹ Nutek (R2005:23), Att främja kvinnors företagande, s. 19–22.

⁷² Nutek (R2005:23), Att främja kvinnors företagande, s. 77.

⁷³ Regeringsbeslut (2007-05-10), Program för att främja kvinnors företagande. Se också Nutek (I021-2007), Att främja kvinnors företagande.

kvens av studier i början på 1990-talet som visade att de stora statliga satsningarna som gjorts för regional utveckling endast i begränsad utsträckning kom kvinnor till del. Från och med 2005 är syftet att verksamheten ska bidra till att förbättra kvinnors villkor och förutsättningar inom de regionala utvecklingsprogrammen och i de mer operativa regionala tillväxtprogrammen.

Resurscentrum drivs ofta som en ideell förening och arbetar utifrån lokala och regionala förutsättningar och behov. Det innebär att resurscentrum arbetar med olika frågor och inriktning. Verksamheten är i dag inriktad på entreprenörskap och företagande, ledarskapsfrågor, kvinnor och teknik, arbetsmarknad, hälsa, integration och unga kvinnors villkor och möjligheter. Nuteks redovisning av beviljade medel efter ämnesområde visar att under åren 2002–2005 har nästan 75 procent av projekten haft näringslivsinriktning. Även om inte alla resurscentrum arbetar med kvinnors företagande har denna inriktning blivit allt vanligare.⁷⁴

Statens inriktning av arbetet

Vid riksdagsbeslutet 2001 om hur den regionala utvecklingspolitiken skulle inriktas, menade regeringen att satsningen på resurscentrum skulle fortsätta. Riksdagen hade heller inget att invända mot detta. Enligt regeringens bedömning i propositionen borde särskilda insatser för kvinnor genomföras för att stärka kvinnors situation på arbetsmarknaden och som företagare samt att ta till vara kvinnors initiativ och kompetens i det regionala utvecklingsarbetet. Regeringen hade även som avsikt att involvera länsstyrelser och andra organ i utvecklingsarbetet. Det skulle därför vara ett krav för statlig finansiering att sådana aktörer bidrog med finansiering till resurscentrumen.⁷⁵

Nutek fördelar medel för resurscentrumens basfinansiering. För 2007 har Nutek fördelat knappt 10 miljoner kronor till 105 regionala och lokala resurscentrum. Förutom bidraget från Nutek finansieras resurscentrumen också av t.ex. olika länsstyrelser och kommuner.

Utöver basfinansieringen kan centrumen söka bidrag från Nutek för särskilda projekt. Med dessa medel kan Nutek således direkt påverka inriktningen av centrumens verksamhet. Under 2007 finns 26 miljoner kronor i projektmedel som resurscentrumen kan söka. Enligt regeringens styrning av verksamheten ska medel främst avsättas till större regionala utvecklingsprojekt av försökskaraktär. Omkring 80 procent av projekten handlar i dag om entreprenörskap och företagande i någon form. Projekten ska i stor utsträckning bedrivas som samverkansprojekt med andra lokala, regionala, nationella och internationella aktörer.⁷⁶

⁷⁴ Uppgifter från Nutek 2007-01-20.

⁷⁵ Prop. 2001/02:4 (s. 141–142), bet. 2001/02:NU4, rskr. 2001/02:118.

⁷⁶ Uppgifter från Nutek 2007-01-20. Se även Nutek (2006-12-14), *Projektkatalog – Nationellt program för utveckling av resurscentra*.

Uppföljning

Nutek har regeringens uppdrag att årligen följa upp verksamheten vid lokala och regionala resurscentrum. Nutek ska bl.a. göra en länsvis bedömning av hur lokala och regionala resurscentrum för kvinnor bidragit till att förbättra kvinnors villkor och förutsättningar inom de regionala utvecklingsprogrammen och de regionala tillväxtprogrammen.

Nutek undersöker resurscentrumens påverkan genom att rikta en enkätundersökning till de ansvariga för respektive läns regionala tillväxtprogram. I undersökningen för 2005 ansåg de ansvariga i 12 av 21 län att resurscentrumen haft betydelse för kvinnors villkor och förutsättningar. Endast 7 av 21 ansvariga ansåg emellertid att resurscentrumen påverkat utvecklingen av de regionala tillväxtprogrammen.⁷⁷

Enligt företrädare för Nutek har resurscentrumen lyckats olika bra i olika regioner. I vissa län har det varit svårt för resurscentrumen att bli accepterade och tillåtas delta i det regionala utvecklingsarbetet.⁷⁸ Detta framkommer också i den uppföljning som Nutek genomfört. I uppföljningen framkommer t.ex. att hinder för resurscentrumen kan vara att de upplevs sakna nödvändig kompetens för att delta i det regionala utvecklingsarbetet.⁷⁹

5.2 Insatser för personer med utländsk bakgrund

Sedan 2002 har Nuteks regleringsbrev inkluderat regeringens uppdrag att genomföra insatser för kvinnliga företagare och företagare med invandrarbakgrund. Mellan 2002 och 2006 gick de medel som avsattes för ändamålet främst till programmet för kvinnors företagande samt som bidrag till Insamlingsstiftelsen IFS Rådgivning. Dessutom har Nutek publicerat ett antal studier om företagande av personer med utländsk bakgrund. Under 2003 och 2004 delfinansierade Nutek ett antal projekt, bl.a. projektet Svenska för företagare i samarbete med bl.a. Länsstyrelsen i Stockholm och Svenska ESF-rådet.⁸⁰

Från och med 2007 har Nutek avsatt medel för ett program för att främja invandrades företagande. Programmet omfattar 1,5 miljoner kronor första året och ska långsiktigt syfta till att påverka samhällets attityder till företagare med invandrarbakgrund. Inom ramen för programmet kommer Nutek

⁷⁷ Nutek (060530), *Uppföljning av verksamheten vid lokala och regionala resurscentra för kvinnor 2003–2005*.

⁷⁸ Uppgifter från Nutek 2007-01-19.

⁷⁹ Nutek (060530), *Uppföljning av verksamheten vid lokala och regionala resurscentra för kvinnor 2003–2005*, s. 8.

⁸⁰ Uppgifter från Nutek 2007-04-26.

inledningsvis att finansiera olika projekt samt ta fram ytterligare kunskap om invandrares företagande.

I vårpropositionen 2007 har regeringen föreslagit att 20 miljoner kronor ska avsättas mellan 2008 och 2010 för ett program för invandrares företagande.⁸¹

5.2.1 *Insamlingsstiftelsen IFS Rådgivningscentrum*

Före 2007 bestod Nuteks arbete för att främja invandrares företagande framför allt av att ge bidrag till Insamlingsstiftelsen IFS Rådgivningscentrum (IFS). IFS startade som en ideell förening 1996 med syftet att stötta företagare med invandrarbakgrund. Sedan 2002 har Nutek årligen fördelat omkring 6,5 miljoner kronor i statliga bidrag till IFS. Nutek har varit den enskilt största finansiären för verksamheten som i övrigt finansieras av regionala och lokala aktörer. Under 2006 fanns IFS på 18 orter och var representerade i 14 av landets 21 län.⁸²

År 2005 gav regeringen Nutek i uppdrag att redovisa hur pengarna som gått till IFS använts samt resultaten av verksamheten. Utvärderingen genomfördes av ett fristående konsultbolag och visade att IFS uppfyller sitt syfte – att ge rådgivning till personer med invandrarbakgrund.⁸³ IFS gör dessutom en årlig sammanställning av verksamheten som visar hur många företag som startats av de personer som fått rådgivning. Under 2006 hade 806 företag startats efter rådgivning från IFS. Av dessa hade en tredjedel (270 företag) startats av kvinnor.⁸⁴

I utvärderingen konstateras att det saknas en systematisk nationell strategi för IFS verksamhet. En slutsats är att det är viktigt att förtydliga hur IFS ska förhålla sig till sitt uppdrag. När det gäller uppföljningen av hur de offentliga medlen används efterlystes tydligare krav på vad de offentliga medlen ska användas till samt tydligare återrapporteringskrav från Nutek. I utvärderingen konstateras att det är svårt för enskilda finansiärer att påverka verksamheten.

IFS har i praktiken varit den enda organisation som staten kunnat använda för att nå företagare med utländsk bakgrund. Vid de intervjuer som Riksrevisionen genomfört vid olika Almi-bolag samt på Nutek har de intervjuade genomgående fäst mycket stor vikt vid IFS. Även i enkätundersökningen om länsarbetsnämndernas hantering av stödet till start av närings-

⁸¹ Prop. 2006/07:100, s. 38.

⁸² De län som 2006 saknade ett IFS-kontor var Jönköping, Gotland, Blekinge, Halland, Västernorrland, Jämtland och Norrbotten.

⁸³ Nutek (2006), *Utvärdering av IFS Rådgivningscentrum april–november 2006*.

⁸⁴ Uppgifter från Nutek 2007-02-01.

verksamhet har det framkommit att IFS spelat en roll för att nå ut till och stödja företagare med utländsk bakgrund.

Integration mellan Almi och IFS

Ett samverkansavtal träffades våren 2004 mellan IFS och Almi om att IFS skulle integreras i Almi. Egentligen skulle denna process vara avslutad i och med utgången av år 2006, men integrationen kommer att pågå även under 2007. IFS personal ska vara anställd av de olika Almi-bolagen, men IFS ska finnas kvar som ett eget varumärke. Huvudsyftet är att ge en närmare koppling mellan IFS rådgivning och Almis lånefinansiering. I Riksrevisionens intervjuer med företrädare för såväl Almi som IFS har det framkommit att IFS haft en viktig roll för att förmedla kontakter mellan Almi och företagare med utländsk bakgrund.

I regeringens vårproposition 2006 föreslogs en satsning på 20 miljoner kronor per år till Almi och IFS med syftet att fortsätta integreringen.⁸⁵

5.3 Iakttagelser

- De särskilda satsningarna för att främja företagandet för kvinnor och personer med utländsk bakgrund är resursmässigt små i jämförelse med allmänt företagsfrämjande insatser.
- Nutek har finansierat affärsrådgivning för kvinnor vid flera regionala Almi-bolag. Under 2002–2004 fick regionala Almi-bolag sammanlagt 5 miljoner kronor för affärsrådgivning till kvinnor, trots att verksamheten kan sägas ingå som en av koncernens kärnverksamheter.
- En utvärdering av Nuteks program för att främja kvinnors företagande visar att kundnöjdheten är hög bland de företagare som deltagit i affärsrådgivningsprojekten, men att rådgivarnas arbete med att stödja kvinnors företagande är personberoende och avhängigt öronmärkta medel.
- Resurscentrum har i varierande utsträckning lyckats påverka utformningen och inriktningen av det regionala utvecklingsarbetet.
- Sammantaget har staten satsat lite pengar på att stärka insatserna för personer med utländsk bakgrund. Nuteks insatser har före 2007 i stort sett begränsats till att omfatta bidraget till IFS.
- IFS har uppfattats som den enda organisation staten kan arbeta genom för att nå företagare med utländsk bakgrund.

⁸⁵ 2006 års ekonomiska vårproposition Förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken samt tilläggsbudget m.m. Prop. 2005/06:100.

6 Slutsatser och rekommendationer

Granskningen visar att den prioritering av kvinnor och personer med utländsk bakgrund som riksdagen ställt sig bakom fått ett litet genomslag i statens företagsfrämjande insatser. Riksrevisionen anser att staten inte till fullo har utnyttjat den tillväxtpotential som finns i dessa gruppers företagande och att det finns utrymme för att i större utsträckning inkludera kvinnor och personer med utländsk bakgrund.

Näringspolitiken syftar till att främja en hållbar tillväxt och en ökad sysselsättning. Det ska man uppnå bl.a. genom insatser för att få fler och växande företag. Även den regionala utvecklingspolitiken syftar bl.a. till att främja företagande. Kvinnor och personer med utländsk bakgrund ses som en delvis outnyttjad potential för att åstadkomma detta. Genom att underlätta företagandet för dessa grupper har riksdagen menat att gruppernas nyföretagande kan öka och att deras företag kan bli mer livskraftiga för att på så sätt gynna tillväxt och sysselsättning.

Granskningen visar att regeringen inte förtydligat hur prioriteringen mot kvinnor och personer med utländsk bakgrund ska tolkas och genomföras. Det är enligt Riksrevisionen en viktig orsak till att prioriteringen fått så litet genomslag. Dessutom anser Riksrevisionen att särskilda företagsfrämjande satsningar för kvinnor och personer med utländsk bakgrund riskerar att endast få begränsad betydelse. Särskilda satsningar kan därför inte ses som den huvudsakliga metoden att få till stånd en prioritering.

6.1 Prioriteringen får litet genomslag

Granskningen visar att Nutek och Almi i större utsträckning skulle kunna inkludera kvinnor och personer med utländsk bakgrund i sina företagsfrämjande insatser. Arbetsmarknadsverket når med stöd till start av näringsverksamhet en förhållandevis stor andel kvinnor och personer med utländsk bakgrund, men inte som följd av en medveten prioritering.

6.1.1 Nuteks programverksamhet

Nuteks program syftar antingen till att direkt stödja företag och företagare eller till att påverka strukturer i näringslivet. I de program där Nutek vänder sig direkt till företag och företagare har man i mycket liten utsträckning lyckats nå kvinnor och personer med utländsk bakgrund. Nutek har endast i ett fåtal fall följt upp andelen deltagande kvinnor. I uppföljningarna samt i intervjuer med programansvariga framkommer att andelen deltagande kvinnor

generellt sett varit låg – mellan 0 och 20 procent. I programmet för kooperativt företagande har emellertid 55 procent av de deltagande varit kvinnor.

Andelen deltagande personer med utländsk bakgrund har följts upp i endast ett fall – programmet för produktutveckling i små företag. Andelen var där 5 procent 2006. I intervjuer med programansvariga har det framkommit att andelen deltagande företagare med utländsk bakgrund generellt sett varit mycket låg.

Riksrevisionen kan konstatera att Nutek under senare år arbetat med att i ökad utsträckning inkludera kvinnor och personer med utländsk bakgrund i programmen. En del av förklaringen till att man ändå inte lyckats är enligt Riksrevisionen att flera av Nuteks program haft en inriktning som i praktiken exkluderar kvinnor och personer med utländsk bakgrund. Fyra av programmen har t.ex. varit inriktade mot verkstadsindustrin där de prioriterade grupperna är verksamma i liten utsträckning. Även program som vänt sig till företagare i allmänhet, snarare än till företagare i en viss bransch, har emellertid fått en tyngdpunkt i den tillverkande industrin.

I Riksrevisionens intervjuer har företrädare för Nutek också framfört att kvinnor och personer med utländsk bakgrund ibland visat litet intresse att delta i insatserna. Enligt Riksrevisionen är detta ett tecken på att Nutek inte tillräckligt analyserat behovet hos de prioriterade grupperna innan insatsen utformats.

För att nå målgrupper som traditionellt inte deltagit i insatserna krävs dessutom en genomtänkt kommunikation för att dessa grupper ska känna sig berörda. Projekten genomförs vanligen av projektägare utanför Nutek – t.ex. regionala Almi-bolag. För Nutek handlar det därför om att ställa krav på och ge incitament till att inkludera kvinnor och personer med utländsk bakgrund. Detta har inte Nutek gjort i tillräcklig utsträckning.

I de program där Nutek arbetar för att påverka strukturer i näringslivet har man i liten utsträckning tagit hänsyn till behoven hos kvinnor och personer med utländsk bakgrund. Endast ett av dessa program – Visanu – har redovisat att man arbetat med jämställdhetsfrågor. I Nuteks pågående entreprenörskapsprogram arbetar man också utifrån ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv, men programmet har ännu inte avslutats.

En orsak till att kvinnors och personer med utländsk bakgrunds behov fått stå tillbaka är den mängd av olika mål som ofta anges för en och samma insats. Av resursskäl eller för att inte ytterligare komplicera en redan komplicerad insats väljer Nutek att fokusera på vad man bedömer vara det övergripande målet.

6.1.2 *Almis verksamhet*

Andelen kvinnor och personer med utländsk bakgrund som på nationell nivå får lån från Almi är ungefär lika stor som deras andel bland företagarna. Under de senaste åren har andelen kvinnor och personer med utländsk bakgrund som får lån från Almi ökat. Variationen är emellertid stor mellan länen. Andelen kvinnor som erhållit lånefinansiering varierade under 2006 mellan 25 och 63 procent. För personer med utländsk bakgrund varierade andelen mellan 0 och 22 procent, vilket delvis kan förklaras med befolkningssammansättningen i länen.

Riksrevisionen konstaterar att Almi har uppnått proportionalitet på nationell nivå om man ser till antalet kvinnliga låntagare. När det gäller personer med utländsk bakgrund är uppgifterna något osäkra då det saknas säker information om antalet företagare i denna målgrupp. De intervjuer som ligger till grund för granskningen pekar på att Almi haft svårt att få kontakt med personer med utländsk bakgrund, men att det fördjupade samarbetet med rådgivningsorganisationen IFS har underlättat kontakterna med målgruppen.

Riksrevisionen anser dock att Almi i större utsträckning skulle kunna underlätta företagandet för kvinnor och personer med utländsk bakgrund genom sin lånefinansiering. Almi har traditionellt riktat sig till företag inom den tillverkande industrin. Här utgör kvinnor och personer med utländsk bakgrund en relativt liten andel av företagarna. Andelen tjänsteföretag som finansieras har ökat, men tyngdpunkten ligger fortfarande på tillverkande företag.

Dessutom anser Riksrevisionen att Almi i större utsträckning kan använda affärsutvecklingsverksamheten för att nå kvinnor och personer med utländsk bakgrund. Det finns för närvarande inga säkra uppgifter om i vilken utsträckning Almis affärsutvecklande insatser faktiskt når dessa målgrupper. Affärsutveckling är dock en stor och växande del av Almis verksamhet och under 2006 användes i genomsnitt 63 procent av Almis personalresurser till affärsutvecklingen. Affärsutvecklingen är viktig för att bygga upp kundrelationer – både för affärsutvecklings- och finansieringsverksamheten.

6.1.3 *Stöd till start av näringsverksamhet*

Stöd till start av näringsverksamhet är en budgetmässigt stor insats i jämförelse med de flesta företagsfrämjande insatserna. Riksrevisionen kan konstatera att stödet i förhållandevis stor utsträckning når kvinnor och personer med utländsk bakgrund. Resultatet beror emellertid inte på en medveten prioritering av grupperna. Då anslaget för arbetsmarknadspolitiska åtgärder minskats kraftigt från år 2007 menar Riksrevisionen att avsaknaden av en

prioritering kan leda till att andelen kvinnor och personer med utländsk bakgrund som får del av stödet minskar.

Omkring 40 procent av dem som 2005 fick stödet var kvinnor. Det är något lägre än andelen kvinnor bland de arbetslösa men något högre än andelen kvinnor bland nyföretagarna. Drygt 17 procent av dem som 2005 fick stöd till start av näringsverksamhet var födda utanför Norden. Det är dock svårt att jämföra uppgifterna med uppgifter om nyföretagandet eftersom definitionerna skiljer sig åt. Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS) konstaterar emellertid att skillnaden mellan andelen nyföretagare med svensk och utländsk bakgrund som fått stödet är mycket liten.

En förklaring till det förhållandevis goda resultatet kan enligt Riksrevisionen vara att större delen av bidragen går till tjänsteföretag. Till skillnad från Nutek och Almi har arbetsförmedlingarna dessutom redan kontakt med en större andel kvinnor och personer med utländsk bakgrund eftersom de som får stödet måste vara inskrivna hos Arbetsförmedlingen.

6.2 Regeringen har inte förtydligat prioriteringen

En viktig orsak till att prioriteringen fått ett litet genomslag är enligt Riksrevisionen att varken den tidigare eller nuvarande regeringen har förtydligat prioriteringen. Riksrevisionen kan konstatera att den prioritering som riksdagen ställt sig bakom i flera avseenden är otydlig och svår för de granskade organisationerna att tillämpa.

6.2.1 Otydligt hur prioriteringen förhåller sig till andra inriktningar

Riksrevisionen anser att det är otydligt hur prioriteringen av kvinnor och personer med utländsk bakgrund ska förhålla sig till andra mål och inriktningar. Riksrevisionen tolkar det övergripande motivet för prioriteringen som näringspolitiskt, dvs. att kvinnor och personer med utländsk bakgrund utgör en outnyttjad potential för att skapa fler och växande företag. Riksdag och regering har emellertid också inkluderat jämställdhets- och mångfaldsaspekter på prioriteringen genom att t.ex. uttala att åtgärderna ska utgå från de nationella jämställdhetsmålen och således komma kvinnor och män till lika stor del. Det blir därför enligt Riksrevisionen svårt för de granskade organisationerna att veta om prioriteringen ska ses som ett medel för att skapa tillväxt eller om den ska ses som ett mål i sig.

Även i flera av de enskilda insatser som granskats finns en otydlighet om hur prioriteringen av kvinnor och personer med utländsk bakgrund ska förhålla sig till andra inriktningar och prioriteringar. Framför allt har Riksrevisionen noterat denna otydlighet i flera av Nuteks program. Riksrevisionen

kan konstatera att detta resulterat i att prioriteringen av kvinnor och personer med utländsk bakgrund därför ofta hamnat i skymundan.

6.2.2 *Otydligt hur prioriteringen ska genomföras i praktiken*

Granskningen visar att det framför allt för Almis långivning är otydligt hur prioriteringen i praktiken ska genomföras. Riksdag och regering har uttalat att Almi i lånefinansieringen ska prioritera kvinnor och personer med utländsk bakgrund. Med utgångspunkt i det näringspolitiska målet att skapa fler och växande företag kan det i vissa fall vara befogat att prioritera en målgrupp på bekostnad av en annan i syfte att ta tillvara den outnyttjade potentialen hos målgruppen. Så är t.ex. fallet i flera av Nuteks program som ofta är relativt små och endast kan vända sig till en begränsad del av företagarna.

Granskningen visar emellertid att flera Almi-bolag inte anser sig kunna prioritera dessa målgrupper eftersom affärsidéns bärkraft måste vara avgörande och de resurser som finns för lånefinansiering oftast räcker till dem som uppfyller kraven. Här kan i stället en prioritering av kvinnor och personer med utländsk bakgrund tolkas som en ambition att nå alla företagare oberoende av kön och härkomst. Det handlar då om att undvika diskriminering, snarare än att prioritera en företagare på bekostnad av en annan.

6.2.3 *Målgrupperna är inte definierade*

Riksrevisionen anser att målgrupperna inte är tydligt definierade. Både riksdag och regering använder t.ex. begreppet invandrare vilket skapar en osäkerhet om vilken målgruppen egentligen är och på vilka grunder målgruppen ska vara prioriterad. Riksrevisionen kan också konstatera att integrationspolitiken förutsätter att personer och grupper inte ska pekats ut utifrån sin härkomst. Insatser ska i stället anpassas utifrån olika individers behov.

Osäkerhet om målgruppen skapar naturligtvis också problem när insatserna ska följas upp. Riksrevisionen kan konstatera att de granskade organisationerna har definierat målgrupperna olika, vilket gör det svårt att jämföra utfallet. Det kan t.ex. vara svårt att avgöra hur företag med ägare av olika kön eller härkomst ska räknas och följas upp.

Det finns även praktiska problem med att följa upp insatser riktade till personer med utländsk bakgrund. Statistiska centralbyrån definierar utländsk bakgrund som en person som är född utomlands eller vars båda föräldrar är födda utomlands. Det är dock i praktiken oftast omöjligt att avgöra om en individ uppfyller kriterierna utan att direkt fråga personen. Att få sådana frågor när man t.ex. ansöker om lån från Almi kan dessutom kännas kränkande och kan försvåra kontakterna mellan staten och företagaren.

6.2.4 *Regeringen har inte ställt tillräckliga krav*

Riksrevisionens granskning visar att regeringen inte har ställt tillräckligt tydliga krav på Nutek, Almi respektive Arbetsmarknadsverket att inrikta verksamheten mot kvinnor och personer med utländsk bakgrund.

För vissa insatser har regeringen beslutat om en inriktning mot dessa grupper. Riksrevisionens granskning visar emellertid att regeringens formuleringar har varit alltför otydliga. För andra insatser, t.ex. flera av Nuteks program, har regeringen över huvud taget inte formulerat någon inriktning mot kvinnor eller personer med utländsk bakgrund. Riksrevisionen har också funnit att den tidigare regeringen ställt få krav på återrapportering av i vilken utsträckning de granskade insatserna nått kvinnor och personer med utländsk bakgrund. Konsekvensen blir att varken riksdagen eller regeringen har fått information om prioriteringens genomslag.

Nutek ska enligt sin instruktion främja integration och jämställdhet. Regeringen har emellertid inte formulerat några mål eller återrapporteringskrav för hur insatserna ska komma kvinnor eller personer med utländsk bakgrund till del. Dessutom har regeringen endast i några få fall fastställt att kvinnor och personer med utländsk bakgrund ska prioriteras i Nuteks program. Riksrevisionen konstaterar att dessa prioriteringar dessutom är otydligt formulerade.

Almi ska enligt regeringens ägardirektiv eftersträva representativitet i verksamheten när det gäller kön och utländsk bakgrund. För finansieringsverksamheten har regeringen också angett att Almi ska eftersträva en jämn könsfördelning mellan kunderna. Riksrevisionens granskning visar dock att de regionala bolagen tolkat skrivningen olika. Representativitet har t.ex. tolkats som att gälla antingen den egna personalen eller kunderna. Varken regeringen eller Almis moderbolag har emellertid förtydligat dessa formuleringar. För den dominerande affärsutvecklingsverksamheten finns inga särskilt formulerade rekommendationer eller krav när det gäller att nå kvinnor eller personer med utländsk bakgrund. Regeringen och Almi Företagspartner AB har emellertid förhandlat fram ett nytt ägardirektiv som innehåller två nya mål om att i större utsträckning inrikta verksamheten mot de prioriterade grupperna. Direktivet presenterades på Almis bolagsstämma i april 2007.

Stöd till start av näringsverksamhet har ingen uttalad inriktning mot kvinnor eller personer med utländsk bakgrund. Det är däremot ett generellt krav för den arbetsmarknadspolitiska verksamheten att underlätta för personer med svag ställning på arbetsmarknaden att få arbete. Verksamheten ska också motverka en könsuppdelad arbetsmarknad och på andra sätt bidra till ökad jämställdhet och mångfald i arbetslivet. Riksrevisionens granskning visar att nästan ingen länsarbetsnämnd haft någon inriktning mot kvinnor eller personer med utländsk bakgrund i stödgivningen. Länsarbetsnämnder-

na menar att en inriktning mot målgrupper inte är relevant. Det avgörande är den sökandes affärsidé och möjlighet till försörjning

Den nya regeringen har fr.o.m. 2007 i ökad utsträckning ställt krav på Nutek och Almi att inrikta verksamheten mot kvinnor och personer med utländsk bakgrund. Riksrevisionen anser att det är viktigt att regeringen också förtydligar hur prioriteringen ska tolkas.

6.3 Särskilda satsningar har begränsad betydelse

Riksrevisionens granskning har utgått från det sätt att arbeta som regeringen hittills valt. Det innebär att staten dels initierar allmänt företagsfrämjande insatser där prioriteringen mot kvinnor och personer med utländsk bakgrund ska vara gällande, dels initierar särskilda satsningar specifikt för kvinnor och personer med utländsk bakgrund.

Riksrevisionen konstaterar att de särskilda satsningarna för kvinnor och personer med utländsk bakgrund har utformats utifrån reella behov och att de haft ett värde för deltagarna. De satsningar som gjorts har främst syftat till att främja kvinnors företagande. I dessa har en ambition funnits att påverka den ordinarie verksamheten, men de har haft begränsad framgång på kort sikt. Den enda särskilda insatsen för företagare med utländsk bakgrund har varit Nuteks stöd till rådgivningsorganisationen IFS. Verksamheten har fyllt en viktig funktion med att nå ut till personer med utländsk bakgrund, vilket Nutek och Almi lyckats sämre med. IFS verksamhet har inte varit rikstäckande, men kommer att utökas i och med integrationen med Almi.

Enligt Riksrevisionen riskerar emellertid satsningarna att endast få en marginell betydelse för kvinnors och personer med utländsk bakgrunds företagande. Det beror för det första på att satsningarna är resursmässigt små i förhållande till de allmänt företagsfrämjande insatserna. Regeringen har visserligen avsatt 80 miljoner kronor för kvinnors företagande fr.o.m. 2007 och 20 miljoner kronor för invandras företagande fr.o.m. 2008. Det är en markant ökning jämfört med tidigare år, men är ändå lite i förhållande till övriga insatser. För det andra riskerar den verksamhet som stöds av särskilda satsningar att bli beroende av öronmärkta pengar. När bidragen är slut upphör i många fall också satsningen. Detta har framkommit i tidigare utvärderingar av satsningarna.

6.4 Riksrevisionens rekommendationer

Riksrevisionens granskning visar att den prioritering som riksdagen ställt sig bakom fått ett litet genomslag och att det finns utrymme för att i större ut-

sträckning inkludera kvinnor och personer med utländsk bakgrund i statens företagsfrämjande insatser. En viktig orsak till detta är enligt Riksrevisionen att prioriteringen i flera avseenden är otydlig och svår för de granskade organisationerna att tillämpa.

Riksrevisionen anser att kvinnor och personer med utländsk bakgrund i större utsträckning måste inkluderas i de allmänna satsningarna för att prioriteringen ska få genomslag. Att initiera särskilda satsningar kan inte ses som den huvudsakliga metoden att få till stånd prioriteringen. Detta för att särskilda satsningar i allmänhet är av tillfällig karaktär och dessutom förhållandevis små. De särskilda satsningarna bör i stället användas i försökssyfte, för att bedöma om en verksamhet eller arbetsmetod på sikt kan användas i ordinarie verksamhet eller för enstaka punktinsatser där behovet bedömts vara stort.

Mot den bakgrunden lämnar Riksrevisionen följande rekommendationer.

Regeringen bör

- ✓ tydliggöra hur prioriteringen av kvinnor och personer med utländsk bakgrund ska förhålla sig till andra inriktningar och mål i uppdragen till Nutek, Almi Företagspartner AB och Arbetsmarknadsverket.
- ✓ vara tydlig med vilken målgrupp som avses för en viss satsning i uppdragen till Nutek, Almi Företagspartner AB och Arbetsmarknadsverket. En inriktning bör bygga på en analys av just den målgruppens behov.
- ✓ överväga om stödet till start av näringsverksamhet bör få en tydligare inriktning mot prioriterade grupper.
- ✓ löpande följa upp i vilken mån statens samlade företagsfrämjande insatser kommer de prioriterade grupperna till del. Det är viktigt för att riksdagen ska få information om hur prioriteringen som helhet får genomslag.

Verket för näringslivsutveckling (Nutek) bör

- ✓ analysera behovet hos de prioriterade målgrupperna innan man initierar ett program.
- ✓ följa upp andelen deltagande kvinnor och personer med utländsk bakgrund i alla program som riktar sig till företag eller företagare.

Almi Företagspartner AB bör

- ✓ tydliggöra hur prioriteringen i praktiken ska genomföras för Almis långivning.
- ✓ analysera orsakerna till att man beviljar och avslår lån samt orsakerna bakom branschfördelningen bland Almis låntagare. Detta är viktigt för att säkerställa att kvinnor och personer med utländsk bakgrund inte diskrimineras i långivningen.
- ✓ följa upp i vilken utsträckning man når kvinnor och personer med utländsk bakgrund i affärsutvecklingsverksamheten.

Bilaga 1 – Nuteks program

I denna bilaga redovisas de program inom Nutek som ingått i denna granskning. Granskningen har omfattat både pågående och nyligen avslutade program, dvs. avslutade program som startades 2001 eller senare.

Innehållsförteckning – Bilaga 1

Kategorisering av program..... s. 66

Avslutade program

IT.SME (2001–2002)..... s. 67

Leverantörsprogrammet (2001–2003)..... s. 68

Miljödriven affärsutveckling (2001–2005)..... s. 69

Baltic 21 Näringsliv (2001–2005)..... s. 70

Lokal näringslivsutveckling (2002–2004)..... s. 71

REG-IT (2002–2004)..... s. 72

Visanu (2002–2004)..... s. 72

Träklusterprogrammet (2002–2004)..... s. 74

Pågående program

Kooperativt företagande..... s. 75

Startprogrammen (2002–t.v.)..... s. 77

Miljödriven näringslivsutveckling (2003–2008)..... s. 77

Kreditgarantiföreningar (2005–2007)..... s. 78

Nationellt entreprenörskapsprogram (2005–2007)..... s. 78

Produktutveckling i små företag (2005–2007)..... s. 79

Ägarskiften i små företag (2005–2007)..... s. 81

Svensk-norskt näringslivssamarbete (2005–2010)..... s. 82

Regionalt klusterprogram (2005–2010)..... s. 82

Handlingskraft med IT (2005–2009)..... s. 83

Leverantörer i fordonsindustrin (2006–2010)..... s. 84

De avgränsningar som använts i granskningen presenteras i kapitel 1. Av de pågående program som Nutek drev under våren 2007 har fyra program avgränsats bort: Framtidens näringsliv, Kommunala tekniskolor (KomTek) Regelförbättring samt NYPS – Projekt- och stödärendehantering.

- Framtidens näringsliv är ett program där Nutek har beskrivit näringslivets utveckling de senaste 15 åren och identifierat faktorer som är avgörande för konkurrenskraften. Programmet har avgränsats bort eftersom det inte varit direkt inriktat mot företagsfrämjande.

- Kommunala teknikskolor är en satsning för att öka skolevers intresse för teknik och entreprenörskap. Programmet har avgränsats bort då det inte är direkt företagsfrämjande utan framför allt är en attitydskapande satsning.
- Regelförenklingsarbetet har bedömts som mindre intressant för prioriteringsdiskussionen. Dessutom har arbetet tidigare granskats av Riksrevisionen (RiR 2004:23).
- NYPS – Projekt- och stödärendehantering är en satsning för att utveckla ärendehantering inom den regionala utvecklingspolitiken. Det är ett administrativt instrument och inte inriktat mot direkt företagsfrämjande.

Kategorisering av program

Här redovisas hur programmen kategoriserats som ett underlag för analysen av hur programmen tillgodosett de prioriterade gruppernas intressen och behov (avsnitt 2.3). Programmen har delats in i två grupper:

- Program där Nutek stöder enskilda företag eller företag i nätverk.
- Program där Nutek arbetar för att påverka strukturer.

Tabell 4: Program för att stödja enskilda företag eller företag i nätverk

	tidsperiod	tkr
IT.SME	2001–2002	30 000
Leverantörsprogrammet	2001–2003	25 000
Miljödriven affärsutveckling	2001–2005	30 000
Träklusterprogrammet	2002–2004	20 000
Reg-IT	2002–2004	50 000
Kooperativt företagande	–t.v.	35 000 *
StartSyd och StartÖst	2002–t.v.	23 000 *
Kreditgarantiföreningar	2005–2007	15 000
Produktutveckling i små företag	2005–2007	184 000
Ägarskiften i små företag	2005–2007	13 700
Handlingskraft med IT	2005–2009	30 000
Svensk-norskt näringslivssamarbete	2005–2010	50 000
Leverantörer i fordonsindustrin	2006–2010	76 000

* Avser budgeterade medel för 2007.

Två av programmen ovan – Kooperativt företagande och Kreditgarantiföreningar – är något svårplacerade. I båda dessa program handlar det om att Nutek stärker aktörer som i sin tur riktar sig till enskilda företag. Man kan således även se programmen som strukturpåverkande.

Tabell 5: Program för att påverka strukturer

	tidsperiod	tkr
Baltic 21 Näringsliv	2001–2005	40 000
Lokal näringslivsutveckling	2002–2004	25 000
Visanu	2002–2004	70 000
Miljödriven näringslivsutveckling	2003–2008	40 000
Nationellt entreprenörskapsprogram	2005–2007	40 000 *
Regionalt klusterprogram	2005–2010	70 000

*Avser budgeterade medel för 2006.

Programmet Visanu omfattade visserligen direkt stöd till ett antal olika klusterinitiativ. Syftet med programmet var emellertid att ta fram metoder för att utveckla kluster som arbetsätt för näringslivsutveckling.

Avslutade program 2001–2007

IT.SME

Regeringen beslutade 2001 att avsätta högst 30 miljoner kronor för en satsning att öka IT-kompetensen i småföretag. Medlen skulle betalas ut under 2001 och 2002 och skulle tas från utgiftsområde 22 (kommunikationer). Syftet med programmet var att öka små och medelstora företags medvetande om möjligheten att utvecklas med hjälp av IT.⁸⁶

Programmet byggde på ett initiativ från organisationen Företagarna i dialog med Nutek. Framför allt skulle man rikta sig till företag med 10 eller färre anställda.⁸⁷ I den inriktning som Nutek formulerade står även att projekt inom programmet kan ha "en inriktning mot särskilda målgrupper som exempelvis kvinnor eller svenskar med invandrarbakgrund". Som en av flera prioriteringsgrunder för val av projekt skrev Nutek också att projekt som hade uttalade jämställdhetsaspekter eller var riktade mot särskilda grupper skulle prioriteras.⁸⁸

Programmet genomfördes mellan åren 2001 och 2004. Bidragen som Nutek betalade ut 2001 och 2002 användes för att delfinansiera regionala och lokala projekt. Nutek gjorde tre utlysningar 2001 och 2002 för att få in ansökningar om projektmedel. Sammantaget fick Nutek in 178 ansökningar varav 83 beviljades projektmedel. Mer än hälften av projekten (50 av 83) genomfördes av företagareföreningar och branschorganisationer. Resterande

⁸⁶ Regeringsbeslut 2001-03-01, N2000/10582/NL.

⁸⁷ Nutek (2004-06-22), *Slutrapport IT SME*, s. 9.

⁸⁸ Nutek (2001-11-20), *Programmet IT.SME Projektdefinition*, s. 5.

projekt genomfördes av regioner, kommuner, regionala Almi-bolag eller högskolor och universitet.⁸⁹

Av de 83 beviljade projekten var 6 specifikt inriktade på kvinnliga företagare och 3 på företagare med utländsk bakgrund.⁹⁰ Av projektledarna var 43 män och 29 kvinnor.⁹¹ Däremot gjorde Nutek ingen uppföljning av i vilken utsträckning programmet lyckades nå kvinnor eller personer med utländsk bakgrund.⁹²

Under våren 2005 lät Nutek genomföra en utvärdering av programmet.⁹³ I utvärderingen bedömdes hur de deltagande företagens insikt om IT förändrats, hur deras förmåga att använda IT påverkats samt i vilken utsträckning de deltagande företagen ökat sin IT-användning. Utvärderingen bygger i huvudsak på en telefonenkät med svar från drygt 1 000 av de företagare som deltog i programmets olika projekt.⁹⁴ Av dessa svarande var 35 procent kvinnor.⁹⁵ Det är emellertid svårt att utifrån den uppgiften dra slutsatsen att 35 procent av dem som deltog i programmet var kvinnor. Detta eftersom det saknas säkra uppgifter om hur många som totalt deltagit i programmet.

Programmet IT.SME syftade till att få småföretagare att inse möjligheterna med IT. Utifrån erfarenheterna från programmet startade Nutek 2002 det regionala programmet REG-IT. Detta program bestod till skillnad från IT.SME av insatser för kompetensutveckling. Under 2006 har Nutek startat ett nationellt program för kompetensutveckling i IT (programmet Handlingskraft med IT).

Leverantörsprogrammet

Regeringen beslutade 2001 att avsätta 10 miljoner kronor årligen för ett program som genom kompetensutvecklande åtgärder skulle främja underleverantörers konkurrenskraft. Medel skulle betalas ut under 2001–2003 och programmet skulle finansieras ur både anslaget för näringslivsutveckling (38:2) och anslaget för regionalpolitiska åtgärder (33:1).⁹⁶

Programmet initierades efter en studie som Nutek gjort på regeringens uppdrag om underleverantörers behov. Mot bakgrund av denna studie skriver regeringen i beslutet att målgruppen för insatserna bör vara leverantörs-

⁸⁹ Nutek (2004-06-22), *Slutrapport IT SME*, s. 10 och 12.

⁹⁰ Uppgifter från Nutek 2007-02-28.

⁹¹ Nutek (2004-06-22), *Slutrapport IT SME*, s. 11.

⁹² Uppgifter från Nutek 2007-02-08.

⁹³ Nutek (R 2005:19), *Effektutvärdering av IT.SME.se*.

⁹⁴ Eftersom det saknas en fullständig deltagarförteckning för programmets projekt går det inte att avgöra hur stort urvalet var i förhållande till samtliga deltagande företagare.

⁹⁵ Nutek (R 2005:19), *Effektutvärdering av IT.SME.se*, s. 10.

⁹⁶ Regeringsbeslut 2001-01-25, *Uppdrag att utarbeta och driva ett program för underleverantörer till industrin*.

företag som levererar till en globalt konkurrensutsatt industri där omstruktureringsstakten är hög. Det innebär att insatserna främst ska riktas mot företag som levererar till fordonsindustrin, telekom- och elektronikindustrin, försvarsindustrin samt annan verkstadsindustri.

Programmet innebar att Nutek startade ett antal egna projekt och medfinansierade ytterligare några. Programmet omfattade 20 projekt och den slutliga kostnaden för programmet blev 25,4 miljoner kronor.⁹⁷ Projekten syftade till att få flera små företag att samverka i nätverk och s.k. lean thinking, vilket är ett sätt att länka samman de berörda företagen längs hela tillverkningskedjan från råvaror till kund.

Varken i Nuteks programbeskrivning eller regeringens beslut nämns kvinnor eller företagare med utländsk bakgrund. En inriktning mot dessa var heller aldrig aktuell i Nuteks arbete med programmet. Anledningen var att man inte räknade med att finna verksamma kvinnor eller personer med utländsk bakgrund inom ramen för den beslutade inriktningen. Av de projekt som genomfördes var det inget som inriktades mot kvinnor eller personer med utländsk bakgrund.⁹⁸

Miljödriven affärsutveckling

Nutek började 1996 bedriva kompetensutveckling för att ge företagare förutsättningar att driva miljöanpassade företag. Detta arbete ledde till att Nutek 2001 initierade ett program för miljödriven affärsutveckling. Regeringen gav i regleringsbrevet Nutek tillåtelse att årligen använda 10 miljoner kronor för detta ändamål mellan 2001 och 2003. Programmet finansierades helt från anslaget för näringslivsutveckling (38:2). Sammanlagt förmedlades 27,7 miljoner kronor i projektmedel.⁹⁹

Syftet med programmet var att ”stärka små och medelstora företags konkurrenskraft genom att stimulera verksamhets- och produktutveckling ur ett hållbarhetsperspektiv”. Sammanlagt deltog 400 små och medelstora företag i 34 olika projekt.¹⁰⁰ Enskilda företag kunde dock inte ansöka om bidrag. Projekten drevs i stället framför allt av kommuner, länsstyrelser, Almi-bolag, privata aktörer (företagskonsulter), forskningsinstitut samt universitet och högskolor.¹⁰¹

Bland kraven som Nutek ställde på projekten fanns en skrivning om att man skulle beakta mångfalds- och jämställdhetsaspekter, respektive integra-

⁹⁷ Nutek, *Slutrapport Leverantörsprogrammet 2001–2004*, s. 10.

⁹⁸ Uppgifter från Nutek 2007-02-14.

⁹⁹ Nutek (R 2005:11), *Miljödriven affärsutveckling*, s. 12.

¹⁰⁰ Nutek 2006-04-29, *Redovisning av Nuteks arbete med miljödriven affärs- och näringslivsutveckling 2001–2006*, s. 9.

¹⁰¹ Nutek (R 2005:11), *Miljödriven affärsutveckling*, s. 26.

tions- och jämställdhetsaspekter.¹⁰² Av projektgenomförarna och projektledarna var 46 procent kvinnor. Bland kontaktpersonerna i de deltagande företagen var däremot endast 17 procent kvinnor.¹⁰³ Det finns inga uppgifter om personer med utländsk bakgrund.

Baltic 21 Näringsliv

Nutek fick 2001 40 miljoner kronor från regeringens andra Östersjömiljard för programmet Baltic 21 Näringsliv. Programmet pågick mellan 2001 och 2005 på uppdrag av Utrikesdepartementet.¹⁰⁴ Syftet med satsningen var att medfinansiera projekt som arbetade med hållbar utveckling i Östersjöregionen. Enligt regeringen skulle hållbar utveckling förutsätta ett kontinuerligt arbete med ekonomiska, sociala, tekniska och miljömässiga förbättringar.

Nutek formulerade syftet som att svenskt och övrigt näringsliv i regionen skulle stimuleras att bidra till en hållbar utveckling. Det skulle man göra genom att initiera och stödja svenska projekt samt arbeta för bättre samverkan och delaktighet mellan de relevanta svenska myndigheterna.¹⁰⁵

Nutek fördelade projektmedel vid tre utlysningstillfällen. Ett grundläggande krav för projekten var att de skulle vara förenliga med en socialt och kulturellt hållbar utveckling. Vid det första utlysningstillfället angav Nutek dessutom 12 kriterier för vilka projekt som skulle prioriteras. Enligt det tolfte kriteriet skulle projekt som beaktade jämställdhet prioriteras. Vid den andra och tredje utlysningen angavs fyra kriterier varav ett formulerades som att projekt som främjade mångfald och jämställdhet skulle prioriteras.¹⁰⁶

Sammanlagt inkom 54 projektansökningar och av dessa beviljades stöd till 26 projekt. Totalt deltog 580 svenska företag i projekten.¹⁰⁷ Nutek konstaterar emellertid följande i slutrapporten:

Rekrytering av företag har dock inte alltid varit lätt. Detta har berott på bristande engagemang från företagen, en tveksamhet till marknaderna i samarbetsländerna och i vissa fall en bristande exportmognad. Det har även pekats på en viss projekttrötthet bland företagen. Nästan hälften av projektledarna bedömer enligt utvärderingen att det varit svårt att rekrytera tillräckligt många företag för att genomföra projektet på ett optimalt sätt.¹⁰⁸

¹⁰² Nutek (R 2005:11), *Miljödriven affärsutveckling*, s. 10–11.

¹⁰³ Nutek (R 2005:11), *Miljödriven affärsutveckling*, s. 28.

¹⁰⁴ Uppgifter från Nutek 2007-04-02.

¹⁰⁵ Nutek (2002-06-17), *Projektplan för Baltic 21 Näringsliv*, s. 4.

¹⁰⁶ Nutek (2005-12-31), *Slutredovisning 2005 till Östersjösekreteriatet på UD*, s. 19–20.

¹⁰⁷ Nutek (2005-12-31), *Slutredovisning 2005 till Östersjösekreteriatet på UD*, s. 6–7.

¹⁰⁸ Nutek (2005-12-31), *Slutredovisning 2005 till Östersjösekreteriatet på UD*, s. 7.

Det huvudsakliga syftet med satsningen var att främja miljöaspekten av den hållbara utvecklingen. När det gäller jämställdhet och mångfald är återrapporteringen mer knapphändig. Nutek konstaterar t.ex. att drygt en fjärdedel av de omkring 10 000 personer som deltog var kvinnor. Sju av 26 projekt hade en kvinna som projektledare.¹⁰⁹ Det saknas dock redovisning av i vilken utsträckning projekten bidragit till jämställdhet eller mångfald.

Statskontoret genomförde 2006 en utvärdering av alla de insatser som gjorts inom ramen för den andra Östersjömiljarden. I denna utvärdering konstateras att de horisontella målen – som jämställdhet och mångfald – spelat en relativt undanskymd roll. Statskontoret skriver följande:

Av utvärderingarna är det bara ett fåtal som tar upp de horisontella målen. Inte i någon av dessa utvärderingar görs en bedömning av måluppfyllelsen. Att så få av utvärderingarna har beaktat dessa mål är en indikation på att de inte har varit prioriterade. Fokus har i stället legat på Östersjömiljard 2:s näringslivseffekter. Det framstår emellertid som att det är tydliga skillnader i vilka mål som har beaktats. Miljömålen förefaller ha fått ett större genomslag än jämställdhets- och demokratimålen. Ser vi till anslagna medel är detta mer tydligt då särskilda program, såsom DemoÖst och Baltic 21 Näringsliv, har varit inriktade på projekt där man kan förvänta sig miljöeffekter.¹¹⁰

Lokal näringslivsutveckling

Regeringen gav 2002 Nutek i uppdrag att genomföra ett program för att stärka lokal näringslivsutveckling. Programmet skulle omfatta 25 miljoner kronor och löpa mellan 2002 och 2004. Medel för programmet skulle tas från anslag under utgiftsområdet för den regionala utvecklingspolitiken (anslagen 33:1 och 33:7).¹¹¹

Programmet byggde på tidigare insatser som Nutek gjort för lokal näringslivsutveckling. Syftet med programmet var att öka förutsättningarna för ett arbete med näringslivsutveckling på lokal nivå. Genom detta skulle den lokala nivån få en mer aktiv roll i det regionala utvecklingsarbetet med de regionala tillväxtprogrammen. Programmet vände sig till kommuner och lokala intresseorganisationer. Lokala företag förväntades delta i projekten. Företagens deltagande bestod emellertid delvis av att representanter från intresse- och företagorganisationer deltog i projekten.¹¹²

¹⁰⁹ Nutek (2005-12-31), *Slutredovisning 2005 till Östersjösekreteriatet på UD*, s. 12.

¹¹⁰ Statskontoret (2006:8), *Östersjömiljard 2 – en slututvärdering*, s. 46–47.

¹¹¹ Regeringsbeslut 2002-06-27, dnr N2002/2991/RUT.

¹¹² Nutek, *LNU-programmet – Lokal näringslivsutveckling 2002-2004*, s. 40.

Programmet hade ingen uttalad inriktning mot kvinnor eller personer med utländsk bakgrund. Inom ramen för programmet beviljades totalt 21,5 miljoner kronor för 24 projekt. Bland dessa projekt tilldelades Norrköpings kommun knappt en miljon kronor för att driva integrationsfrågor i tillväxtarbetet.¹¹³

REG-IT

Regeringen gav 2002 Nutek i uppdrag att genomföra ett program för att öka användningen av informationsteknik i företag inom stödområde A.¹¹⁴ Programmet skulle omfatta 50 miljoner kronor från utgiftsområdet för den regionala utvecklingspolitiken mellan åren 2002 och 2004.¹¹⁵

Programmet var en fortsättning på det tidigare programmet IT.SME och syftade till att ge företag ökade möjligheter att växa genom användningen av informationsteknik. Detta skulle man göra genom kompetensutveckling och olika pilotprojekt. Bidrag kunde sökas av offentliga institutioner (t.ex. kommuner, Almi-bolag och länsstyrelser), intresse- och branschorganisationer, universitet och högskolor samt företag i samverkan. Nutek skulle prioritera projekt inom områdena turism, elektroniska affärer samt tillämpning av ny teknik.¹¹⁶ I Nuteks interna styrdokument för programmet står också att projekten skulle bedömas utifrån hur de främjade hållbar tillväxt.¹¹⁷

Inom programmet fördelades 41,5 miljoner kronor till 66 olika projekt. Totalt deltog 3 680 företag.¹¹⁸ Det finns dock inga uppgifter om i vilken utsträckning man i programmet nådde kvinnor eller personer med utländsk bakgrund. Det förs heller inget resonemang om hur programmet har främjat hållbar tillväxt.

Visanu

Regeringen gav 2002 Nutek, Vinnova och Delegationen för utländska investeringar i Sverige (ISA) i uppdrag att genomföra ett program för utveckling av innovationssystem och kluster. Initiativet till programmet kom dock ursprungligen från de tre myndigheterna.¹¹⁹ Programmet skulle omfatta 70 miljoner kronor under perioden 2002–2004. Medlen disponerades av

¹¹³ Nutek, *LNU-programmet – Lokal näringslivsutveckling 2002–2004*, s. 17–19.

¹¹⁴ Stödområde A avser kommuner framför allt i Norrlands inland. Se förordning (1999:1382) om stödområden för vissa regionala företagsstöd.

¹¹⁵ Regeringsbeslut 2002-01-31, dnr N2002/1124/RP.

¹¹⁶ Nutek 2003-09-25, *Programmet REG-IT*, s. 4–5.

¹¹⁷ Nutek 2003-09-25, *Programmet REG-IT*, s. 5.

¹¹⁸ Nutek 2005-10-31, *Programmet REG-IT Slutrapport*, s.13–14.

¹¹⁹ Nutek 2005-07-26, *Det nationella programmet för utveckling av innovationssystem och kluster – Slutrapport 6 juli 2005*, s. 24.

Nutek och togs från utgiftsområdet för den regionala utvecklingspolitiken (anslag 37:1). Nutek, Vinnova och ISA fördelade medel till insatser i samverkan.¹²⁰

Regeringen skrev i beslutet att programmet skulle bidra till en hållbar tillväxt ur såväl ekonomiska, sociala som ekologiska aspekter. Detta skulle även omfatta regeringens jämställdhets- och mångfaldsperspektiv. Nutek, Vinnova och ISA skulle ta fram en strategi för att inrikta programmet mot hållbar tillväxt.¹²¹

Programmet var framför allt inriktat mot att ta fram metoder för att arbeta med kluster och innovationssystem. Målen för programmet var bl.a. att de deltagande aktörerna skulle utveckla ”kunskap och kompetens kring innovationssystem- och klusterprocesser”.¹²² Målgruppen var nätverk med företag och offentliga aktörer som länsstyrelsen och högskolan. Vilka initiativ som skulle ingå i programmet avgjordes av de tre myndigheterna i samråd med partnerskapen inom de regionala tillväxtprogrammen. Sammanlagt fördelades 26 miljoner kronor i stöd till 33 olika klusterinitiativ. I respektive kluster användes stödet till att finansiera personer som kunde hålla ihop nätverket samt finansiera tiden de inblandade lade på samverkansaktiviteter.¹²³

Sammanlagt deltog 1 126 små och stora företag i denna verksamhet. Det framgår inte hur många av företagen som drevs av kvinnor respektive personer med utländsk bakgrund. En tredjedel av stödet till de olika klusterinitiativen fördelades dock till företag inom den traditionella tillverkningsindustrin där andelen kvinnor och företagare med utländsk bakgrund kan förväntas vara relativt liten.¹²⁴

För att få ett mer breddat deltagande hade emellertid 6 av de 33 klusterinitiativen särskilt valts ut för att de representerade mer otraditionella branscher, t.ex. upplevelseindustrin. Under programmets gång avdelades också 1 miljon kronor för klusterinitiativ som ville arbeta med jämställdhet. Fem initiativ delade på 750 000 kronor för detta arbete. Två av initiativen avbröt emellertid sin jämställdhetsatsning efter halva tiden. Dessutom genomfördes seminarier och erfarenhetsutbyten om jämställdhetsfrågor.

Initiativens arbete med jämställdhet och mångfald har också följts upp. Av samtliga 33 initiativ hade 40 procent tagit upp jämställdhetsarbete i sina handlingsplaner och 12 procent hade tagit upp mångfaldsarbete.¹²⁵ Pro-

¹²⁰ Regeringsbeslut 2002-09-12, dnr N2002/85/RUT.

¹²¹ Regeringsbeslut 2002-09-12, dnr N2002/85/RUT.

¹²² Nutek 2005-07-26, *Det nationella programmet för utveckling av innovationssystem och kluster – Slutrapport 6 juli 2005*, s. 25.

¹²³ Nutek 2005-07-06, *Visanu slutrapport 6 juli 2005*, s. 36 och 81.

¹²⁴ Nutek (040923), *Hur har Visanu arbetat med jämställdhetsfrågan?*, s. 3–4.

¹²⁵ Nutek 2005-07-06, *Visanu slutrapport 6 juli 2005*, s. 43.

grammet resulterade också i att man tog fram metoder för att arbeta med jämställdhet och olikhetsfrågor i kluster.¹²⁶

Programmet Visanu kritiserades i en motion 2004/05 från Miljöpartiet (2004/05:N201). Motionären menade att de företag som gynnades framför allt sysselsatte män som företagare eller arbetskraft. Tjänstenäringar som turism och hälsovård hade enligt motionären inte fått del av dessa medel. Nutek skriver i en avrapportering av programmet att detta delvis beror på ett samhällsligt strukturproblem. Det faktum att man i första hand vänt sig till näringslivet i den privata sektorn har inneburit att män i högre grad än kvinnor får del av medlen, eftersom kvinnor oftare arbetar inom den offentliga sektorn.¹²⁷

Nutek medger att man inte fullt ut lyckats integrera jämställdhetsperspektivet, men att man inom programmet ändå haft en uttalad ambition att hantera frågan.¹²⁸ En av de många aspekter som skulle beaktas gällde hållbar tillväxt, där jämställdhet i sin tur är en av flera aspekter. Nutek skriver vidare att man redan från början borde ha skrivit programmet ur ett tydligare jämställdhetsperspektiv.¹²⁹

Träklusterprogrammet

Regeringen gav 2002 Nutek i uppdrag att genomföra ett program för utveckling av det nationella träklustret. Programmet skulle omfatta 20 miljoner kronor från anslaget för allmänna regionalpolitiska åtgärder (33:1) under perioden 2002–2004. I beslutet skriver regeringen att programmet skulle bidra till en hållbar tillväxt. Det omfattade enligt regeringen även ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv.¹³⁰

Genom programmet stödde Nutek samarbetsprojekt mellan olika företag inom trämanufakturbranschen. Företagen som deltog var ofta relativt små och bestod av t.ex. snickerier, möbeltillverkare och trähustillverkare. Större företag inom massa- och pappersindustrin omfattades exempelvis inte av programmet. Projekten gick ut på att få mindre företag att samverka i nätverk för att stärka sin konkurrenskraft. Delvis på grund av budgetens storlek beslöt Nutek att satsa på ett fåtal projekt. Sammanlagt fick tio projekt stöd inom ramen för programmet.¹³¹

¹²⁶ Se t.ex. Nutek (Rapport 2004:3) *Olikhet som drivkraft* samt Nutek (Rapport 2005:13) *Jämställdhet som drivkraft*.

¹²⁷ Nutek 2004-09-23, *Hur har Visanu arbetat med jämställdhetsfrågan?*, s. 4.

¹²⁸ Nutek 2004-09-23, *Hur har Visanu arbetat med jämställdhetsfrågan?*, s. 6.

¹²⁹ Nutek 2004-09-23, *Hur har Visanu arbetat med jämställdhetsfrågan?*

¹³⁰ Regeringsbeslut 2002-09-12 (N2002/2521/ESB) samt 2002-11-21 (N2002/10748/RUT).

¹³¹ Nutek 2005-06-15, *Slutrapport Träklusterprogrammet 2002–2005*, s. 12.

I programplanen skriver Nutek att vissa horisontella aspekter skulle beaktas i projekten. Dessa aspekter var systemsyn, bred förankring, hållbar utveckling, jämställdhet, samspel med strukturfonderna, kunskapsspridning och lärande. Mångfald nämndes således inte som ett av de horisontella målen.¹³² Andelen kvinnor och personer med utländsk bakgrund bedömdes vara mycket liten inom den beslutade inriktningen.¹³³

I avrapporteringen av programmet konstaterar Nutek att programmet varit lyckat i den meningen att många av de deltagande företagen fått en ökad försäljning.¹³⁴ Däremot fördes ingen diskussion om jämställdhet eller mångfald.

I tre av de tio projekten fanns kvinnor som projektledare eller på ledande positioner i de deltagande företagen. Sammanlagt var uppskattningsvis 9 av 71 deltagande företagare kvinnor (dvs. 13 procent). Ett av de initiativ som stöddes var ett nätverk med uteslutande kvinnliga företagare. Däremot fanns inga företagare med utomnordisk bakgrund med i programmet.¹³⁵

Pågående program våren 2007

Kooperativt företagande

Nutek har regeringens uppdrag att fördela statsbidrag till lokala kooperativa utvecklingscentrum. Liknande finansiering har funnits ända sedan 1984. Det finns i dag 25 lokala kooperativa utvecklingscentrum runt om i landet. Deras huvudsakliga uppgift är rådgivning till personer som tänker starta och driva kooperativa företag eller företag inom den s.k. sociala ekonomin. Centruren informerar också om kooperativt företagande för att främja utbredningen av den kooperativa företagsformen. Förutom statsbidrag finansieras de lokala kooperativa utvecklingscentrumen av t.ex. kommuner, landsting, länsstyrelser, bidrag från EU samt från den egna försäljningen av tjänster.

I regleringsbrevet för 2006 skrev regeringen att Nutek borde använda 35 miljoner kronor för att främja kooperativt och socialt företagande. För 2007 har regeringen dock inte angett någon summa, utan beloppet ska avgöras av Nutek. Statsbidragen finansieras från anslaget för näringslivsutveckling (38:2).

¹³² Nutek 2002-06-10, Förslag till insatsområdet trä inom ett nationellt program för utveckling av innovationssystem och kluster, s. 13–14.

¹³³ Uppgifter från Nutek 2007-02-14.

¹³⁴ Nutek 2005-06-15, *Slutrapport Träklusterprogrammet 2002–2005*, s. 15.

¹³⁵ Uppgifter från Nutek 2007-02-14.

Regeringen reglerar hur statsbidragen ska fördelas genom en särskild förordning.¹³⁶ I denna förordning står att syftet med statsbidraget är att säkerställa att det finns kooperativa utvecklingscentrum i hela landet (1 §). Det finns ingen uttalad ambition att särskilt nå kvinnor eller personer med utländsk bakgrund.

Statsbidraget till de lokala kooperativa utvecklingscentrumen betalas ut i form av dels ett grundbidrag som delvis baseras på folkmängden i centrumets upptagningsområde, dels särskilda medel för kompetensutveckling och projekt. Medel av den senare typen kan också lämnas till centrumens samarbetsorganisation, Föreningen Kooperativ Utveckling (FKU).¹³⁷

De kooperativa utvecklingscentrumen åiterrapporterar varje år sin verksamhet till Nutek. Åiterrapporteringen består av uppgifter om bl.a. antalet rådgivningstillfällen och antal företag man varit med och startat. Under 2005 medverkade de kooperativa utvecklingscentrumen i starten av 359 företag. Dessa hade totalt 4 585 medlemmar varav 2 130 var kvinnor. Av företagens 622 årsanställda (inklusive ägarna) var 341 kvinnor. Det ger en andel kvinnor på 54,8 procent.¹³⁸

Däremot följer Nutek inte upp hur man nått personer med utländsk bakgrund. Anledningen är svårigheterna att i den enskilda situationen avgöra vem som ska klassas som person med utländsk bakgrund.¹³⁹ I åiterrapporteringen till Nutek redovisar centrumen om man arbetar med projekt som stimulerar miljö, jämställdhet och etnisk mångfald. Samtliga centrum svarade för 2005 ja på frågan om man arbetar med dessa områden.¹⁴⁰ Utifrån detta konstaterar regeringen i budgetpropositionen för 2007 att de kooperativa utvecklingscentrumen fäster stor vikt vid miljöhänsyn, jämställdhet och etnisk mångfald.¹⁴¹

I en utvärdering av statsbidraget 2003 konstaterade Nutek att personer med bakgrund i andra kulturer än den svenska i ökad utsträckning efterfrågade centrumens tjänster. Dessutom konstaterades att jämställdhet var en av de kooperativa grundsatserna och att det därför var naturligt för utvecklingscentrumen att arbeta för jämställdhet.¹⁴²

¹³⁶ Förordning (2001:1194) om statsbidrag till kooperativ utveckling, m.m. Nutek har ytterligare konkretiserat reglerna för utbetalning i en föreskrift (NUTFS 2006:1).

¹³⁷ NUTFS 2006:1, 5 §.

¹³⁸ Uppgifter från Nutek 2007-03-27.

¹³⁹ Uppgifter från Nutek 2007-04-26.

¹⁴⁰ Uppgifter från Nutek 2007-03-27.

¹⁴¹ Prop. 2006/07:1, Uo24, s. 31.

¹⁴² Nutek R2003:16, *Utvärdering av statsbidraget till Lokala Kooperativa Utvecklingscentrum*.

Startprogrammen

Genom ett avtal mellan Nutek och Sida övertog Nutek 2002 ansvaret för programmen StartÖst och StartSyd. Sida finansierar dock programmen och behåller det ekonomiska redovisningsansvaret gentemot Utrikesdepartementet. Däremot sköter Nutek genomförandet av programmen i samverkan med de regionala Almi-bolagen i Västra Götaland och Örebro.¹⁴³

Startprogrammen är framför allt ett biståndspolitiskt instrument där svenska företag ses som medel för att uppnå biståndspolitiska mål. Inom ramen för programmen ges lån till svenska företag för att underlätta deras etablering i de länder där Sida bedriver utvecklingsarbete. Lånen är s.k. avskrivningslån som avskrivs efter en viss period. På detta sätt ska de svenska företagen bidra till att utveckla ekonomin i Sidas samarbetsländer. Inom StartSyd beviljas lån för etablering i länder i Afrika, Asien och Latinamerika. Inom StartÖst beviljas lån för etablering i Ryssland och de f.d. sovjetrepublikerna samt länder inom f.d. Jugoslavien.

Prioriteringen av vilka företag som ska få lån görs således efter vilken satsning som ger störst biståndseffekter. För att ett företag ska få lån krävs att det är ett relativt väletablerat företag med god ekonomi och ambitioner att expandera. Företaget ska dock inte ha mer än 250 anställda.

Det genomsnittliga lånebeloppet till ett företag är 750 000 kronor och för 2007 är sammanlagt 23 miljoner kronor avsatta för Startprogrammen. Sedan Nutek tog över ansvaret 2002 har man beviljat 340 lån. Det finns dock inga uppgifter om i vilken utsträckning lånen har tillfallit kvinnliga företagare eller företagare med utländsk bakgrund.¹⁴⁴

Miljödriven näringslivsutveckling

Från och med 2003 övergick Nuteks tidigare program för miljödriven affärsutveckling i ett program för miljödriven näringslivsutveckling. Regeringen skrev i regleringsbrev för 2004–2006 att Nutek varje år fick avsätta 10 miljoner kronor för miljödriven näringslivsutveckling. Nutek planerar att programmet ska fortsätta fram till 2008.

Det föregående programmet för miljödriven affärsutveckling var inriktat mot utveckling av miljöanpassade varor och tjänster i små och medelstora företag. Med miljödriven näringslivsutveckling började Nutek ett mer övergripande arbete för att miljöanpassade varor och tjänster ska utgöra en stor och växande del av marknaden. Nutek har därför finansierat drygt 40 pilot-

¹⁴³ Överenskommelse mellan Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida) och Verket för näringslivsutveckling (Nutek) 2002-01-30.

¹⁴⁴ Uppgifter från Nutek 2007-02-22.

projekt, genomfört olika analyser och dessutom finansierat ett antal produktutvecklingsprojekt i olika företag.¹⁴⁵

Inom ramen för programmet har Nutek varit med och bildat Sveriges miljöteknikråd (SWENTEC). Regeringen beslutade i april 2005 att inrätta rådet som placerades vid Chalmers tekniska högskola i Göteborg.¹⁴⁶ Nutek är dock värmyndighet för rådet och kanaliserar rådets årliga anslag på 10 miljoner kronor. Rådets verksamhet styrs av skrivningar i Nuteks instruktion.¹⁴⁷ Enligt instruktionen ska rådet utveckla och stärka nätverk inom området miljöteknik samt sprida kunskap. Rådet ska dessutom informera och stödja regeringen i frågor om miljöteknik.

Kreditgarantiföreningar

Regeringen har i regleringsbrevet givit Nutek i uppdrag att stödja kreditgarantiföreningar, dvs. organisationer där medlemmarna går samman för att gemensamt skapa säkerheter för medlemmarnas banklån. Under perioden 2005–2007 avsätter Nutek 5 miljoner kronor årligen för detta stöd. Finansieringen hämtas från det näringspolitiska anslaget (38:2).

I regleringsbrevet för 2005 och 2006 specificerade regeringen att stödet skulle användas till utveckling och drift av enskilda kreditgarantiföreningar samt samordning och utveckling av kreditgarantiverksamheten i Sverige. Stödet skulle inte användas som ett insatskapital i föreningarna. Från och med 2007 lämnar regeringen dock inga anvisningar om hur stödet ska användas.

Nutek fördelar stödet till olika projekt baserat på de inkomna ansökningarna. Man stöder på detta sätt 18 föreningar samt en samordnande nationell förening. De 5 miljonerna ska också finansiera en utvärdering av satsningen. Programmet omfattar således relativt lite pengar.

Varken regeringen eller Nutek har uttryckt någon inriktning mot kvinnor eller personer med utländsk bakgrund. Programmet har i stället inriktats mot att utveckla dessa kreditgarantiföreningar som i många fall fortfarande försöker finna sina former.¹⁴⁸

Nationellt entreprenörskapsprogram

Regeringen gav i december 2004 Nutek i uppdrag att genomföra ett andra nationellt entreprenörskapsprogram. Programmet ska löpa mellan 2005 och

¹⁴⁵ Nutek 2006-04-29, *Redovisning av Nuteks arbete med miljödriven affärs- och näringslivsutveckling 2001–2006*, s.12f.

¹⁴⁶ Beslutet att inrätta rådet föregicks av en utredning, SOU 2004:84.

¹⁴⁷ 18–23 § förordning (2000:1178) med instruktion för Verket för näringslivsutveckling.

¹⁴⁸ Uppgifter från Nutek 2007-03-01.

2007 och finansieras från det näringspolitiska anslaget (38:2).¹⁴⁹ I regleringsbrevet för 2005 skrev regeringen att Nutek under 2005 borde använda 49 miljoner kronor för programmet och för 2006 var summan 40 miljoner kronor. I regleringsbrevet för 2007 finns inget belopp angivet.

I beslutet skrev regeringen att programmet skulle syfta till att öka intresset för och kunskaperna om entreprenörskap i grund- och gymnasieskolan samt i högskolan. Dessutom skulle programmet bidra till ökad kompetens hos studie- och yrkesvägledare samt rådgivare och näringslivsutvecklare. Det står ingenting i regeringsbeslutet om att inrikta programmet mot vissa prioriterade grupper.

Nutek föreslog ursprungligen ett program på tio år. Verket skriver i sin programplan att de tre år som regeringen beslutat om är alltför kort tid för att uppnå de önskvärda resultaten.¹⁵⁰ Som mål för det treåriga programmet arbetar Nutek därför med ambitionen att ta fram en nationell strategi för hur arbetet med entreprenörskap ska genomföras. En indikation på att strategin fått genomslag är att "företagsfrämjande aktörer tillgodoser blivande företagares och befintliga företagares behov av information och rådgivning oavsett ålder, kön, etnisk bakgrund, val av bransch, företagets juridiska form eller geografiska belägenhet".¹⁵¹

I sin programplan skriver Nutek vidare att man ska arbeta med ett genus- och mångfaldsperspektiv för att nå ut till alla oavsett kön och bakgrund. Dessutom skriver man att programmet vid behov kommer att innehålla särskilda insatser för att främja kvinnors och invandrares företagande samt företagande inom den sociala ekonomin.¹⁵² Entreprenörskapsprogrammet ska enligt Nuteks plan bestå av tre delprogram: ett som inriktas mot grund- och gymnasieskola, ett för högskola och universitet samt ett för rådgivare och affärsutvecklare. I delprogrammet som inriktas mot rådgivare och affärsutvecklare planerar Nutek att vidareutveckla det arbete som man bedrivit under många år inom verksamhetsområdet att främja kvinnors och invandrares företagande samt kooperativt företagande och företagande inom social ekonomi. Ett viktigt område ska enligt Nutek här vara företagande inom offentligt finansierad och styrd verksamhet.¹⁵³

Produktutveckling i små företag

Regeringen gav i oktober 2004 Nutek uppdraget att främja produktutveckling i små företag. Uppdragen skulle genomföras under 2005 och finansieras

¹⁴⁹ Regeringsbeslut 2004-12-09 (N2004/9043/NL, N2004/3569/NL, N2002/10582/NL).

¹⁵⁰ Nutek, *Projektplan Entreprenörskapsprogram 2005–2007*, dnr 012-2004-4086, s. 7.

¹⁵¹ Nutek, *Projektplan Entreprenörskapsprogram 2005–2007*, dnr 012-2004-4086, s. 8–9.

¹⁵² Nutek, *Projektplan Entreprenörskapsprogram 2005–2007*, dnr 012-2004-4086, s. 13.

¹⁵³ Nutek, *Projektplan Entreprenörskapsprogram 2005–2007*, dnr 012-2004-4086, s. 21.

med medel från näringslivsanslaget (38:2).¹⁵⁴ I regleringsbrevet för 2005 angav regeringen att Nutek borde använda 30 miljoner kronor för insatsen.

I samband med att programmet initierades ansåg Nutek att insatsen borde bli ett allmänt företagsutvecklande stöd. Regeringen delade inte Nuteks uppfattning och beslutade om en tidsbegränsad insats under 2005.¹⁵⁵ I regleringsbrevet för 2006 och 2007 har regeringen emellertid beslutat om förlängning av stödet. Programmet planeras således för ett år i taget beroende på om regeringen beslutar om förlängning. Hittills har Nutek använt 184 miljoner kronor för programmet.¹⁵⁶

Nutek har beslutat att pengarna ska gå till produktutvecklingsinsatser av varor och tjänster hos företag som har upp till 100 anställda.¹⁵⁷ Bidrag kan sökas av enskilda företag som vill utveckla en ny produkt i form av en vara eller tjänst. För att få stödet krävs att det ansökande företaget avsätter lika mycket pengar som summan av det statliga bidraget, vilket kan variera mellan 40 000 och 500 000 kronor.

Stödet hanteras med hjälp av 20 s.k. partnerskap varav 14 har ett regionalt Almi-bolag som ansvarig organisation. I ytterligare 5 medverkar Almi som partner. För varje partnerskap anslår Nutek en viss budget. Partnerskapen tar emot ansökningar från företagen och rekommenderar Nutek att bevilja eller avslå stöd. Det formella beslutet ligger på Nutek medan partnerskapen sköter kontakterna med företagen. Ansökningar och beviljanden görs löpande över året. Det har också varit stor efterfrågan på stödet, vilket inneburit att potten för vissa partnerskap tagit slut tidigt under året.

Som ett av fyra mål för programmet skriver Nutek i projektplanen att såväl kvinnliga som manliga företagare, med svensk eller utländsk härkomst, ska ta del av programmet. Detta ska också mätas med hjälp av Nuteks administrativa system.¹⁵⁸

För 2005–2007 har Nutek också använt medel från anslagsposten för kvinnors och invandrares företagande för att särskilt stimulera dessa grupper deltagande i programmet. Under 2005 och 2006 avsattes 4 miljoner kronor årligen för detta syfte. Under 2007 avsattes 8 miljoner kronor som endast fick användas för kvinnor. Dessa medel har hanterats vid sidan av de regionala partnerskapens budget och utgjort ett särskilt incitament för part-

¹⁵⁴ Regeringsbeslut 2004-10-21, dnr N2004/6470/NL.

¹⁵⁵ Regeringsbeslut 2004-10-21, dnr N2004/6470/NL.

¹⁵⁶ Regeringen skrev i regeringsbeslutet 2004 och i regleringsbrevet för 2006 att Nutek borde använda 30 respektive 27 miljoner kronor för stödet. Nutek har emellertid valt att använda mer pengar från anslagen för näringslivsutveckling och regional utveckling för programmet. För 2005 användes 60 miljoner kronor, 2006 användes 61 miljoner kronor och 2007 räknar Nutek med att använda 63 miljoner kronor. (Uppgifter från Nutek 2007-02-27.)

¹⁵⁷ Nutek 2006-09-22, *Projektplan Produktutveckling i små företag – av varor och tjänster*, s. 5.

¹⁵⁸ Nutek 2006-09-22, *Projektplan Produktutveckling i små företag – av varor och tjänster*, s. 6.

nerskapen att aktivt söka efter företag som drivs av kvinnor eller personer med utländsk bakgrund.

Nutek följer årligen upp programmet utifrån ett antal indikatorer, bl.a. i vilken utsträckning man når kvinnor och personer med utomnordisk bakgrund.

Tabell 6: Vissa resultat för programmet Produktutveckling i små företag

	2005	2006
Andel kvinnor med nordisk bakgrund	12 %	15 %
Andel kvinnor med utomnordisk bakgrund	1 %	1 %
Andel män med utomnordisk bakgrund	4 %	4 %

Källa: Uppgifter från Nutek 2007-02-12.

Den relativt låga andelen kvinnor och personer med utomnordisk bakgrund samvarierar med en låg andel deltagande tjänsteföretag. Mellan åren 2005 och 2006 ökade andelen deltagande tjänsteföretag från 28 till 37 procent efter en informationssatsning från Nuteks sida. Samtidigt ökade också andelen kvinnor i programmet.¹⁵⁹

Ägarskiften i små företag

Regeringen gav i december 2004 Nutek i uppdrag att genomföra ett nationellt program för att underlätta ägarskiften i småföretag. Programmet skulle löpa mellan 2005 och 2007 och finansieras med medel från näringslivsanslaget (38:2). Regeringen meddelade att man årligen skulle avsätta medel för programmet i Nuteks regleringsbrev.¹⁶⁰ Nutek har budgeterat 13,7 miljoner kronor för programmet.¹⁶¹

Regeringen skriver i beslutet att målgruppen för programmet är ägarledda företag som inom de närmaste åren kan bedömas stå inför ett generationsskifte samt potentiella köpare som vill driva företag. Nutek har definierat målgrupperna som företagare över 50 år samt potentiella köpare med speciellt fokus på unga.¹⁶²

Ett viktigt syfte med programmet var enligt regeringen att samordna och koordinera de insatser som redan genomförs av olika aktörer. På så sätt ville man säkerställa att så stor del av målgruppen som möjligt nås av insatser samt undvika dubbelarbete.¹⁶³ Programmet bygger på att en aktör i varje region tar på sig ett samordningsansvar. I projektdefinitionen skriver Nutek att Almis regionala bolag bör ha ett sådant samordningsansvar.¹⁶⁴

¹⁵⁹ Uppgifter från Nutek 2007-02-12.

¹⁶⁰ Regeringsbeslut 2004-12-09 (N2004/7407/NL).

¹⁶¹ Nutek, *Projektdefinition Ägarskiftesprogrammet*, s. 8.

¹⁶² Nutek, *Projektdefinition Ägarskiftesprogrammet*, s. 2.

¹⁶³ Regeringsbeslut 2004-12-09 (N2004/7407/NL).

¹⁶⁴ Nutek, *Projektdefinition Ägarskiftesprogrammet*, s. 2 och 7.

Svensk-norskt näringslivssamarbete

Svensk-Norsk Industrifond inrättades år 1981 genom ett avtal mellan de svenska och norska regeringarna.¹⁶⁵ Fonden skulle främja svensk-norskt industriellt samarbete genom stöd till tekniskt utvecklingssamarbete mellan svenska och norska företag. Svenska staten har bidragit med 200 miljoner kronor och norska staten med 50 miljoner kronor som stiftelsekapital.¹⁶⁶

Sveriges och Norges regeringar enades 2004 om att avveckla fonden. De omkring 60 miljoner kronor som fanns kvar i fonden skulle tillfalla de båda regeringarna, där Sverige skulle få 80 procent av den kvarvarande summan. Vidare enades regeringarna om att inrätta ett program för stöd till ett mer allmänt svensk-norskt industriellt samarbete. Ett program inleddes för att fördela den avvecklade fondens medel som projektmedel till samarbetsprojekt mellan svenska och norska små och mellanstora företag. Nutek fick uppgiften att genomföra programmet från den svenska sidan.¹⁶⁷

Programmet inleddes 2005 och pågår till 2010. Sammanlagt har Nutek 50 miljoner kronor att fördela som bidrag.¹⁶⁸ Nutek skriver att syftet med programmet är att främja en hållbar ekonomisk tillväxt genom att stimulera nyföretagande och tillväxt i små företag. Både svenska och norska företag ska ingå i samtliga projekt. Programmet ska pågå i minst fem år, men efter det upphör programmet automatiskt när pengarna är slut.¹⁶⁹

Målgruppen för insatserna är små och medelstora företag i Sverige och Norge samt forskningsinstitut och kompetenscentrum som är inriktade på att främja innovation och kompetensnivån hos företag.¹⁷⁰ Varken i regeringens beslut eller Nuteks projektdefinition sägs någonting om kvinnors eller invandras företagande.

Regionalt klusterprogram

Programmet för regionala kluster är det enda programmet som omfattas av denna granskning som helt initierats av Nutek. Delvis är programmet ett resultat av programmet Visanu.¹⁷¹ Nutek skriver att programmet ska pågå mellan 2005 och 2010 och kosta totalt 70 miljoner kronor.¹⁷² Programmet genomförs inom ramen för den regionala utvecklingspolitiken. Det över-

¹⁶⁵ Prop. 1980/81:189, bet. NU 1980/81:65.

¹⁶⁶ Bet. 2004/05:NU6, s. 5.

¹⁶⁷ Regeringsbeslut 2005-03-03, N2005/1107/NL och N2003/8521/NL. Se även riksdagsbeslut prop. 2003/04:139, bet. 2004/05:NU6, rskr. 2004/05:27.

¹⁶⁸ Uppgifter från Nutek 2007-02-28.

¹⁶⁹ Nutek 2005-11-20, *Programmet SNSS*, s. 4.

¹⁷⁰ Nutek 2005-11-20, *Programmet SNSS*, s. 6.

¹⁷¹ Uppgifter från Nutek 2006-10-25.

¹⁷² Nutek 2005-10-31, *Programdefinition/plan – Nuteks regionala klusterprogram*, s. 37.

gripande målet med programmet är således att åstadkomma hållbar tillväxt genom att stödja olika klusterinitiativ.¹⁷³

Nutek skriver i sin programdefinition att programmet ska utveckla kunskaper och metoder om klusterinitiativ samt finansiera företagsdrivna regionala klusterinitiativ. Myndighetens definition av kluster är en geografiskt avgränsad koncentration av företag och aktörer med ett ömsesidigt beroende av och påverkan på varandra. Genom ett kluster kan små och medelstora företag samverka med varandra för att på så sätt utvecklas.¹⁷⁴

Nutek skriver att få klusterinitiativ i de tidigare satsningarna (som t.ex. Visanu) har uppmärksammat jämställdhet. I det regionala klusterprogrammet ska därför de initiativ som stöds "analysera hur jämställdheten påverkar utvecklingen i klustret som helhet och konkurrenskraften för berörda företag samt regioner".¹⁷⁵ Dessutom skriver Nutek att man vill stimulera förnyelse genom kluster. Genom att arbeta med olika kontakter mellan branscher och sektorer vill man skapa möjligheter för att nå både kvinno- och mansdominerade branscher.¹⁷⁶

Handlingskraft med IT

Regeringen gav 2005 Nutek i uppdrag att administrera ett ekonomiskt stöd för kompetensutveckling inom IT för små och medelstora företag. Stödet ska löpa under 2005–2009 och omfatta 30 miljoner kronor från utgiftsområde 22 (Kommunikationer).¹⁷⁷

Programmet är en fortsättning på de tidigare IT-satsningarna IT.SME och REG-IT. Stödet riktar sig till små och medelstora företag i samarbete. Syftet är att öka affärsmöjligheterna och stärka konkurrenskraften hos små och medelstora företag genom användningen av IT. Företag i samverkan inbjuds att söka stöd. Projektmedel kan sökas för kompetensutveckling som t.ex. utbildningar och konsultinsatser.¹⁷⁸ Förutom projektstödet ska Nutek utveckla en webbtjänst för kompetensutveckling i anknytning till den redan existerande Företagarguiden.¹⁷⁹

Ett antal kriterier ligger till grund för urvalet av vilka projekt som ska få stöd. Som ett av sex kriterier skriver Nutek att "projekt som innehåller insatser för att främja jämställdhet, hållbarhetsaspekter och etnisk mångfald" ska

¹⁷³ Nutek 2005-10-31, *Programdefinition/plan – Nuteks regionala klusterprogram*, s. 26.

¹⁷⁴ Nutek 2005-10-31, *Programdefinition/plan – Nuteks regionala klusterprogram*, s. 15.

¹⁷⁵ Nutek 2005-10-31, *Programdefinition/plan – Nuteks regionala klusterprogram*, s. 20.

¹⁷⁶ Nutek 2005-10-31, *Programdefinition/plan – Nuteks regionala klusterprogram*, s. 30.

¹⁷⁷ Regeringsbeslut 2005-11-24, (N2005/8258/ITFoU).

¹⁷⁸ Nutek 2006-03-24, *Programmet Handlingskraft med IT (HIT)*, s. 4 samt Nuteks hemsida 2007-01-29: <http://www.nutek.se/sb/d/122>.

¹⁷⁹ Nutek 2006-03-24, *Programmet Handlingskraft med IT (HIT)*, s. 5.

prioriteras.¹⁸⁰ I april 2007 beslutade den nya regeringen om förtydliganden för programmet. Regeringen skriver att Nutek i programmets utformning ska göra särskilda ansträngningar för att kvinnor och personer med utländsk bakgrund ska få del av insatserna.

Leverantörer i fordonsindustrin

Regeringen gav 2006 Nutek i uppdrag att genomföra ett utvecklingsprogram för att stödja leverantörer i fordonsindustrin under åren 2006–2010. Programmet är på totalt 76 miljoner kronor och finansieras med medel från anslaget för utvecklingsprogram för ökad konkurrenskraft (38:23) under utgiftsområdet för näringspolitik. I uppdraget ingår också att finna former för hur regionala medel och bidrag från EU:s strukturfonder ska användas för att öka leverantörernas konkurrenskraft och marknadsposition.¹⁸¹

Regeringen motiverar programmet med att det finns omkring 1 200 företag som är leverantörer till fordonsindustrin. Dessa företag har enligt regeringen en stor sysselsättnings- och utvecklingspotential. Samtidigt är många av dem små och utsatta av kraftig konkurrens från olika lågkostnadsländer.¹⁸²

Syftet med programmet är således att stärka fordonsleverantörernas konkurrenskraft genom att stödja företag och företag i samverkan samt att finna former för att öka produktiviteten, höja effektiviteten och förbättra kvaliteten. Som ett av fyra mål har Nutek skrivit att i 5 procent av projekten ska kvinnor ha tagit del av programmet.¹⁸³

Programmet består dels av ett teknikstöd direkt till företag, dels av insatser för kompetensutveckling, inklusive ett mentorprogram, för företagare. I samband med insatser för kompetensutveckling skriver Nutek att ”de erfarenheter och kunskaper samt behov som kvinnor och personer med annan etnisk bakgrund har” särskilt ska tas till vara i programmet. Dessutom skriver Nutek att mentorprogrammet ”kan vara till nytta även på individnivå för kvinnor och invandrare genom att stimulera till nätverksbyggande, mentorstöd etc.”¹⁸⁴

¹⁸⁰ Nutek 2006-03-24, *Programmet Handlingskraft med IT (HIT)*, s. 8.

¹⁸¹ Regeringsbeslut 2006-06-14, (N2006/3379/NL).

¹⁸² Regeringsbeslut 2006-06-14, (N2006/3379/NL).

¹⁸³ Nutek 2006-09-18, *Utvecklingsprogram för leverantörsföretag inom fordonsindustrin*, s. 3.

¹⁸⁴ Nutek 2006-09-18, *Utvecklingsprogram för leverantörsföretag inom fordonsindustrin*, s. 6.

Bilaga 2 – Statistik om Almis lånefinansiering

I denna bilaga redovisas statistik över den lånefinansiering som hanteras av de regionala Almi-bolagen. Almi har på begäran av Riksrevisionen tagit fram uppgifter om hur kvinnor respektive invandrare får del av Almis finansiering. Det har däremot inte varit möjligt att få fram uppgifter om i vilken utsträckning kvinnor och invandrare får avslag på sina låneansökningar. Detta beror på att personer som saknar förutsättningar att få finansiering sällan fullföljer sin ansökan och att det därmed sällan blir ett formellt avslag.

Tabell 7: Antal lån samt utlånat belopp från Almi till företag som till minst 50 procent ägdes av kvinnor 2005

	Antal lån till kvinnor	Andel kvinnor av antal lån	Utlånat belopp till kvinnor (tkr)	Andel utlånat belopp till kvinnor
Blekinge	14	20,9 %	2 560	12,0 %
Dalarna	37	28,2 %	13 430	18,3 %
Gotland	10	33,3 %	3 170	21,7 %
Gävleborg	38	35,8 %	8 975	21,1 %
Halland	28	25,0 %	10 214	19,5 %
Jämtland	19	33,9 %	5 389	19,2 %
Jönköping	39	27,5 %	15 150	25,2 %
Kalmar	30	23,1 %	4 507	12,2 %
Kronoberg	10	11,0 %	2 652	8,5 %
Norrbottnen	10	20,8 %	2 095	10,2 %
Skåne	44	26,3 %	11 075	17,0 %
Stockholm	137	27,6 %	40 180	15,9 %
Sörmland	21	23,3 %	4 418	11,1 %
Uppsala	24	27,0 %	4 054	18,6 %
Värmland	23	27,1 %	2 920	10,0 %
Väst	171	33,0 %	43 915	24,5 %
Västerbotten	32	35,6 %	6 592	18,9 %
Västernorrland	54	34,8 %	7 898	11,1 %
Västmanland	25	25,8 %	5 232	10,5 %
Örebro	12	20,3 %	1 840	9,9 %
Östergötland	30	19,6 %	4 805	12,0 %
Totalt	808	27,7 %	201 070	17,0 %

Källa: Uppgifter från Almi Företagspartner AB.

Tabell 8: Antal lån samt utlånat belopp från Almi till företag som till minst 50 procent ägdes av kvinnor 2006

	Antal lån till kvinnor	Andel kvinnor av antal lån	Utlånat belopp till kvinnor (tkr)	Andel utlånat belopp till kvinnor
Blekinge	20	25,6 %	3 753	18,6 %
Dalarna	53	34,6 %	16 732	22,6 %
Gotland	19	63,3 %	9 708	59,1 %
Gävleborg	26	31,3 %	12 705	29,7 %
Halland	62	39,7 %	12 692	20,9 %
Jämtland	16	29,6 %	3 625	11,8 %
Jönköping	46	34,1 %	12 575	26,7 %
Kalmar	39	32,8 %	8 539	24,5 %
Kronoberg	33	30,0 %	9 060	27,4 %
Norrbottn	27	42,2 %	6 251	30,2 %
Skåne	54	31,6 %	17 129	25,5 %
Stockholm	194	34,1 %	64 806	24,5 %
Sörmland	23	26,1 %	4 755	17,2 %
Uppsala	18	25,7 %	4 067	21,4 %
Värmland	32	35,6 %	11 290	33,8 %
Väst	156	30,2 %	39 637	19,8 %
Västerbotten	25	28,4 %	5 069	19,4 %
Västernorrland	69	34,0 %	11 570	15,8 %
Västmanland	17	27,0 %	4 093	17,1 %
Örebro	12	30,0 %	2 212	17,0 %
Östergötland	56	32,7 %	15 471	23,8 %
Totalt	997	32,7 %	275 738	23,1 %

Källa: Uppgifter från Almi Företagspartner AB.

Tabell 9: Beviljade företagarlån totalt och till företag som till minst hälften ägdes av kvinnor, år 2005

Dotterbolag	Företagarfinansiering totalt (tkr)	Minst 50 % ägt av kvinnor (tkr)	Andel kvinnor
Sörmland	2 960	1 570	53,0 %
Uppsala	5 275	2 690	51,0 %
Västmanland	2 387	1 197	50,1 %
Stockholm	15 478	7 695	49,7 %
Västernorrland	9 835	4 831	49,1 %
Gävleborg	6 328	3 090	48,8 %
Gotland	1 483	720	48,6 %
Dalarna	5 660	2 655	46,9 %
Jämtland	2 825	1 172	41,5 %
Väst	33 335	13 460	40,4 %
Halland	6 490	2 334	36,0 %
Örebro	3 395	1 200	35,3 %
Västerbotten	5 301	1 800	34,0 %
Värmland	5 362	1 720	32,1 %
Skåne	8 180	2 520	30,8 %
Kronoberg	1 619	489	30,2 %
Jönköping	6 884	2 070	30,1 %
Kalmar	9 829	2 659	27,1 %
Östergötland	13 668	3 655	26,7 %
Norrbottn	3 890	1 020	26,2 %
Blekinge	3 888	885	22,8 %
Totalt	154 072	59 432	38,6 %

Källa: Uppgifter från Almi Företagspartner AB.

Tabell 10: Beviljade företagarlån totalt och till företag som till minst hälften ägdes av kvinnor, år 2006

Dotterbolag	Företagarfinansiering totalt (tkr)	Minst 50 % ägt av kvinnor (tkr)	Andel kvinnor
Gotland	1 045	725	69,4 %
Jönköping	5 616	3 555	63,3 %
Kronoberg	3 035	1 860	61,3 %
Norrbottn	4 325	2 295	53,1 %
Halland	7 261	3 802	52,4 %
Stockholm	15 252	7 163	47,0 %
Värmland	6 020	2 730	45,3 %
Västmanland	1 991	876	44,0 %
Dalarna	8 777	3 847	43,8 %
Jämtland	3 314	1 400	42,2 %
Östergötland	11 807	4 966	42,1 %
Västerbotten	4 694	1 969	41,9 %
Väst	29 155	11 872	40,7 %
Sörmland	2 975	1 180	39,7 %
Västernorrland	13 007	5 135	39,5 %
Kalmar	6 643	2 593	39,0 %
Örebro	1 352	509	37,7 %
Skåne	8 079	3 034	37,6 %
Gävleborg	3 918	1 230	31,4 %
Uppsala	3 822	1 140	29,8 %
Blekinge	4 943	1 303	26,4 %
Totalt	147 031	63 184	43,0 %

Källa: Uppgifter från Almi Företagspartner AB.

Tabell 11: Antal lån samt utlånat belopp från Almi till företag som ägdes av personer med utländsk bakgrund 2005

	Antal lån	Andel av antal lån	Utlånat belopp (tkr)	Andel utlånat belopp
Blekinge	8	11,9 %	905	4,2 %
Dalarna	3	2,3 %	6 250	8,5 %
Gotland	4	13,3 %	1 320	9,0 %
Gävleborg	11	10,4 %	2 468	5,8 %
Halland	18	16,1 %	2 637	5,0 %
Jämtland	5	8,9 %	700	2,5 %
Jönköping	16	11,3 %	4 650	7,7 %
Kalmar	6	4,6 %	440	1,2 %
Kronoberg	8	8,8 %	1 805	5,8 %
Norrbottnen	3	6,3 %	850	4,2 %
Skåne	18	10,8 %	4 750	7,3 %
Stockholm	75	15,1 %	19 510	7,7 %
Sörmland	7	7,8 %	1 290	3,3 %
Uppsala	13	14,6 %	2 975	13,7 %
Värmland	5	5,9 %	2 450	8,4 %
Väst	68	13,1 %	11 345	6,3 %
Västerbotten	9	10,0 %	520	1,5 %
Västernorrland	10	6,5 %	550	0,8 %
Västmanland	4	4,1 %	565	1,1 %
Örebro	9	15,3 %	652	3,5 %
Östergötland	34	22,2 %	4 868	12,2 %
Totalt	334	11,5 %	71 500	6,1 %

Källa: Uppgifter från Almi Företagspartner AB.

Tabell 12: Antal lån samt utlånat belopp från Almi till företag som ägdes av personer med utländsk bakgrund 2006

	Antal lån	Andel av antal lån	Utlånat belopp (tkr)	Andel utlånat belopp
Blekinge	10	12,8 %	985	4,9 %
Dalarna	29	19,0 %	6 825	9,2 %
Gotland	0	0 %	0	0 %
Gävleborg	7	8,4 %	1 978	4,6 %
Halland	27	17,3 %	2 750	4,5 %
Jämtland	9	16,7 %	866	2,8 %
Jönköping	14	10,4 %	2 538	5,4 %
Kalmar	14	11,8 %	2 190	6,3 %
Kronoberg	14	12,7 %	1 955	5,9 %
Norrbottn	9	14,1 %	2 130	10,3 %
Skåne	27	15,8 %	5 470	8,1 %
Stockholm	103	18,1 %	31 907	12,1 %
Sörmland	16	18,2 %	4 986	18,0 %
Uppsala	10	14,3 %	1 765	9,3 %
Värmland	8	8,9 %	1 190	3,6 %
Väst	45	8,7 %	6 633	3,3 %
Västerbotten	8	9,1 %	1 670	6,4 %
Västernorrland	37	18,2 %	5 325	7,3 %
Västmanland	5	7,9 %	700	2,9 %
Örebro	6	15,0 %	1 125	8,7 %
Östergötland	37	21,6 %	4 926	7,6 %
Totalt	435	14,3 %	87 914	7,4 %

Källa: Uppgifter från Almi Företagspartner AB.

Bilaga 3 – Statistik om starta eget-bidraget

I denna bilaga presenteras statistik om stödet till start av näringsverksamhet som hanteras av Arbetsmarknadsverket. Bilagan är ett komplement till beskrivningen i kapitel 4. Uppgifterna är hämtade från AMS register samt från ITPS statistik över nyföretagandet 2004 och 2005 (ITPS S2006:005).

Tabell 13: Antal nystartade företag samt antal och andel nya företag som startades med stöd till start av näringsverksamhet 2004 och 2005

	2004			2005		
	Antal nya före- tag	Antal som fått stöd	Andel med stöd	Antal nya före- tag	Antal som fått stöd	Andel med stöd
Stockholms län	13 465	1 099	8,2 %	14 446	992	6,9 %
Uppsala län	1 424	239	16,8 %	1 537	211	13,7 %
Södermanlands län	876	133	15,2 %	1 086	166	15,3 %
Östergötlands län	1 320	291	22,0 %	1 585	267	16,8 %
Jönköpings län	1 016	160	15,7 %	1 121	118	10,5 %
Kronobergs län	576	90	15,6 %	576	71	12,3 %
Kalmar län	643	130	20,2 %	801	161	20,1 %
Gotlands län	235	59	25,1 %	271	60	22,1 %
Blekinge län	459	80	17,4 %	485	85	17,5 %
Skåne län	5 898	1 078	18,3 %	6 241	840	13,5 %
Hallands län	1 104	190	17,2 %	1 254	215	17,1 %
Västra Götalands län	6 507	1 095	16,8 %	7 097	1 079	15,2 %
Värmlands län	810	250	30,9 %	921	231	25,1 %
Örebro län	860	193	22,4 %	955	186	19,5 %
Västmanlands län	910	166	18,2 %	1 045	218	20,9 %
Dalarnas län	968	214	22,1 %	979	233	23,8 %
Gävleborgs län	817	268	32,8 %	985	269	27,3 %
Västernorrlands län	747	360	48,2 %	803	285	35,5 %
Jämtlands län	512	198	38,7 %	584	185	31,7 %
Västerbottens län	804	252	31,3 %	929	254	27,3 %
Norrbottnens län	839	359	42,8 %	877	355	40,5 %
Totalt	40 790	6 904	16,9 %	44 578	6 481	14,5 %

Källa: ITPS S2006:005.

Tabell 14: Andel kvinnor som fått stöd till start av näringsverksamhet

	2004			2005		
	Antal personer som fått stöd	Andel kvinnor som fått stöd	Andel kvinnor bland de arbetslösa	Antal personer som fått stöd	Andel kvinnor som fått stöd	Andel kvinnor bland de arbetslösa
Stockholms län	1 147	36,4 %	45,1 %	939	42,6 %	45,9 %
Uppsala län	290	31,0 %	44,1 %	206	52,9 %	45,7 %
Södermanlands län	229	41,0 %	43,5 %	204	44,1 %	44,6 %
Östergötlands län	430	35,6 %	43,4 %	368	38,9 %	44,9 %
Jönköpings län	199	29,1 %	46,5 %	132	37,1 %	49,0 %
Kronobergs län	115	46,1 %	44,0 %	97	39,2 %	47,3 %
Kalmar län	175	33,7 %	43,5 %	173	39,3 %	46,4 %
Gotlands län	68	36,8 %	45,0 %	68	36,8 %	47,7 %
Blekinge län	120	33,3 %	44,1 %	103	36,9 %	45,8 %
Skåne län	1 333	39,1 %	44,9 %	925	40,5 %	46,9 %
Hallands län	267	39,3 %	46,6 %	253	37,5 %	49,9 %
Västra Götalands län	1 394	33,7 %	44,2 %	1 065	36,9 %	45,9 %
Värmlands län	424	36,3 %	39,0 %	351	39,0 %	42,5 %
Örebro län	343	34,7 %	42,6 %	230	37,8 %	44,9 %
Västmanlands län	360	42,2 %	43,3 %	363	38,8 %	43,8 %
Dalarnas län	331	32,3 %	42,0 %	300	43,0 %	43,4 %
Gävleborgs län	482	35,7 %	41,2 %	393	36,4 %	43,3 %
Västernorrlands län	705	29,9 %	38,7 %	570	35,8 %	41,3 %
Jämtlands län	375	30,9 %	38,5 %	339	38,1 %	40,3 %
Västerbottens län	434	30,6 %	37,8 %	360	37,5 %	40,2 %
Norrbottnens län	605	38,0 %	37,6 %	547	33,8 %	41,6 %

Källa: Uppgifter från AMS 070305.

Tabell 15: Andel utrikesfödda som fått stöd till start av näringsverksamhet

	2004			2005		
	Antal personer som fått stöd	Andel utrikesfödda som fått stöd	Andel utrikesfödda bland de arbetslösa	Antal personer som fått stöd	Andel utrikesfödda som fått stöd	Andel utrikesfödda bland de arbetslösa
Stockholms län	1 147	23,5 %	34,5 %	939	20,8 %	36,4 %
Uppsala län	290	18,6 %	21,9 %	206	20,4 %	22,6 %
Södermanlands län	229	21,0 %	21,8 %	204	16,7 %	22,0 %
Östergötlands län	430	19,8 %	19,8 %	368	16,8 %	20,8 %
Jönköpings län	199	22,6 %	27,1 %	132	28,0 %	27,0 %
Kronobergs län	115	26,1 %	23,8 %	97	22,7 %	24,3 %
Kalmar län	175	15,4 %	12,0 %	173	17,9 %	12,9 %
Gotlands län	68	7,4 %	6,3 %	68	8,8 %	6,4 %
Blekinge län	120	20,0 %	13,9 %	103	18,4 %	14,7 %
Skåne län	1 333	22,0 %	27,2 %	925	24,8 %	27,7 %
Hallands län	267	13,1 %	18,5 %	253	17,4 %	20,0 %
Västra Götalands län	1 394	20,9 %	26,2 %	1 065	23,8 %	27,0 %
Värmlands län	424	14,4 %	11,3 %	351	12,0 %	12,5 %
Örebro län	343	21,3 %	19,8 %	230	17,0 %	21,8 %
Västmanlands län	360	17,8 %	21,7 %	363	27,5 %	22,0 %
Dalarnas län	331	10,3 %	9,3 %	300	7,3 %	9,7 %
Gävleborgs län	482	12,9 %	10,6 %	393	12,2 %	11,1 %
Västernorrlands län	705	12,8 %	9,2 %	570	11,4 %	9,9 %
Jämtlands län	375	9,6 %	7,0 %	339	10,6 %	7,3 %
Västerbottens län	434	9,0 %	9,3 %	360	15,0 %	10,3 %
Norrbottnens län	605	11,9 %	10,9 %	547	11,3 %	11,5 %

Källa: Uppgifter från AMS 070305.

Referenser

FÖRFATTNINGAR

- Förordning (1988:764) om statligt stöd till näringslivet
- Förordning (1994:1100) om statlig finansiering genom ALMI Företagspartner AB och dess dotterbolag
- Förordning (1996:1100) om aktivitetsstöd
- Förordning (1998:1784) om arbetsmarknadspolitiska aktiviteter
- Förordning (1999:1382) om stödområden för vissa regionala företagsstöd
- Förordning (2000:628) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten
- Förordning (2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program
- Förordning (2000:1178) med instruktion för Verket för näringslivsutveckling
- Förordning (2001:1194) om statsbidrag till kooperativ utveckling, m.m.
- Lagen (2003:307) om förbud mot diskriminering
- NUTFS 2006:1

RIKSDAGSTRYCK

- Bet. NU 1980/81:65 över prop. 1980/81:189 om godkännande av avtal mellan Sveriges regering och Norges regering om ekonomiskt samarbete jämte motioner
- Bet. 1997/98:SfU6, *Sverige, framtiden och mångfalden – från invandrapolitik till integrationspolitik*
- Bet. 2001/02:NU1, *Utgiftsområde 24 Näringsliv*
- Bet. 2001/02:NU4, *En politik för tillväxt och livskraft i hela landet*
- Bet. 2004/05:NU1, *Utgiftsområde 24 Näringsliv*
- Bet. 2004/05:NU6, *Avtal mellan Sverige och Norge om vitaliserat näringslivssamarbete*
- Bet. 2004/05:NU9, *Vissa näringspolitiska frågor*
- Bet. 2004/05:FiU21, *Tilläggsbudget 1 för 2005*
- Bet. 2005/06:AU11, *Nya mål i jämställdhetspolitiken*
- Bet. 2005/06:NU13, *Vissa näringspolitiska frågor*
- Bet. 2006/07:NU1, *Utgiftsområde 24 Näringsliv*

- Prop. 1980/81:189 om godkännande av avtal mellan Sveriges regering och Norges regering om ekonomiskt samarbete, särskilt på industri- och energiområdena, m.m.
- Prop. 1997/98:16, *Sverige, framtiden och mångfalden*
– från invandrapolitik till integrationspolitik
- Prop. 2001/02:1, *Budgetproposition för 2002*
- Prop. 2001/02:4, *En politik för tillväxt och livskraft i hela landet*
- Prop. 2003/04:139, *Avtal mellan Sverige och Norge om vitaliserat näringslivssamarbete*
- Prop. 2004/05:1, *Budgetproposition för 2005*
- Prop. 2004/05:100, *2005 års ekonomiska vårproposition*
- Prop. 2005/06:100, *2006 års ekonomiska vårproposition*
- Prop. 2005/06:155, *Makt att forma samhället och sitt eget liv*
– nya mål i jämställdhetspolitiken
- Prop. 2006/07:1, *Budgetproposition för 2007*
- Prop. 2006/07:89, *Ytterligare reformer inom arbetsmarknadspolitiken, m.m.*
- Prop. 2006/07:100, *2007 års ekonomiska vårproposition*

MATERIAL FRÅN REGERINGEN

- Regeringsbeslut 2001-01-25, *Uppdrag att utarbeta och driva ett program för underleverantörer till industrin*
- Regeringsbeslut 2001-03-01 (N2000/10582/NL)
- Regeringsbeslut 2002-01-31 (N2002/1124/RP)
- Regeringsbeslut 2002-06-27 (N2002/2991/RUT)
- Regeringsbeslut 2002-09-12 (N2002/85/RUT)
- Regeringsbeslut 2002-09-12 (N2002/2521/ESB)
- Regeringsbeslut 2002-11-21 (N2002/10748/RUT)
- Regeringsbeslut 2004-10-21 (N2004/6470/NL)
- Regeringsbeslut 2004-12-09 (N2004/9043/NL, N2004/3569/NL, N2002/10582/NL)
- Regeringsbeslut 2005-03-03 (N2005/1107/NL och N2003/8521/NL)
- Regeringsbeslut 2005-11-24 (N2005/8258/ITFoU)
- Regeringskansliet, Näringsdepartementet (2006-04-12), *Information till styrelsen för Almi Företagspartner AB*
- Regeringsbeslut 2006-06-14 (N2006/3379/NL)
- Regeringsbeslut 2007-05-10, *Program för att främja kvinnors företagande*

- Regleringsbrev för budgetåret 2005 avseende Verket för näringslivsutveckling inom utgiftsområde 19 Regional utveckling och 24 Näringsliv (2005-12-15)
- Regleringsbrev för budgetåret 2006 avseende Arbetsmarknadsverket (AMV) och anslag inom utgiftsområde 13 Arbetsmarknad (2006-12-14)

MATERIAL FRÅN MYNDIGHETERNA

- Almi Företagspartner AB (2006-04-24), *Kund 2005*
- Almi Företagspartner AB (2006), *Årsredovisning 2005*
- AMS (Ure 2006:1), *Arbetsmarknadspolitiska program – Årsrapport 2005*
- ITPS (S2006:005), *Nyföretagandet i Sverige 2004 och 2005*
- Integrationsverket (2005), *Statistikrapport 2004 – statistisk uppföljning av Rapport Integration 2003*
- Nutek, *LNU-programmet – Lokal näringslivsutveckling 2002–2004*
- Nutek, *Projektdefinition Ägarskiftesprogrammet*
- Nutek, *Slutrapport Leverantörsprogrammet 2001–2004*
- Nutek (2001-11-20), *Programmet IT.SME Projektdefinition*
- Nutek (2002), *Överenskommelse mellan Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida) och Verket för näringslivsutveckling (Nutek) 02-01-30*
- Nutek (2002-06-10), *Förslag till insatsområdet trä inom ett nationellt program för utveckling av innovationssystem och kluster*
- Nutek (2002-06-17), *Projektplan för Baltic 21 Näringsliv*
- Nutek (2003-09-25), *Programmet REG-IT*
- Nutek (R 2003:16), *Utvärdering av statsbidraget till Lokala Kooperativa Utvecklingscentrum*
- Nutek (R 2004:3), *Olikhet som drivkraft*
- Nutek (2004-06-22), *Slutrapport IT SME*
- Nutek (2004-09-23), *Hur har Visanu arbetat med jämställdhetsfrågan?*
- Nutek (dnr 012-2004-4086), *Projektplan Entreprenörskapsprogram 2005–2007*
- Nutek (R 2005:10), *Företagens villkor och verklighet 2005*
- Nutek (R 2005:11), *Miljödriven affärsutveckling*
- Nutek (R 2005:13), *Jämställdhet som drivkraft*
- Nutek (R 2005:19), *Effektutvärdering av IT.SME.se*
- Nutek (R 2005:23), *Att främja kvinnors företagande*
- Nutek (2005-06-15), *Slutrapport Träklusterprogrammet 2002–2005*
- Nutek (2005-07-06), *Visanu slutrapport 6 juli 2005*

Nutek (2005-07-26), *Det nationella programmet för utveckling av innovationssystem och kluster – Slutrapport 6 juli 2005*

Nutek (2005-10-31), *Programmet REG-IT Slutrapport*

Nutek (2005-10-31, dnr 5140-2005-4906) *Programdefinition/Plan – Nuteks Regionala Klusterprogram*

Nutek (2005-11-20), *Programmet SNSS*

Nutek (2005-12-31), *Slutredovisning 2005 till Östersjösekretariatet på UD*

Nutek (R 2006:05), *Kapitalförsörjning i småföretag*

Nutek (2006-03-24), *Programmet Handlingskraft med IT (HIT)*

Nutek (2006-04-29), *Redovisning av Nuteks arbete med miljödriven affärs- och näringslivsutveckling 2001–2006*

Nutek (2006-05-30), *Uppföljning av verksamheten vid lokala och regionala resurscentra för kvinnor 2003–2005*

Nutek (2006-09-18, dnr 012-2006-2718), *Utvecklingsprogram för leverantörsföretag inom fordonsindustrin*

Nutek (2006-09-22), *Projektplan Produktutveckling i små företag – av varor och tjänster*

Nutek (2006-12-14), *Projektkatalog – Nationellt program för utveckling av resurscentra*

Nutek (I 021-2007), *Att främja kvinnors företagande*

Statskontoret (2006:8), *Östersjömiljard 2 – en slututvärdering*

Tidigare utgivna rapporter från Riksrevisionen

2003	2003:1	Hur effektiv är djurskyddstillsynen?
2004	2004:1	Länsplanerna för regional infrastruktur – <i>vad har styrt prioriteringarna?</i>
	2004:2	Förändringar inom kommittéväsendet
	2004:3	Arbetslöshetsförsäkringens hantering på arbetsförmedlingen
	2004:4	Den statliga garantimodellen
	2004:5	Återfall i brott eller anpassning i samhället – <i>uppföljning av kriminalvårdens klienter</i>
	2004:6	Materiel för miljarder – <i>en granskning av försvarets materieförsörjning</i>
	2004:7	Personlig assistans till funktionshindrade
	2004:8	Uppdrag statistik Insyn i SCB:s avgiftsbelagda verksamhet
	2004:9	Riktlinjer för prioriteringar inom hälso- och sjukvård
	2004:10	Bistånd via ambassader – <i>en granskning av UD och Sida i utvecklingssamarbetet</i>
	2004:11	Betyg med lika värde? – <i>en granskning av statens insatser</i>
	2004:12	Höga tjänstemäns representation och förmåner
	2004:13	Riksrevisionens årliga rapport 2004
	2004:14	Arbetsmiljöverkets tillsyn
	2004:15	Offentlig förvaltning i privat regi – <i>statsbidrag till idrottsrörelsen och folkbildningen</i>
	2004:16	Premiepensionens första år
	2004:17	Rätt avgifter? – <i>statens uttag av tvingande avgifter</i>
	2004:18	Vattenfall AB – Uppdrag och statens styrning
	2004:19	Vem styr den elektroniska förvaltningen?
	2004:20	The Swedish National Audit Office Report 2004
	2004:21	Försäkringskassans köp av tjänster för rehabilitering
	2004:22	Arlandabanan Insyn i ett samfinansierat järnvägsprojekt
	2004:23	Regelförenklingar för företag
	2004:24	Snabbare asylprövning
	2004:25	Sjukpenninganslaget – <i>utgiftsutveckling under kontroll?</i>
	2004:26	Utgift eller inkomstavdrag? – <i>Regeringens hantering av det tillfälliga sysselsättningsstödet</i>
	2004: 27	Stödet till polisens brottsutredningar
	2004:28	Regeringens förvaltning och styrning av sex statliga bolag
	2004:29	Kontrollen av strukturfonderna
	2004:30	Barnkonventionen i praktiken

2005	2005:1	Miljömålsrapporteringen – <i>för mycket och för lite</i>
	2005:2	Tillväxt genom samverkan? Högskolan och det omgivande samhället
	2005:3	Arbetslöshetsförsäkringen – kontroll och effektivitet
	2005:4	Miljögifter från avfallsförbränningen – hur fungerar tillsynen
	2005:5	Från invandrapolitik till invandrapolitik
	2005:6	Regionala stöd – styrs de mot ökad tillväxt?
	2005:7	Ökad tillgänglighet i sjukvården? – <i>regeringens styrning och uppföljning</i>
	2005:8	Representation och förmåner i statliga bolag och stiftelser
	2005:9	Statens bidrag för att anställa mer personal i skolor och fritidshem
	2005:10	Samordnade inköp
	2005:11	Bolagiseringen av Statens järnvägar
	2005:12	Uppsikt och tillsyn i samhällsplaneringen – intention och praktik
	2005:13	Riksrevisionens årliga rapport 2005
	2005:14	Förtidspension utan återvändo
	2005:15	Marklösen <i>Finns förutsättningar för rätt ersättning?</i>
	2005:16	Statsbidrag till ungdomsorganisationer – <i>hur kontrolleras de?</i>
	2005:17	Aktivitetsgarantin – <i>Regeringen och AMS uppföljning och utvärdering</i>
	2005:18	Rikspolisstyrelsens styrning av polismyndigheterna
	2005:19	Rätt utbildning för undervisningen Statens insatser för lärarkompetens
	2005:20	Statliga myndigheters bemyndiganderedovisning
	2005:21	Lärares arbetstider vid universitet och högskolor – planering och uppföljning
	2005:22	Kontrollfunktioner – <i>två fallstudier</i>
	2005:23	Skydd mot mutor Läkemedelsförmånsnämnden
	2005:24	Skydd mot mutor Apoteket AB
	2005:25	Rekryteringsbidrag till vuxenstuderande – <i>uppföljning och utbetalningskontroll</i>
	2005:26	Granskning av Statens pensionsverks interna styrning och kontroll av informationssäkerheten
	2005:27	Granskning av Sjöfartsverkets interna styrning och kontroll av informationssäkerheten
	2005:28	Fokus på hållbar tillväxt? Statens stöd till regional projektverksamhet
	2005:29	Statliga bolags årsredovisningar
	2005:30	Skydd mot mutor Banverket
	2005:31	När oljan når land – har staten säkerställt en god kommunal beredskap för oljekatastrofer?
2006	2006:1	Arbetsmarknadsverkets insatser för att minska deltidsarbetslösheten

- 2006:2 Regeringens styrning av Naturvårdsverket
- 2006:3 Kvalitén i elöverföringen – *finns förutsättningar för en effektiv tillsyn*
- 2006:4 Mer kemikalier och bristande kontroll – *tillsynen av tillverkare och importörer av kemiska produkter*
- 2006:5 Länsstyrelsernas tillsyn av överförmyndare
- 2006:6 Redovisning av myndigheters betalningsflöden
- 2006:7 Begravningsverksamheten
– *förenlig med religionsfrihet och demokratisk styrning?*
- 2006:8 Skydd mot korruption i statlig verksamhet
- 2006:9 Tandvårdsstöd för äldre
- 2006:10 Punktskattekontroll – mest reklam?
- 2006:11 Vad och vem styr de statliga bolagen?
- 2006:12 Konsumentskyddet inom det finansiella området – *fungerar tillsynen?*
- 2006:13 Kvalificerad yrkesutbildning – *utbildning för marknadens behov?*
- 2006:14 Arbetsförmedlingen och de kommunala ungdomsprogrammen
- 2006:15 Statliga bolag och offentlig upphandling
- 2006:16 Socialstyrelsen och de nationella kvalitetsregistren inom hälso- och sjukvården
- 2006:17 Förvaltningsutgifter på sakanslag
- 2006:18 Riksrevisionens Årliga rapport
- 2006:19 Statliga insatser för nyanlända invandrare
- 2006:20 Styrning och kontroll av regeltillämpningen inom socialförsäkringen
- 2006:21 Finansförvaltningen i statliga fastighetsbolag
- 2006:22 Den offentliga arbetsförmedlingen
- 2006:23 Det makroekonomiska underlaget i budgetpropositionerna
- 2006:24 Granskning av Arbetsmarknadsverkets interna styrning och kontroll av informationssäkerheten
- 2006:25 Granskning av Migrationsverkets interna styrning och kontroll av informationssäkerheten
- 2006:26 Granskning av Lantmäteriverkets interna styrning och kontroll av informationssäkerheten
- 2006:27 Regeringens uppföljning av överskottsmålet
- 2006:28 Anställningsstöd
- 2006:29 Reformen av Försvarets logistik Blev det billigare och effektivare
- 2006:30 Socialförsäkringsförmåner till gravida Försäkringskassans agerande för en lagenlig och enhetlig tillämpning
- 2006:31 Genetiskt modifierade organismer – *det möjliga och det rimliga*
- 2006:32 Bidrag som regeringen och Regeringskansliet fördelar

2007	2007:1	Statlig tillsyn av bostad med särskild service enligt LSS
	2007:2	The Swedish National Audit Office Annual report 2006
	2007:3	Regeringens beredning och redovisning av skatteutgifter
	2007:4	Beredskapen för kärnkraftsolyckor
	2007:5	Regeringens skatteprognoser
	2007:6	Vägverkets körprov – <i>lika för alla?</i>
	2007:7	Den största affären i livet – <i>Tillsyn över fastighetsmäklare och konsumenternas möjligheter till tvistelösning</i>
	2007:8	Regeringens beredning av förslag om försäljning av sex bolag
	2007:9	Säkerheten vid vattenkraftdammar
	2007:10	Regeringens styrning av informationssäkerheten i den statliga förvaltningen

Beställning: publikationsservice@riksrevisionen.se